

Рано чи пізно переможе добро

Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції

«ЦІНА СВОБОДИ: ВІД УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 – 1921 РР. ДО ЄВРОМАЙДАНУ»

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА**

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ЦІНА СВОБОДИ: ВІД УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-
1921 РР. ДО ЄВРОМАЙДАНУ»**

18 ЛИСТОПАДА 2023

КИЇВ – 2024

Рецензенти:

д-р іст. наук, Павло Павлович Гай-Нижник

(Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН
України)

д-р іст. наук, проф. Олександр Анатолійович Житков.

(Центральноукраїнський державний університет ім. В. Винниченка)

Рекомендована до друку на засіданні кафедри новітньої історії України історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка протокол №7 від 28.02.2024 р.

Ред. колегія: Коняєва К. І., Новосел Н. С. та інші

Матеріали Всеукраїнської Всеукраїнської наукової конференції «Ціна свободи: від Української революції 1917 – 1921 рр. до Євромайдану». (18 листопада 2023 року) – Київ, 2024. – 195 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Ціна свободи: від Української революції 1917 – 1921 рр. до Євромайдану», яка відбулась 18 листопада 2023 року на історичному факультеті київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ПЕРЕДМОВА

«Ми б'ємося за те, чому нема ціни в усьому світі, – за Батьківщину»

Олександр Довженко

21 листопада 2023 року виповнилося 10 років з початку Євромайдану. Все почалося з допису Мустафи Найєма: *«Зустрічаємося о 22:30 під монументом Незалежності. Вдягайтеся тепло, беріть парасольки, чай, каву, хороший настрій та друзів»*. Хоч тоді прийшло близько 1500 осіб, але це був початок чогось масштабного, як і Українська революція 1917-1921 років.

Конференція **«Ціна свободи: від Української революції 1917-1921 рр. до Євромайдану»**, яка присвячена українським революціям XX і XXI століть дала змогу розглянути різні аспекти життя: від економічного до культурного. порушені на ній питання ще раз довели, що тематика конференції є актуальною, недослідженим залишається великий пласт інформації. Поряд з цим можна знайти паралелі революцій XX і XXI століття не тільки в Україні, але й світі, та зробити певні висновки. Це якнайкраще показує роль України в цивілізаційному поступі, що вона не відставала від світових тенденцій.

Починаючи з Української революції 1917-1921 років, українці показували, що хочуть жити у вільній, незалежній Україні. Але це прийшлося виборювати страшною ціною, що ми продовжуємо робити й зараз. Євромайдан показав, що це можливо зробити, але тільки в єдності. Спогади учасників Майдану ще раз доводять, що мета була одна.

«З початком Майдану в Донецьку в мене було таке цікаве відчуття... От приходиш туди – і не можеш звідти піти».

«Було зрозуміло що Україна рухається в бік Середньовіччя — на Схід. А майбутнє було зовсім у протилежному напрямку — на Заході. Тому варіантів не було — повертатися в феодальний період взагалі немає ніякого бажання»

«Майдан для Криму був надзвичайно важливим. Це були перші паростки демократії на півострові»

«Ми хотіли жити в іншій країні, тому й вийшли на протест.

«Це такий спонтанний рух абсолютно. Ми подивилися на Київ, і сказали, що треба щось робити у Чернігові».

«Майдан змінив, майдан показав, об'єднав, врятував, перевершив, надихнув... Важко повністю охарактеризувати весь зміст майдану. Тільки історія може дати повну оцінку всім тим подіям, які називаються революцією гідності.» Київ

«Тут в Чикаго хочемо підтримати Євромайдан і, щоб наші діти і наші внуки і наші рідні на Україні могли здобути кращу долю».

СЕКЦІЯ 1: КУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ

ЗМІНИ У САМОСВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ - ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В МУЗИЦІ ПЕРІОДУ ПОСТРЕВОЛЮЦІЇ *(НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ ГУРТУ ТІНЬ СОНЦЯ)*

Вітюк Д.В.

Студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Метою даної статті є ретроспективний аналіз впливу Революції Гідності на самосвідомість українців через призму музичної культури. У статті зроблена спроба розкрити трансформаційні процеси, що відбулися в музичному просторі України під час революційних подій, і їх вплив на формування нового етапу самосвідомості нації. Аналіз музичної складової Революції Гідності, на прикладі гурту Тінь Сонця, сприятиме кращому розумінню трансформацій, які відбулися в суспільстві під час цього ключового історичного періоду.

Актуальність полягає в тому, що події Революції Гідності в Україні викликали значний соціокультурний резонанс та суттєві зміни у сприйнятті власної ідентичності українським народом. Музика стала не лише звуковим супроводом протестів, але й ключовим чинником об'єднання громадян, виявляючи їхню внутрішню силу та духовну стійкість.

Джерельна база даної розвідки охоплює дискографію гурту з 2014 по 2020 рік – «Грім в ковальні Бога»[1], «Буремний край»[2] та «Тернистий шлях» [3]. **Матеріали** для дослідження також черпалися з офіційних ресурсів та соціальних мереж гурту Тінь Сонця.

Музика – була, є і буде невід’ємною і достатньо вагомою складовою української культури. Історичні події завжди знаходять свій унікальний відбиток у мистецтві пісні, не говорячи вже про революційні події, які ламають суспільні стереотипи, змінюють соціальні норми та дають поштовх до створення нових культурних надбань.

Щодо подій Революції Гідності, безперечно, трагічної та водночас героїчної доби в історії української незалежності – вона дійсно значно вплинула на формування сучасної української пісні. Після Революції Гідності в Україні музична сцена країни відчула значні зміни, які відобразилися в текстах пісень, музичних жанрів та відношення артистів до суспільно-політичних подій. Унаслідок цього відбувається велика поступова трансформація музики – гурти та сольні виконавці починають оспівувати проблеми та питання, що є актуальними часу й подіям – великого значення набуває мова пісні (*цілеспрямованість на українську*). Її контекст набуває соціального, патріотичного та проукраїнського характеру. Зокрема, після подій на Майдані та анексії Криму російськими військами багато українських музикантів продовжили торувати активніше або ж взагалі вперше обрали для себе патріотичний національний шлях у своїх творчих виявленнях. Так, у цей час з’являються пісні, присвячені героям Революції та борцям на східній частині України.

Прикладом творчості української фолк рок-сцени, яка активно підтримувала український народ своєю творчістю, є гурт Тінь Сонця. Випущений 15-го лютого 2014 року альбом «Грім в ковальні Бога» - приклад небанальної патріотичної музики, яка нерідко й сьогодні звучить у навушниках в української молоді.

Такі хіти, як «Меч Арея»[1] зі словами, що уособлюють та оспівують силу та мужність всіх, хто боронить Україну не забудуться ніколи:

*«На могутній дух, на захист нам,
На погибель злим підступним ворогам...
На Вкраїні хай пощезне враг,
Меч Арея поверне нам рідний стяг».*

У період постреволуційних подій, гурт продовжує свою музичну стежу, майже щороку радуючи відданих фанатів новими синглами. Одразу після оприлюднення альбому «Буремний край» у 2015 році, оспівавши події цього періоду, стали популярними такі хіти, як виконаний гуртом марш українських націоналістів «Зродились ми великої години», «Козаки», «Громом і вогнем», «Промінь волі»[2] та ін.

Одним з недавніх, присвячений Дню Незалежності у 2021 році, був альбом «Тернистий шлях». Деякі пісні були створені на вірші українських поетів. Як от Василя Стуса «У цьому полі, синьому як льон»[4], було оспівано боротьбу особистості проти небезпеки, що насувається на рідну землю:

*«А в цьому полі, синьому, як льон
Судилося й тобі самому бути
Аби спізнати долі, як покути
у цьому полі, синьому, як льон
Сто чорних тіней, довжаться, ростуть
І вже як ліс соснової малечі
Устріч рушають, вдатися до втечі?
Стежину власну, ніби дріт згорнуть...
Ні, вистояти, вистояти, ні
Стояти, тільки тут, у цьому полі
Що наче льон, і власної неволі
Спізнати тут, на рідній чужині».*

Цей гурт не можна назвати таким, що яскраво публічно вихваляється своїм патріотизмом задля популярності, як це робили деякі інші виконавці, що до подій Революції непогано так їли з рук у кремля, а потім різко змінили свою позицію.

Навпаки, Тінь Сонця був проукраїнським гуртом з часу свого заснування у 1999 році та є таким сьогодні, адже свою позицію вони незламно тримають.

Події Революції Гідності змінили контекст української музики. Справді, багато митців стали активними учасниками громадського простору, висловлюючи свої погляди на події в Україні. Після Революції Гідності та під час незаконної окупації росією суверенних територій України, багато виконавців використовували свою музику як спосіб виразити підтримку, патріотизм або ж висловити протест.

Українські музиканти після 2014 року великим чином вплинули на культурний ландшафт країни, використовуючи свою творчість як інструмент для висловлення поглядів, взаємодії з громадськістю та сприяння соціокультурному розвитку України.

Список використаних джерел та літератури

1. Презентація альбому «Грім в ковальні бога», 4 травня 2014 року
URL: https://www.youtube.com/watch?v=8pCBs5Yehag&list=OLAK5uy_1lW_fk2upEzBaj5OWgrlRmZ3nJNKG5pFc
2. Презентація альбому «Буремний край», 15 квітня 2016 року, Київ.
3. Презентація альбому «Тернистий шлях», 28 листопада 2021 року, Одеса.
URL: https://www.youtube.com/watch?v=Or2Ku_h858g
4. Сингл «У цьому полі, синьому як льон» з альбому «Тернистий шлях», від 2021 року.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NERBnvrXykU>
URL: https://www.youtube.com/watch?v=VBFSYEAc46I&list=PLLaU_sxAiJRDxB56otj4KIXL7K666WAxo

ВІДОБРАЖЕННЯ ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ ТА МИСТЕЦТВІ

Гром К. В.

Студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Аргентинський поет – Хорхе Ліврага казав: «Мистецтво, що не несе послання, подібно пустому конверту». З цим важко сперечатись. Митець - це своєрідний

пророк, який доносить свою віру до широких мас. Його бачення може звучати в різних інтерпретаціях, надаючи кожному можливість знайти власну рефлексію в його творах. Так, не кожен з ним погодиться, але в цьому й сама суть мистецтва – це завжди відгук автора на якісь події, що вплинули на нього, надихнули й цей «фідбек» часто може не співпадати з суспільними нормами, уявленнями або ж очікуваннями, але це «гола» реакція митця.

Важливі події завжди знаходять своє відображення в мистецтві і Помаранчева революція не стала винятком.

Розпочнемо з самого поняття «Помаранчева революція». Це акції протесту, що були організовані та проведені прихильниками тодішнього кандидата в президенти Віктора Ющенка. Мітинги стали відповіддю суспільства на масові фальсифікації під час проведення президентських виборів, за результатами яких начебто переміг Віктор Янукович. Революція була названа «Помаранчевою» через стяги цього кольору, який використовували прихильники Віктора Андрійовича. Акція розпочалась 22 листопада 2004 року, в день, коли Центральна виборча комісія затвердила офіційний протокол другого туру президентських виборів. І все б нічого, але їх дані суттєво розходились з даними Національного екзит-полу. Розпочинається широка кампанія протестів на головному майдані країни. 3 грудня Верховний Суд України постановив провести повторне голосування 26 грудня 2004 року, згідно з результатами якого переміг Віктор Ющенко [1].

Помаранчева революція знайшла своє відображення в багатьох сферах мистецтва: література, кіно, фотографія, відеоігри, музика, меми і тд.

В літературі тема помаранчевої революції була розкрита в багатьох творах, як суто історичних, так і художніх. Наприклад: «Помаранчева революція» Станіслава Кульчицького або «Хроніка «помаранчевої революції» Данила Яневського. Окремої уваги заслуговують роботи французького письменника Алена Гіймоля «Навіть сніг був помаранчевим. Українська революція», де також були опубліковані фото Кирила Горішнього – француза українського походження та детектив Жерара де Вільє «Вбити Ющенка». Темі революції також присвячені такі

твори як «Пейзаж для Помаранчевої революції» Михайла Слабошпицького, «Кінь рудий. Нотатки контрреволюціонера» Євгена Кушнарєва та збірник жартів Олександра Куманського та Тетяни Логуш «Українці перемагають сміючись».

Широке представлення події 2004 отримали і в кіномистецтві. На тему революції режисери різних країн світу зняли свої кінострічки. Наприклад, отруєння кандидата в президенти – Віктора Ющенка знайшло відображення в документальному серіалі «Мистецтво шпигунства», що вийшов на стрімінговій платформі Netflix у 2021 році [6].

Головною ж темою фільму, революція стала в таких картинах: «Епізоди парламентської хроніки» (2004), «Помаранчевий протест» (2004), «День сьомий» (2005), «Люди Майдану «Nevseremos» (2005), «Помаранчеве небо» (2006), «Прорвемось» (2006), «Orangelove» (2006), «Окаянні дні» (2007), «2004» (2008), «Помаранчева революція — рік 2004. Як це було» (2012) [3].

Окремої уваги заслуговує документальна стрічка 2006 року «Ніщо та ніколи» Дмитра Сана, яка стала найкращим документальним фільмом на Міжнародному кінофестивалі «Temecula Valley International Film & Music Festival» в США того ж року.

Тема революції 2004 року була цікава і для американських режисерів. Так, у США було випущено три документальних фільми «Помаранчева зима» (реж. Андрій Загданський), «Помаранчева революція» (реж. Стівен Йорк) та «Помаранчеві хроніки» (реж. Даміан Колодій). Всі три кінострічки побачили світ у 2007 році [5].

Окремо слід відзначити відображення подій, які передували Помаранчевій революції, у мультиплікації. У вересні 2004 року, тобто вже під час президентських виборів студія «Веселі яйця» випустила сатиричний серіал «Операція Професор» де центральною фігурою стає Віктор Янукович. Сама назва мультфільму висміювала неграмотність Януковича, який в анкеті кандидата на пост президента України допустив 12 грубих помилок з 90 слів. Під час революції провладний

кандидат отримав неофіційне прізвисько «Професор», адже саме так в тій анкеті він написав своє вчене звання. Від цієї ж студії було випущено однойменний серіал «Веселі яйця», який продовжив висміювати кандидата Януковича.

Ще однією сферою культури, де революція проявилась стала музика. Якщо запитати людей, що нехай навіть і не були безпосередніми учасниками, але дивились хоча б новини: «Яка пісня часів Помаранчевої революції вам першою спадає на думку?», впевнена, що більшість назвуть пісню «Разом нас багато» гурту Ґрінджоли. Фактично, вона оспівує силу, міцність та стійкість українців, що вийшли виразити своє незадоволення. Окрім Ґрінджол, майдан став центральною темою таких пісень як: «Вавілон, Помаранчі» гурту ТНМК, «На Майдані» гурту Де Був Бір, «Помаранчева перемога» Оксани Вархоли.

Реакцію суспільства на численні фальсифікації в виборах 2004 року також можна простежити у відеоіграх. Так, значної популярності набрала комп'ютерна гра під назвою «Хамське яєчко» [4]. Вона була створена 26 вересня 2004 року, за два дні після «яєчної атаки» в Івано-Франківську на кандидата Віктора Януковича, який знепритомнів, лежав у лікарні та заявляв про отримання «черепно-мозкової травми». Гра розлетілась мережею. Її головним героєм був «злий Я», який хотів стати Президентом України. Це павук з головою Януковича. Захищають його міліціонери та переодягнені співробітники СБУ. Мета гравця звільнити всі області та АР Крим від злого Я жбурляючи в нього яйця.

Яскравий слід Помаранчева революція залишила і в культурі мемів. Окремі вирази стали легендарними мемами. Мова йде про «наколотые апельсинки», «оранжевое небо», «американские валянки» авторства Людмили Янукович, дружини кандидата в президенти Віктора Федоровича. Що цікаво, усі три фрази є частиною однієї публічної промови 30 листопада в Донецьку, на мітингу, що був скликаний на противагу помаранчевому майдану [2].

Таким чином, події Помаранчевої революції знайшли відображення в багатьох сферах культури: література, кіно, мультиплікація, музика, меми, відеоігри. Саме в культурі яскраво відбито настрої тогочасного суспільства. Більш

того, мистецтво стало одним з засобів висловлення своїх позицій та способом їх поширення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кульчицький С.В. Помаранчева революція 2004. *Енциклопедія історії України*: Т. 8. Па -Прик / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАНУ, Інститут історії України. К.: Наукова думка, 2011. С. 412–415.
2. «Наколоті апельсини» та «американські валянки» - перла єдиної публічної промови Людмили Янукович [Електронний ресурс]. *Otak.news*. 2020. URL: :<https://otak.news/otak/photo-of-the-day/nakoloti-apelsyny-ta-amerykanski-valianky-perla-iedynoi-publichnoi-promovy-liudmyly-yanukovych>.**ВИСНОВОК**
3. Помаранчеве кіно – найкращі стрічки про революцію-2004 [Електронний ресурс]. *Films.com*. 2014. URL: :
https://web.archive.org/web/20171005192414/http://films.com.ua/news/articles/orange-revolution_movies/2021.
4. Семків В. «ХАМСЬКЕ ЯСЧКО» [Електронний ресурс]. *Україна молода*. 2004. URL: : <https://umoloda.kyiv.ua/number/274/113/9813>.
5. Помаранчеве кіно - найкращі стрічки про революцію-2004 [Електронний ресурс] *Films.com*. 2014. URL: :
https://web.archive.org/web/20171005192414/http://films.com.ua/news/articles/orange-revolution_movies/2021.
6. Netflix зняв серіал про отруєння Ющенко та вбивство Бандери [Електронний ресурс]. *firtka.агенція новин*. 2021. URL: : <https://firtka.if.ua/blog/view/netflix-zniav-serial-pro-otruiennia-iushchenka-ta-vbivstvo-banderi> .

РАДЯНСЬКА ПОПМУЗИКА НАПЕРЕДОДНІ ТА ПІД ЧАС СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПЕРТУРБАЦІЙ (1970 – 1980-ті рр.)

Залужний М. С.

Студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Попмузика – це область масової культури, що охоплює різноманітні стилі, жанри та напрями розважальної й прикладної музики з середини ХХ століття й до сучасності. Її ключовою ознакою є простота сприйняття на слух і доступність для осягнення за своєю формою. Вона зрозуміла переважній більшості слухачів та має масовий характер побутування. У широкому розумінні попмузика об'єднує в собі різні музичні жанри та сфери музичної індустрії. Розвиток і функціонування яких тісно взаємопов'язаний із різноманітними явищами й процесами суспільно-політичного та соціально-економічного життя.

Звернення до даної теми обумовлюється неоднозначністю музичних процесів, яка полягає в паралельному розвитку в одному середовищі прямо протилежних тенденцій. З одного боку, традиційна естрада, яка зорієнтована на академічні зразки й функціонує в ідеологічно визначених рамках, а з іншого – радянське диско, яке є виразником «простої форми» й має свободу самовираження, та рок-музика, яка базується на «біг-біті» й меніфестує нонконформістські наративи. Окремо всі ці явища в різний час описувалися в численній літературі [2; 3; 4; 5; 7], але набагато рідше дослідники намагаються розглянути їх у рамці єдиного культурного феномену [1; 6; 8; 9]. Ми ж маємо на меті схарактеризувати розвиток радянської попмузики 1970 – 1980-х рр. саме в такому фокусі.

В останнє двадцятиліття існування СРСР спостерігалися активні стратифікаційні процеси в радянському суспільстві, що відбивалися в різноманітні духовних та естетичних потреб. Колективний слухач радянської попмузики мав різнорідні музичні бажання: консервативна публіка була

вдоволення повоєнною естрадою й погано сприймала будь-які трансформації; творчі та наукові кола прагнули змін ідейно-образного представлення; молоде ж покоління було зорієнтоване на більшу свободу самовираження.

У період 1970 – початку 1980-х років на радянській естраді в музичному відношенні домінувала сувора й відточена мелодія, яка була основною в репертуарі ключових виконавців. Проте вже починає простежуватися почата в минуле десятиліття поступова еволюція у сторону більш вираженого мелодизму та простіших аранжувань [2]. Згодом на естраду починають проникати мелодика й ритми, характерні для електронної диско-музики, яка в цей період підкорює зарубіжну сцену. Тексти таких пісень набувають помітнішу смислову й емоційну глибину, хоч і стосуються насамперед ідеологічно визначених патріотичної та інтимної направленостей. Манера поведінки артистів на сцені характеризується стриманістю й навіть скромністю, а стиль одягу виконавців – консервативністю й маловиразністю. Поступово вона стає більш розкутою, з'являються яскраві й ефектні наряди, проте суворість представлення залишається все ще магістральною, а нові форми вираження характеризуються стриманістю. Таким чином, попри пошуки нових музично-текстових форм, які відповідали б запитам часу, академічна направленість музики, патріотична та інтимна тематика текстів, та консервативність представлення залишаються домінуючими.

Протягом цього періоду індивідуалістична творчість поступово почала витіснятися колективною діяльністю самоорганізованих груп, яка відображала настрої й сенси молодіжної спільноти та стала своєрідним протестом проти консерватизму своїх батьків. На початку 1970-х років у СРСР з'явилася достатньо велика кількість аналогів славнозвісних західних колективів у вигляді вокально-інструментальних ансамблів (ВІА), які починають використовувати гітари, електрогітари й синтезатори, що проявляється у зверненні до простіших музичних форм у нових композиціях, темп яких стає більш активним [5]. Текстова направленість суголосна з естрадою, але їхній стиль і манера виконання помітно відрізнялися від останньої. Ближче до середини 1980-х рр. їхня

популярність різко йде на спад, а деякі колективи навіть розпадаються, не витримавши конкуренції з новими групами, творчість яких краще відповідала смакам тодішньої молоді.

З другої половини 1980-х років на радянській естраді відбуваються кардинальні трансформації. З початком горбачовської «перебудови» й політики гласності ідеологічний контроль у різноманітних сферах суспільства, зокрема й у музиці, почав слабшати. Перехід у виражену стадію знищення соціалістичної системи змінив сутнісну сторону попмузики, яка переставала орієнтуватися на академічну традицію й включалася в культуру споживання [9].

Саме в цей час з естрадою починає активно зливатися авторська пісня, диско та навіть рок-музика. Особливо виділяється електронна музика, створення якої стає всезагальним трендом у творчості радянських композиторів. Музична структура та ритм все більше набувають характеристик зарубіжної «попси», але автори майже не звертаються до прямого копіювання, створюючи власну самобутню музику. Тексти пісень також зазнають суттєвих перетворень, майже повністю зникає патріотична лірика й ідеологічна складова, виражаючи простіші теми. Поводження ж артистів на сцені стає все більш невимушеним, а одяг виконавців характеризується більшою креативністю. Минулої суворості сценічного представлення стає все менше, але навіть ці перетворення виглядали достатньо консервативними на фоні новопосталих диско та рок-груп.

У цей період особливо вираженою стає різновекторність розвитку радянської попмузики. Склалася така ситуація, коли на сцені одночасно опинилися виконавці «традиційної естради» та виразники нових віянь. Шаленої популярності за неймовірно короткий час здобувають молоді або маловідомі виразники диско та рок-музики.

Розпочаті в СРСР із другої половини 1980-х років соціально-політичні перетворення створили підґрунтя для появи й активного розвитку радянського диско. Соціальна стратифікація й політика гласності сприяли поширенню

зарубіжної моди на музику, одяг, зачіски тощо. Дозвіл на підприємництво став каталізатором появи перших кооперативних музичних груп. У музичному відношенні на задній план відходить краса мелодії й незвичайність гармонії, зате стають домінувати ритмічні фактури із новими способами в аранжуванні [6]. Тематику пісень стають нерозділене кохання, нелегка доля, самотність та ін. У поведінці виконавців з'являється раніше не бачена розкутість і експресивність. Зовнішній вигляд артистів повністю протилежний у порівнянні з традиційною естрадою, підкреслюючи епатажність та сексуальність нового образу.

Протягом 1970-1980-х років радянська рок-музика пройшла шлях від підпілля до легалізації, від виступів на квартирниках до збирання повних стадіонів, від наслідування зарубіжних пісень до самобутньої творчості. Уже в період «перебудови», після нещодавньої легалізації й початком активного зростання популярності, вона все-таки характеризується не надто виразним акомпанементом, але вирізняється глибокою лірикою. Остання була зорієнтована на соціальні проблеми та вищі духовні цінності, зокрема, зі зверненням у язичницький символізм чи релігійну сакральність, які вже були дозволені владою як звичайні пережитки [7]. Сценічне представлення й стиль одягу рок-виконавців різняться від колективу до колективу. Манера характеризувалася простотою й свободою імпровізації. Їхній стиль виділяється максимальною простотою, але в деяких колективів – оригінальністю. У всьому цьому простежується бунтарська сутність рок-музики, яка протестувала не тільки проти музичних канонів, а й суспільних устоїв.

Таким чином, уже в період 1970 – першої половини 1980-х років у розвитку радянської естради спостерігаються пошуки нових музично-текстових форм, яскравим виразником яких стала творчість ВІА, проте академічна направленість музики, панівна патріотична та інтимна лірика, стриманість і скромність манер та загалом консервативність образу виконавця залишаються все ще магістральними. У період суспільно-політичних перетворень доби горбачовської «перебудови» в радянській попмузиці починають відбуватися вже радикальні

трансформації. Активно розвиваються раніше малопредставлені або заборонені жанри диско та рок-музики, набуваючи масового характеру побутування. Якщо перші орієнтувалися на ритмічні фактури й тематику міських романсів, а в манерах переважала розкутість і екстравагантність, то в останні базувалися на «біг-біті» та зорієнтованості текстів на соціальну тематику й вищі духовні цінності, а в манерах переважала простота й свобода імпровізації. Естрада ж у порівнянні з ними виглядає все ще консервативною, проте вже активно використовує електронну музику й переймає певні характеристики диско та навіть рок-музики, тексти пісень стають менш серйозними, виражаючи простіші теми, а манера артистів стає все більш невимушеною.

Список використаних джерел та літератури

1. Дуков Е. Музыкальная пропаганда в СССР: состояние и перспективы. М., 1989.
2. Зак В. О мелодике массовой песни. Опыт анализа. М.: Советский композитор, 1979.
3. Зоркая Н. «Звезда» эстрады на телеэкране // Телевизионная эстрада. Отв. ред.: Ю. Богомолов и Ан. Вартанов. М.: Искусство, 1981. С. 135–151.
4. Кнабе, Г. С. Феномен рока и контркультура / Г. С. Кнабе. – Текст : непосредственный // Вопросы философии. – 1990. – № 8. – С. 39–61.
5. Матутите Е. Советская массовая песня 70–80-х годов. М.: Знание, 1982.
6. Сыров В. Стилиевые метаморфозы рока, или Путь к «третьей» музыке. Н. Новгород: издво Нижегородского университета, 1997.
7. Троицкий, А. К. Рок в Союзе : 60-е, 70-е, 80-е.../ А. К. Троицкий. – Москва : Искусство, 1991. – 208 с.
8. Цукер А. И рок, и симфония. М.: Композитор, 1993.
9. Чередниченко Т. Между «Брежневым» и «Пугачевой». Типология советской массовой культуры. М.: РИК «Культура», 1993.

ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Земляна Є.В.,

Студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

«На театр покладено важливе завдання – лікувати», – слова Ірини Констанкевич, першої заступниці голови Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики Верховної Ради України, з нагоди Дня театру в березні 2023 року [1]. За останні 10 років театр в українському суспільстві набув нового значення. Цьому, перш за все, передували події Революції гідності. Вони хоч і не стали визначальними для українського театру та мистецтва загалом, однак розкрили потенціал театру, який накопичувався з початку 2000-х. Трансформаціям у театральній сфері сприяли оживлений громадський активізм та готовність адміністративних структур йти на компроміси [2].

Після Революції гідності в Україні відбулись вагомі зміни в режисурі, а саме поява таких імен як: Андрій Білоус, Ростислав Держипільський, Павло Ар'є, Наталка Ворожбит та інші. «Омолоджене» покоління очолило українські театри, стало авторами численних постановок на театральних сценах, почало приймати участь в освітніх міжнародних програмах та організовувати фестивалі [2, 3]. Також з'явилась оновлена сучасна українська драматургія, яка пропонувала нові теми та нових героїв (наприклад, осмислення подій Революції гідності, анексії Криму, війни на Донбасі, питання щодо переселенців тощо), розширюючи та ускладнюючи жанровий спектр п'єс. Яскравим прикладом можуть слугувати постановки за творами Наталки Ворожбит («Щоденники Майдану», «Вій 2.0»), Павла Ар'є («На початку та наприкінці часів»), Надії Самчич («Ми, Майдан»), Миколи Істин («Некстмодерний народ») та інші [2, 4].

Новим явищем в українському театральному просторі став «Театр переселенця». Проєкт розпочав свою роботу в 2015 році в Центрі науки та мистецтва «DIYA». Героями вистав цього театру ставали переселенці з Донбасу, а також волонтери та військові, на сцені вони виступали із реальними історіями. Активність «Театру переселенця» продовжилась до 2017 року, сьогодні жодної інформації про долю проєкту немає [5].

Важливим аспектом у процесі трансформації українського театру після подій 2013-2014 років стали поява, розвиток уже наявних мистецьких фестивалів та більш активна міжнародна співпраця: загальнонаціональна фестиваль-премія «ГРА», «Східний ExPress», «ДонКульт», Міжнародний фестиваль українського театру «Схід-Захід» тощо. Завдяки тематичним фестивалям було створено мистецький простір, де обговорювалося зокрема й театральне питання. Автори фестивалів вважали, що ці проєкти стануть потужними інструментами для спілкування між різними регіонами України та представниками інших країн. Права людини, рівність, свобода слова, самореалізація – цінності, які стали основною ідеєю окреслених фестивалів, які трансливалися через вистави [2]. Упродовж 2014-2015 років посилилось й міжнародне становище українського театру. На зустріч European Theatre Convention, європейської театральної мережі, у 2014 році вперше запрошено українських делегатів. European Theatre Convention також надавала стипендійні можливості для режисерів та драматургів, учасниками якої мали змогу стати й українські митці. У 2015 році три українські п'єси були представлені на театральному фестивалі «Дикий схід» в Магдебурзі. Цей фестиваль повторювався також протягом наступних декількох років [6].

Українські театрознавці заявили про «відхід від провінційності та меншовартості» національного театру [6]. Однак, не дивлячись на позитивні зміни в театральному житті України після Революції гідності, гострим залишалось питання мови. Більшість театрів продовжувала використовувати російську мову у виставах, незважаючи на мовний закон. Більше того, деякі провідні українські режисери приймали участь в російських драматургічних конкурсах, а в репертуарі

багатьох українських театрів були присутні вистави російських драматургів аж до 2021 року. Тому питання того що саме й чому толерувалося українськими театрами залишалося невирішеним, незважаючи на позитивну, хоч і повільну динаміку [4]. Ситуація почала змінюватись після початку повномасштабного вторгнення росії на територію України, а саме: відхід від російськомовних вистав та російських драматургів. Окрім того, на початку повномасштабної війни, українські театри стали волонтерськими центрами та місцями прихистку для біженців [7].

Підсумовуючи, помилково вважати, що розвиток українського театру набув кардинально іншого характеру під час та після Революції гідності. Цей процес формувався ще з початку здобуття Незалежності України, однак події 2013-2014 років значно пришвидшили його та додали рішучості громадськості до змін. Режисура, драматургія, позатеатральне життя, міжнародні відносини – усі ці аспекти були оновлені, до них додалися нові смисли. Разом із тим, в половині афіш українських театрів продовжували фігурувати вистави російських драматургів, а майже на кожній сцені українського театру лунала російська мова. Отже, питання того, чому лише повномасштабне вторгнення стало причиною відходу від толерування російської культури залишається досі невирішеним в українському культурному просторі. Спільнота театрознавців, своєю чергою, повинна більш активно слідкувати за подіями, що відбуваються в театральному житті України та реагувати на ситуації окреслені вище. Тільки таким чином український театр може розвиватися, продовжувати свою роль як суто український культурний центр та формувати свідоме суспільство.

Список використаних джерел та літератури:

1. Новини комітетів - На театр покладено важливе завдання - лікувати/ Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/234742.html

2. Васильєв С., Чужина І., Соколенко Н. Український театр: шлях до себе Здобутки. Виклики. Проблеми. Київ, 2018. 145 с.
 3. Апчел О. Про український театр і про те, як його змінила війна. LB.ua.URL:https://lb.ua/culture/2023/03/19/549180_pro_ukrainskiy_teatr_i_pro_te_yak_yogo.html.
 4. Бондарєва О. Українська драматургія і театральний контекст після Революції гідності: куди рухаємося і що толеруємо?. Літературний процес: методологія, імена, тенденції. 2021. С. 1–7. URL: <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/565/523>.
 5. Театральний проєкт по роботі з переселенцями в Україні. URL: <https://theatredisplaced.wixsite.com/displacedtheatre/-----ba7g7>.
 6. Ліцкевич О. Український театр за 30 років: як змінився та чого чекати у майбутньому. Суспільне. Культура. URL: <https://suspilne.media/156471-ukrainskij-teatr-za-30-rokiv-ak-zminivsa-ta-cogo-cekati-u-majbutnomu/>.
- Веселовська Г. Український театр у часі війни - Український тиждень. Український тиждень. URL: <https://tyzhden.ua/ukrainskyj-teatr-u-chasi-vijny/>

РОЛЬ КІНОІНДУСТРІЇ У ВИСВІТЛЕННІ ПОДІЙ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Маліновський Р. М.,

Студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Актуальність теми: Революція Гідності, яка відбулася в Україні у 2013-2014 роках, є важливим етапом в історії країни. Ці події суттєво вплинули на політичний, соціальний та культурний ландшафт України, а також мають міжнародне значення. Кіноіндустрія відіграє важливу роль у висвітленні цих подій, сприяючи формуванню колективної пам'яті й розумінню їхнього значення. Актуальність дослідження полягає в тому, щоб розглянути, як кіноіндустрія сприяла висвітленню Революції Гідності, яким чином це вплинуло на сприйняття подій

громадськістю, та які тенденції в кіноформуванні інтерпретації цих подій мають місце.

Метою даної роботи є дослідження ролі кіноіндустрії в висвітленні Революції Гідності в Україні. Зокрема, мета включає такі **завдання**:

- Проаналізувати історіографію дослідження ролі кіно в поданні подій Революції Гідності.
- Вивчити основні тенденції та жанрові особливості фільмів про Революцію Гідності.
- Дослідити вплив кінематографа на сприйняття та розуміння Революції Гідності глядачами.

Аналіз історіографії та джерельної бази: Сьогодні історіографія щодо ролі кіно у висвітленні Революції Гідності досить розвинена. Існують численні відеоролики, статті, та критичні огляди фільмів, що присвячені цій темі. Джерельна база включає документальні та художні фільми, відеоматеріали, свідчення учасників подій, інтерв'ю та аналітичні матеріали. Попередні дослідження вказують на важливу роль кіноіндустрії у висвітленні Революції Гідності. Фільми та документальні стрічки стали важливим джерелом інформації та сприяли формуванню колективної свідомості щодо цих подій. Деякі фільми також висвітили героїзм та мужність українців у боротьбі за свої права та гідність.

Дослідження ролі кіноіндустрії в висвітленні Революції Гідності є актуальним завданням, оскільки ця тема не тільки відображає важливий період в історії України, але і має загальний інтерес для вивчення впливу кіно на формування суспільної свідомості та політичних процесів.

Сучасна історія переповнена подіями та рухами, які вплинули на життя суспільства та визначили подальший шлях країн та націй. Однією з таких подій, що залишила незігнучий слід у світовій історії, стала Революція Гідності в Україні. Цей історичний епізод, який відбувся у 2013-2014 роках, став символом боротьби за демократію, гідність та незалежність.

Революція Гідності не тільки вплинула на політичний ландшафт України, але й викликала великий інтерес у світовій спільноті. Ці події стали предметом дослідження та аналізу для вчених, політологів, істориків та соціологів. Проте, одним із найпотужніших та впливових засобів висвітлення Революції Гідності, який зміг донести її сутність та значення до широкої аудиторії, стала кіноіндустрія.

Роль кіно в сучасному світі є важливою, адже воно має унікальну здатність не лише розповідати історії, але й відображати дух часу та соціокультурний контекст. Кіно може стати вікном у минуле, дозволяючи глядачам пережити та зрозуміти складні події через призму емоцій та сприйняття. У контексті Революції Гідності, кіноіндустрія відіграла значущу роль у фіксації подій, урізноманітненні поглядів на них та сприянні відзначенню героїзму та вольових зусиль українців у боротьбі за свої права та гідність.

Вітчизняні фільми про Революцію Гідності

За весь час з моменту подій 2013-2014 років було знято близько 23 фільмів різними студіями та режисерами, більшість з них знято саме в Україні.

Першим циклом фільмів стала серія документальних фільмів «Зима, що нас змінила», яка розповідає про події, що розгорталися під час Революції Гідності на Євромайдані. Це спільний проект телеканалу 1+1 та Творчого об'єднання Вавилон'13. Цикл складається із семи короткометражних фільмів, а саме: «Небесна сотня», «Перша смерть», «Коктейлі Грушевського», «Межигір'я», «Батіна хата», «Самооборона», «Пожежа у Будинку Профспілок», «Автомайдан». У фільмах розкрито революції з точки зору очевидців тих подій, і акцент поставлено на реальні історії простих людей та їх долі, також важливим, на мою думку, є розкриття різнобічності учасників подій та їхній діапазон, як от фільм присвячений Небесній сотні чи фільм про учасників автомайдану, це дає змогу глядачеві побачити ці події з різних ракурсів. 19 травня 2014 року фільм презентований на Каннському кінофестивалі та за словами журналістів, викликав неабиякий ажіотаж та дозволило іноземцям поглянути на перебіг подій очима простих українців[5].

Наступним знаковим фільмом є «Все палає» [1]. Цей фільм це хроніка подій осені-зими минулого року, яка вражає ефектом безпосередньої присутності, у стрічці доволі багато епізодів, які не з'являлись у медіа раніше. Автори «Все палає» намагаються не розглядати природу Революції Гідності та подій зими 2013-2014 року. Фільм, замість цього, досліджує еволюцію протесту: від мирних акцій до насильницьких конфліктів. «Наша мета полягає в тому, щоб докладно розглянути те, що ми свідчили на власні очі в центрі подій - з усіма невирішеними питаннями, на які немає відповіді; ми прагнемо відобразити все, навіть якщо це є дивним або незрозумілим, не відвертаючи камеру від нічого, навіть від парадоксально красивого, потворного або жахливого, що траплялося перед нами», - зазначають режисер Олександр Течинський і продюсер Юлія Сердюкова[1].

Євромайдан. «Чорновий монтаж» - це документальне відображення тривалості Революції Гідності протягом трьох місяців. Цей фільм відзначається тим, що він об'єднав роботи численних молодих документалістів, які фіксували події на Майдані - як щоденне життя, так і найбільш емоційно заряджені моменти [3].

«Майдан» - це документальний нарис подій громадянського протесту проти режиму Януковича, який розгорнувся протягом зими 2013/14 року. У фільмі висвітлюється хід революційних подій, починаючи з мирних мітингів на Майдані Незалежності та закінчуючи кривавими зіткненнями між протестувальниками та правоохоронними органами[4].

«Правда Майдану» - фільм, що створено з метою розкрити правду та відповісти на кремлівські міфи, якими перекривалися події на Майдані в Києві. Його призначення - розчарувати тих, хто вірив у міфи та пояснити справжні події. Ця стрічка є відповіддю на пропагандистські спроби кремлівських журналістів, які намагалися дискредитувати Майдан і спотворювати інформацію про українські події того часу. Звичайні активісти та громадські діячі будуть розповсюджувати фільм та пояснювати міжнародній громадськості події на власному досвіді [10].

Творці фільму надають перевагу показам на Сході та Півдні, щоб люди з цих регіонів могли побачити події Майдану такими, які вони були насправді. Крім показів в Україні, фільм може бути представлений на міжнародних кінофестивалях.

«Жіночі обличчя революції». У цьому документальному фільмі розкривається історія українських жінок, які стали свідками найважливіших подій в сучасній історії України. У цьому кінострічці акцент робиться на долі п'яти жінок [2].

Фільм «Скрізь Майдан» являє собою документальний та водночас ліричний наратив, що розповідає про події, що розгорталися на Євромайдані в Києві під час зими 2013-2014 років. Катерина Горностай, молода режисерка, завершила навчання в школі документального кіно Марини Разбежкіної та Михайла Угарова в Москві, коли почався Євромайдан. На той момент ніхто не передбачав революційних подій в Україні. Проте, коли революція розпочалася, їй довелося повернутися в Україну та опинитися в самому центрі подій. Цей поворот став основою для створення фільму «Скрізь Майдан» [8].

«Сильніше, ніж зброя» - це детальне відображення драматичних подій, пов'язаних з Українською Революцією Гідності та російсько-українською війною, починаючи від спроби захоплення будівлі президентської адміністрації 1 грудня 2013 року та завершуючи кривавими боями в руїнах Донецького аеропорту восени 2014 року. У фільмі немає жодного неправдивого або вигаданого матеріалу: це більше схоже на витканий сплав, в якому відображення драматичних подій переплітається з роздумами про створення нового суспільства. Мистецьке відображення документальної реальності в цьому фільмі набагато потужніше та впливовіше, ніж у більшості ігрових стрічок[8].

Іноземні фільми про Революції Гідності

Революція Гідності мали вагомий культурний валив не лише в межах України, а також поза її межами, що є важливим для просування української ідеї та культури. Така зацікавленість призвела до того, що було знято декілька хороших фільмів зарубіжними студіями.

Чеський фільм «День жалоби» досліджує почуття та досвід української жінки, яка, перебуваючи за межами своєї країни, переживає складний період для України [6].

Американський фільм «Різанина на Майдані» розповідає про розстріли, що сталися 20 лютого 2014 року, коли на Майдані Незалежності в Києві було розстріляно близько 50 людей [9].

«Україна, маски революції» - це документальний фільм французького режисера Поля Морейра, який відомий своєю лівою орієнтацією. Цей фільм був сильно розкритикований за свою тенденційність і неправдивість та, схоже, використовувався російською владою в пропагандистських цілях. Трансляція фільму відбулася 1 лютого 2016 року на Canal+, і навіть попри те, що посольство України у Франції звернулося до каналу з проханням зняти стрічку з ефіру.

Фільм описує події під час Революції Гідності в Україні, зокрема, надає значну увагу пожежі в одеському Будинку профспілок під час подій 2 травня 2014 року. За версією автора стрічки, за подіями на Євромайдані в Україні стоять сили, які діють в інтересах Сполучених Штатів та використовують для досягнення своїх цілей українські ультраправі угруповання. Фільм спровокував велику дискусію серед французьких експертів, журналістів та істориків, і його було визнано зробленим на замовлення проєктом проросійського політика у 2017 році [1;5].

Висновок

У цій науковій роботі була проведений детальний аналіз ролі кіноіндустрії у висвітленні подій Революції Гідності в Україні. Дослідження показало, що кіно відіграло важливу роль у фіксації, аналізі та поширенні історичних подій, які перетворили Україну.

Кіно стало могутнім інструментом спрямованої на глядача інформаційної взаємодії, сприяючи формуванню образу Революції Гідності. Це було особливо важливо в контексті інформаційної війни та російської пропаганди, які намагалися викривити події на Майдані та надалі конфлікт на сході України.

Отже, кіноіндустрія стала важливим інструментом збереження й передачі пам'яті про Революцію Гідності, сприяючи утвердженню громадянської свідомості та зміцненню національної ідентичності в Україні. Вона й далі залишається ключовим фактором у висвітленні історичних подій та впливовим інструментом для формування суспільної свідомості та відповідальності перед минулим і майбутнім країни.

Список використаних джерел та літератури

1. Все палає. Міжнародний фестиваль документального кіно про права людини *Docudays UA*. URL: <https://docudays.ua/2015/movies/docuzhittya2015/vse-palaye/> (дата звернення: 21.10.2023).
2. Карп'як О. Десять фільмів про Майдан - BBC Україна. *BBC Україна*. URL: https://web.archive.org/web/20161026210824/http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2014/11/141119_films_maidan_ko (дата звернення: 21.10.2023).
3. Мандрівний Docudays UA у Тернополі відкриють «Євромайданом» | Громадський Простір. *Громадський Простір | Усе для третього сектору в одному порталі*. URL: <https://www.prostir.ua/?news=mandrivnyj-docudays-ua-u-ternopoli-vidkryyut-evromajdanom> (дата звернення: 21.10.2023).
4. Під час фільму Лозниці "Майдан" глядачі встають співати гімн. *Gazeta.ua*. URL: https://gazeta.ua/articles/culture/_pid-chas-filmu-loznici-majdan-glyadachi-vstayut-spivati-gimn/570624 (дата звернення: 21.10.2023).
5. Сьогодні на Каннському кінофестивалі покажуть фільм про Небесну сотню. *Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/society/919536-sogodni-na-kannskomu-kinofestivali-rokajut-film-pro-nebesnu-sotnyu.html> (дата звернення: 21.10.2023).
6. У Києві показали художній фільм про Євромайдан, знятий у Чехії. *24 Канал*. URL: https://24tv.ua/kyivnews/u_kiyevi_pokazali_hudozhnij_film_pro_yevromaydan_znyatij_u_chehiyi_n542511 (дата звернення: 21.10.2023).

7. «Ambassade d'Ukraine en France / Посольство України у Франції звернулося з листом до керівництва...» *Wayback Machine*.
URL: <https://web.archive.org/web/20160215222145/https://www.facebook.com/UkraineMFA/posts/948369965216924> (дата звернення: 21.10.2023).
8. hromadske. Об'єктив #4: Скрізь Майдан, 2015. *YouTube*.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8pMScBPbWo0>(дата звернення: 21.10.2023).
9. Prime Video: Maidan Massacre. *Amazon.de Sign up for Prime Video*.
URL: <https://www.primevideo.com/detail/Maidan-Massacre/00BC515VEA8DDDJFL8QTV5I7VC>(дата звернення: 21.10.2023).
10. Ukrinform. У річницю Революції Гідності покажуть документальний фільм «Як домовлявся Майдан». *Укрінформ - актуальні новини України та світу*.
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3353915-u-ricnicu-revolucii-gidnosti-pokazut-dokumentalni-film-ak-domovlavsja-majdan.html>(дата звернення: 21.10.2023).
11. Ukrinform. Французький канал вночі показав антиукраїнський фільм про Майдан. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*.
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/1958546-francuzkij-kanal-vnoci-pokazav-antiukrainskij-film-pro-majdan.html> (дата звернення: 21.10.2023).

УЧАСТЬ КОРОСТИШІВСЬКИХ СЕМІНАРИСТІВ У БОРОТЬБІ 1917-1921 РР.

Нікулін А.О.,

Студент,

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Понад сто років тому українцям довелося захищати незалежність своєї держави від зазіхань ворогів, передусім від «червоної» та «білої» росії. Тоді ж на захист

Батьківщини стали найкращі її сини, серед яких були й вихованці Коростишівської учительської семінарії. Історія, як відомо має здатність повторюватися, тому нині українці знову змушені захищати Україну від російської агресії, яка розпочалася у 2014 році з Криму та Донбасу, а з 2022 р. увійшла у фазу повномасштабного вторгнення.

Участь студентів Коростишівської учительської семінарії у революційних подіях 1917-1921 рр. довгий час залишалася практично не висвітленою в історичній літературі, проте після початку російсько-української війни 2014 року та повномасштабного вторгнення РФ до України 2022 р. відбулося певне зацікавлення історією рідного міста та її жителів, які захищали цілісність та незалежність століття тому.

Мета дослідження є висвітлення внеску юних семінаристів з міста Коростишів у боротьбі за українську державність в період 1917-1921 рр. **Аналіз історіографії** показує певне зацікавлення цією темою Романом Миколайовичем Ковалем, Володимиром Миколайовичем Слівінським та Віктором Заславським, однак окремого узагальнюючого дослідження, присвяченого участі жителів міста у революційних подіях 1917-1921 рр. сьогодні не існує. Основна джерельна база складається переважно зі спогадів командирів та військових старших чинів тих часів.

Сьогодні місто Коростишів є одним з невеликих провінційних містечок Житомирської області, яке славиться своїми гранітними покладами та виробами з каменю. Проте мало хто здогадується про давню історію та походження населеного пункту, а також щодо його ролі його мешканців у тих чи інших історичних подіях, і зокрема під час Української революції 1917-1921 рр.

Загалом у той період місто опинилося чи не в центрі революційних подій, оскільки тоді Коростишів знаходився між двома ключовими містами – центром Волинської губернії Житомир і столицею УНР та Української Держави Києвом. Крім того, у той період було характерно тяжіння міст, які були неподалік від столиці, до Стольного Града, де відбувалися основні політичні події молоді України – так званий киевоцентризм. У революційних подіях брали участь багато коростишівців, і зокрема, вихованці Коростишівської учительської семінарії (зараз Коростишівський

педагогічний коледж). Молоді семінаристи воювали у складі артилерійського полку разом із Січовими стрільцями. Командував ними видатний військовий діяч тих часів полковник УНР Роман Дашкевич. Гармаші в підрозділі були досвідчені й вмотивовані, проте їх було досить мало, тому основу склали близько 38 добровольців-новобранців юнаків у віці 17-18 років. Юні семінаристи ніколи не тримали зброю в руках, а випадкова загибель товариша під час оглядин рушниць справила сильний гнітючий вплив на бійців. Як згадував Дашкевич, коли він пішов до казарми аби познайомитися з новобранцями, то застав їх у жалюгідному стані, бо вони були змерзлимими, погано одягненими та пригніченими через смерть товариша, проте після розмови з ними та після їхнього прибуття до станції в Житомирі, настрої семінаристів-бійців відразу покращився [1, с. 27]. Дашкевич, який додав молодим юнакам впевненості, не прорахувався у своїх поглядах, так як усі стали здібними гармашами та дослужилися до високих звань.

Загалом семінаристи добре себе зарекомендували на полі бою, попри лічені дні для підготовки. Одне з перших бойових зіткнень для гармашів-коростишівців відбулося в січні 1918 року, коли артилеристи разом із Січовими стрільцями виступили із Житомира до Коростеня, який перебував під більшовицькою окупацією. Основне завдання полягало в тому, аби відбити вузлову залізничну станцію та пробити шлях до міста Сарни. Наступним боєм було зіткнення з більшовицькими частинами під Маневичами. Відомо, що юнаки-семінаристи брали участь також у звільненні Києва, де тріумфально разом з іншими військовими формуваннями УНР пройшли парадом на Софійській площі 3 березня 1918 року. Керував гармашами найстарший серед них Олександр (Олекса) Пилькевич, який мав військовий досвід під час служіння в царській артилерії та дослужився до підстаршинського чину. Надалі вишкіл артилеристів проводилася в столиці, розташовувалися вони на території Михайлівського золотоверхого монастиря [2, с. 26-29]. Таким чином, молодий вік і гарячий запал не стали на перешкоді формування боєздатної частини, а віра у визволення України від більшовиків та любов до рідної Батьківщини зробила з них вправних військових.

Проте вишкіл юнаків у столиці був нетривалим, оскільки після перевороту гетьмана Скоропадського у квітні 1918 року загін Січових стрільців та їхня одна артилерійська батарея були роззброєні як основна військова опора Центральної Ради. Після цих подій Дашкевич закликав коростишівських семінаристів повертатися назад до семінарії задля закінчення навчання, а також запевнив, що за потреби їх знову покличуть до армійського формування. Відомо, що лише один із семінаристів – уже згаданий Олекса Пилькевич – залишився у складі Січових стрільців, а згодом, ближче до Великодня приєднався до Чорних Запорожців, які захищали східні рубежі України. У вересні того ж року Пилькевич вирушив до Білої Церкви, де відбувалося відновлення формації УСС, до них приєдналися ті ж семінаристи, які воювали раніше. Крім досвідчених 30 юнаків, до лав Січових стрільців приєдналися ще 10 новобранців, які були прийняті гармашами з великою радістю.

Надалі бойовий шлях семінаристів продовжився вже у контексті повстання Директорії УНР та боротьби з білогвардійцями. Коростишівські семінаристи відзначилися у бою під Мотовилівкою 19 листопада 1918 року, коли, ризикуючи своїм життям, усунули перепони з рейок, які мали затримати рух панцерника. Два юнаки ліквідували перешкоду під щільними обстрілами й вибухами, проте наказ вони виконали й залишилися живими [2, с. 32-34]. Загалом подвиг коростишівських семінаристів відіграв важливу роль у перемозі Січових стрільців під Мотовилівкою.

Доля семінаристів склалася по-різному, проте за спогадами Дашкевича багато із семінаристів стали старшинами або підстаршинами, а деякі навіть командирами батарей. До прикладу звання старшина отримали Олександр Пилькевич, Сергій Якименко та Іван Коцюруба після здобуття Києва військами УНР під час антигетьманського повстання. Надалі їхні шляхи розійшлися – Якименко воював у Першому зимовому поході, отримав Залізний хрест за бойові заслуги, але згодом був інтернований поляками у листопаді 1920 року, Коцюруба – став командиром панцерника «Гетьман Дорошенко», брав участь у боях на Житомирщині (під Бердичевом, під Коростенем) та на Волині.

Ще один старшина, коростишівський семінарист Павло Захарченко, який воював у лавах Січових стрільців, а згодом у дивізії Юрка Тютюнника, був учасником

Першого зимового походу, під час якого отримав Залізний хрест. Як і Сергій Якименко був інтернований поляками у листопаді 1920 р. у таборах Ланцуті, Вадовицях та Каліші. Згодом у 1922 році він закінчив Спільну юнацьку школу Армії УНР у званні хорунжого та емігрував до Чехословаччини, де продовжив навчання.

Двоє семінаристів-наддніпрянців – Євген Слабченко і Пащенко Сергій – після служби стали на дипломатичну службу: перший перебував у дипломатичній місії США, а другий – у посольстві в Італії. Чимало семінаристів загинуло у боях або ж були знищені чекістами (Леонід Юшко, Василь Кучабський), які вишукували, схоплювали й знищували тих сміливців-добровольців, які захищали Україну від більшовицької росії [2, с. 39-43]. Отже, крім свідомої інтелектуальної еліти наша країна отримала й військову, яка здобувала досвід у боях проти російських більшовиків та білогвардійців, і відіграла важливу роль у переможних боях Армії УНР.

До наших днів зберігся повний список коростишівських семінаристів – сміливих юнаків-патріотів, котрі стали на захист своєї Батьківщини. Їхні імена можна дізнатися з праці Романа Ковалю «Коростишів у боротьбі за УНР 1917-1921 рр.» та в історико-краєзнавчому нарисі місцевого краєзнавця Володимира Слівінського. Ось імена цих героїв та їхніх звань – Олександр (Олекса) Пилькевич, Іван Коцюрuba, Сергій Якименко (хорунжі); Степан Шевченко, Віктор Юшко, Володимир Петрів (десятники); Іван Решетнюк (ройовий), Хома Стріль, Іван Кошовий, Кирило Пустовіт (старші гармаші); Нестор Безуглий, Тарас Гончарів, Олег Дубрівський, Павло Захарченко, Іван Зарицький, Володимир Іщенко, Святослав Ільченко, Сидір Калініченко, Павло Карпенко, Леонід Кравченко, Олександр Корж, Ігор Кузьменко, Леонід Левченко, Охрім Нечитайло, Симон Падалко, Самійло Левченко, Сергій Пащенко, Володимир Савченко, Євген Самійленко, Євген Слабченко, Симон Тарнавський, Полікарп Тимченко, Микола Федоренко, Микола Форостенко, Сергій Шелудько, Кость Штанько, Андрій Шрамченко, Амврозій Шулешко, Карпо Щадило, Віктор Янчевський, Леонід Юшкевич, Данило Співак, Михайло Шевченко (гармаші).

Як зазначав у своїй праці Слівінський, коростишівські семінаристи разом із військовою муштрою проводили активну культурно-освітню роботу, зокрема

організували бібліотеку, драматичний гурток, хор і заняття народного університету, де з різними доповідями виступали науковці з Києва та військові старшини. Крім того, часто організовувалися відвідування театру та екскурсії до музеїв та пам'ятних місць столиці [3, с. 92-93, 95]. Таким чином, семінаристи, окрім військової справи, займалися своїм саморозвитком, а завдяки зусиллю дослідників нинішнє покоління може знати імена своїх героїв.

Отже, молоді коростишівські семінаристи відіграли помітну роль у становленні Української державності, пройшовши бойове хрещення на болях битв з більшовиками та білогвардійцями. Ці молоді, амбіційні юнаки, які були патріотами України й вірили у її світле майбутнє, доводячи це не словами, а своїми діями. Таким чином, імена коростишівських семінарисів можна згадувати в одному ряді з героями Крут, оскільки їхній внесок в історію є беззаперечним.

Список використаних джерел та літератури

1. Заславський В. Батько української арти : Історія генерал-хорунжого Романа Дашкевича. Історичний нарис. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2020. 80 с.
2. Коваль Р. Коростишів у боротьбі за Українську Народну Республіку. *Бібліотека Історичного клубу «Холодний Яр»*. Київ: Видавництво Марка Мельника, 2022. 104 с.
3. Слівінський В. Коростишівщина. *Історико-краєзнавчий нарис*. Житомир: ПП «Житомироблдрукарня», 2014. 336 с.

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА НА МАЙДАНІ В ЛУГАНСЬКУ

Новосел Н. С.,

Студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Дослідження історії Євромайдану в Луганську є **актуальним**, адже спростовує міф про тотальну проросійськість регіону. Метою статті є дослідження

української культури в Луганську на протестних акціях з 22 листопада 2013 року по 28 квітня 2014 року. **Хронологічні межі дослідження** обмежені датою першого на останнього мітингу луганського майдану[2].

Джерельна база з теми Майдану є досить багатою. Збережено чимало спогадів. У цій статті використані спогади, опубліковані Музеєм Революції Гідності. Є чимало журналістських статей, які містять матеріал про ті події. Вони опубліковані в матеріалах видань «Свідомі», «Радіо Свобода» тощо. Багато матеріалів зібрано у збірнику Українського інституту національної пам'яті «Майдан від першої особи. Регіональний вимір». В цій книзі зібрані спогади очевидців, джерела документального характеру, дописи із соціальних мереж, світлини, агітаційні матеріали тощо. Однак **історіографія** з цієї теми є нерозвиненою, адже ці події відбувалися нещодавно.

Події Євромайдану дали поштовх до розвитку української культури, зокрема і в Луганській області. Активістка Юлія Красівська згадує, що на початку Майдану в місті Луганськ, біля пам'ятника Шевченка люди збиралися та слухали українську музику. У Луганську стояло своє піаніно, як і в Києві [2].

Окремим видом мистецтва Майдану можна вважати плакати. Як згадує Ірина Магрицька, плакатів було дуже багато. Вона пригадує такі написи на них: «Яник, гудбай», «Громада проти луганського ГКЧП», «Я — європеєць», «Україна — це Європа», «Я йду, щоб вони пішли геть!». Часто плакати малювалися на жовто-блакитному тлі. Вони малювалися звичайними людьми, а тому як на мене є особливо цінними, адже відображають погляди та естетику активістів Луганщини. Також ці плакати були і своєрідним відображенням гумору громадськості. Так на одному з них було написано: «Саша (це звертання до сина Януковича)... Саша, встав татові зуб мудрості» [3, с. 390].

Ірина Магрицька також згадує, що на кожному мітингу молодь розгортала великий прапор України. З ним вони стояли вздовж дороги, де центральна траса проходила, і машини, які їхали, сигналізували в привітання. На машинах було багато української символіки [3, с. 390].

28 грудня пройшла акція зі створення новорічної гірлянди з побажаннями, які всі охочі писали на жовто-блакитних аркушах паперу. Попри перешкоджання міліції гірляндою прикрасили міську новорічну ялинку. 29 грудня був показ документального фільму "Межигір'я" – про дачу Януковича, побудовану на вкрадені кошти [3, с. 376]. Провокатори у натовп кидали петарди та димові шашки, намагаючись зірвати показ, та все ж таки його вдалося провести. [3, с. 392].

6 січня активісти Громадського сектору луганського майдану організували «революційний вертеп» [3, с. 376]. На початку січня в Луганську виник «вуличний університет», де активісти намагалися людям розповідати, що відбувається. З цією ж метою, вони поширювали листівки та наліпки [2]. Серед лекторів «вуличного університету» були професори з економіки, філософії, які викладали в місцевих університетах і також були учасниками акцій протесту. [3, с. 390]. 18 січня до міста підтримати протестувальників приїхала Саша Кольцова – співачка українського гурту «Крихітка». [3, с. 377].

8 лютого відбулася акція «фотосушка» «Майдан — погляд із Луганська». Під час цієї акції протестувальники розвісили світлини луганчан, які були на київському Майдані. 13 лютого Громадський сектор луганського Євромайдану оприлюднив відеоманіфест «Донбас — це Україна». У маніфесті звучали заклики, попри розбіжності між Сходом і Заходом України, разом боротися за краще життя в єдиній країні [3, с. 378].

Окремим цікавим епізодом, як на мене є заклик учасників луганського Майдану не спекулювати мовним питанням і почати спілкуватися українською мовою. Цей заклик пролунав 26 лютого [3, с. 378].

9 березня в Луганську відбувся мирний мітинг до дня народження Тараса Шевченка. Відкрили мітинг «просвітяни» зі школи №59 — дівчата грали на бандурі, співали [1]. У цей день були публічні читання віршів Кобзаря [4].

З активістів луганського майдану утворився кістяк громадської організації «Схід SOS», яка зокрема займалася і культурними проектами такими як: Фестиваль

думок – традиційний інтелектуальний фестиваль Луганської та Донецької областей, проєкт “Глобальна освіта – знаємо права”, покликаний створити атмосферу поваги до прав людини в навчальних закладах тощо [5].

Отже, попри напади провокаторів, перешкоди з боку міліції та місцевої адміністрації було проведено багато різноманітних заходів та акцій у сфері культури в період діяльності луганського майдану. Активісти співали українських пісень, влаштовували публічні читання української класики, поширювали заклики до національної єдності, здійснюючі для цього просвітницькі заходи тощо. Підтримати протестувальників приїжджала досить відома тоді українська співачка Саша Кольцова. Була акція присвячена пам’яті активістам з Луганщини, які брали участь у київському майдані. Все це є доказом того, що Луганщина не прагнула приходу рускава міра, що вона завжди була, є і буде частиною України.

Список використаних джерел та літератури:

1. Веляник А. Майдан на сході: історія спротиву окупації в Донецькій та Луганській областях : Свідомі. Свідомі. URL: <https://svidomi.in.ua/page/maidan-na-skhodi-istoriia-sprotyvu-okupatsii-v-donetskii-ta-luhanskii-oblastiakh>
2. Луганський Майдан: історія спротиву з елементами історії кохання. Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності. URL: <https://www.maidanmuseum.org/uk/node/1076>
3. Майдан від першої особи. Регіональний вимір. Вип. 3. : у 2 ч. Ч. 1. АР Крим – Луганська область / уклад.: О. Білобровець, Л. Бондарук, Т. Ковтунович, Т. Привалко [та ін.], відп. ред. Т. Привалко ; Укр. ін-т нац. пам’яті. Київ : К.І.С., 2017. 416 с.
4. Неделько Н., Забаштанська Т., Модіна О. «Ми боремося з Росією третину свого життя». Три історії українського спротиву в Донецьку і Луганську. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/opir-rosii-donetk-lugansk/32381982.html>

5. СХІД-SOS – Всебічна допомога постраждалим від збройного конфлікту і ВПО, сприяння демократичним трансформаціям та затвердженню цінностей прав людини в Україні. URL: <https://vostok-sos.org/>

ЄВРОМАЙДАН: РОЛЬ МЕДІА В ПОШИРЕННІ ІНФОРМАЦІЇ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Сандоян К. А.,

Студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Актуальність визначається неабияким впливом медіа на сучасні громадянські рухи та протести, а також їхню роль у формуванні громадської свідомості. Євромайдан, як історична подія, виявився не лише масштабним соціально-політичним явищем, але й парадигматичним прикладом використання медіа для мобілізації та координації громадськості. Зростання важливості інформаційних технологій, зокрема соціальних мереж і цифрових медіаплатформ, робить цю тему особливо актуальною в контексті сучасного інформаційного суспільства. Погляд на те, як медіа взаємодіють з громадськістю під час кризових ситуацій та масових рухів, має особливий інтерес для аналізу в контексті зміни способу сприйняття та обробки інформації сучасним суспільством. Розуміння ролі медіа у формуванні громадянської свідомості та активності може мати важливе значення для подальших подій та розвитку громадянського суспільства.

Мета: ретельно проаналізувати й розкрити роль засобів масової інформації під час революції. В рамках дослідження планується розглядати взаємодію традиційних ЗМІ, цифрових медіаплатформ і соціальних мереж, визначати ключові аспекти їхнього впливу на формування громадської свідомості та стимулювання активності громадян під час протестів.

Аналіз історіографії та джерельної бази дослідження.

1. ЗМІ та журналістські матеріали: Аналіз статей, репортажів, інтерв'ю та коментарів, опублікованих в різних ЗМІ під час Євромайдану.
2. Офіційні документи та заяви: Вивчення офіційних заяв уряду, опозиції та інших сторін конфлікту, що дозволяє отримати офіційний контекст подій.
3. Соціальні мережі та інтернет-ресурси: Дослідження відгуків, коментарів та інших виразів громадської думки через соціальні мережі та інтернет-платформи.
4. Аналітичні статті та дослідження: Використання наукових та аналітичних робіт, що глибоко аналізують події Євромайдану та роль медіа в них.

Виклад основного матеріалу. «Збираємося о 22:30 під Монументом Незалежності. Одягайтеся тепло, беріть із собою парасолі, чай, каву, гарний настрій та друзів. Репости заохочуються!». Цей, здавалося б, невинний пост у Facebook, зроблений відомим українським журналістом Мустафою Найємом 21 листопада 2013 року, став поштовхом до безпрецедентного народного повстання під назвою «Євромайдан» (згодом – «Революція гідності»), яке тривало три місяці, залучивши сотні тисяч громадян і зрештою поваливши маріонетковий режим президентства Віктора Януковича.

Без перебільшення можна сказати, що Євромайдан став несподіванкою не лише для режиму Януковича, а й для політичної опозиції в Україні. Всього за п'ять місяців до цього провідні опозиційні партії – «Батьківщина», «Свобода» та Український демократичний альянс за реформи (УДАР) Кличка – спробували організувати серію регіональних протестів проти влади Януковича. Мітинги під амбіційною назвою «Вставай, Україно!» мали зібрати до 100 тис. учасників по всій країні та продемонструвати гостре невдоволення громадян президентом та його політикою. Зрештою, однак, ці зусилля були здебільшого марними, зібравши від 20 до 30 тис. демонстрантів в західних і центральних областях України, і не здійснили жодного значного тиску на владу.

Щодо Віктора Януковича, попри падіння його популярності, він явно мав намір балотуватися на другий термін і консолідував фінансові ресурси, купуючи лояльність впливових олігархів і взявши під контроль основні сили внутрішньої

безпеки, готуючись до можливого протистояння з протестувальників під час президентської кампанії 2015 року.

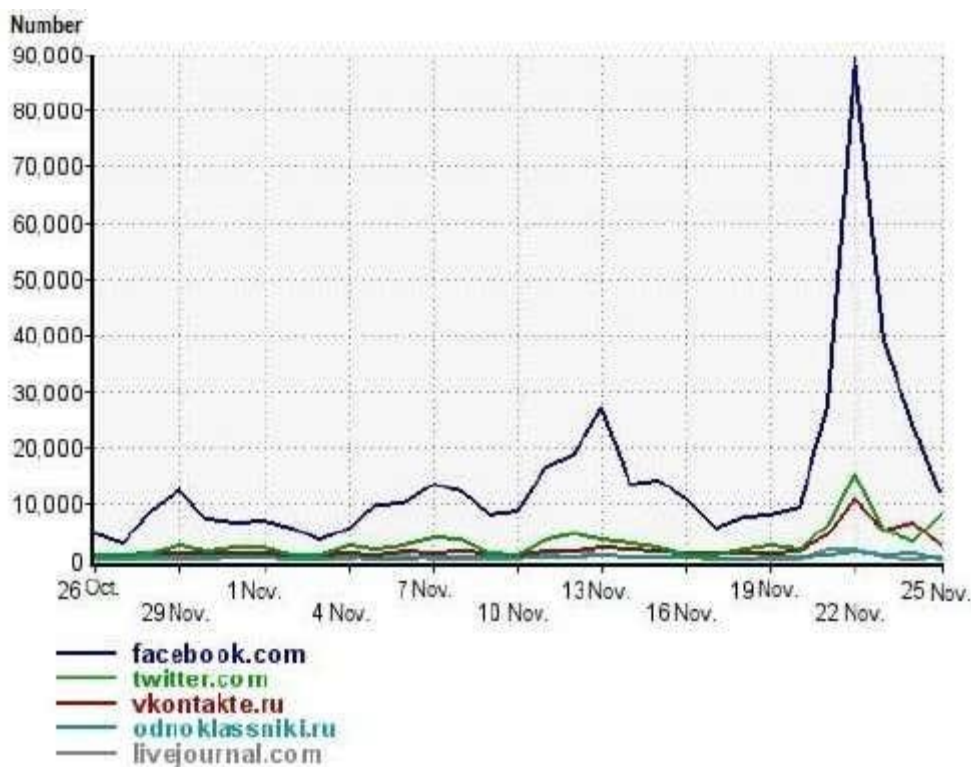
Однак протести несподівано спалахнули поза виборчим циклом, і швидко поширилися за межі Києва. І хоча деякі спостерігачі зазначають, що Євромайдан розпочався, коли Україна наближалася до дев'ятої річниці Помаранчевої революції, це був, мабуть, єдиний зв'язок із 2004 роком. І великою відмінністю між 2004 та 2013 роками була наявність нових інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які активісти використовували для організації та підтримки Євромайдану.

«Я йду на Майдан!»: мобілізація через соц. мережі.

Природа організації через соціальні медіа може запропонувати цінну інформацію про те, чому великі народні повстання, такі як Євромайдан, стали можливими, попри слабкість політичної опозиції, відсутність сильних політичних чи громадських організацій, що стоять за протестами або уявна відсутність загальноновизнаного лідера(ів), який би закликав людей до дії. В першу чергу, ІКТ дозволяють колективно діяти, різко скорочуючи комунікаційні та організаційні витрати. Природа соціальних медіа, яка дозволяє одночасну комунікацію «від багатьох до багатьох», дозволяє всім типам груп і активістів підключатися та співпрацювати, включаючи раніше непередставлені групи або користувачів, які ніколи раніше не були політично активними. Так громадяни можуть стати потужними організаторами просто тому, що вони знають, як використовувати ці інструменти краще, ніж інші.

Ажіотаж у ЗМІ про те, що Україна готується підписати асоціацію з Європейським Союзом тривав кілька місяців, коли ж 21 листопада український уряд оголосив про припинення переговорів. Це стало головною новиною серед користувачів соцмереж, про що свідчить безпрецедентний рівень відвідуваності соцмереж та предмет бурхливих дискусій в мережі (діагр. 1). Судячи з більшості коментарів у Facebook, багато українців сприйняли відтермінування євроінтеграції України як кінець довгоочікуваних реформ, а також як зрадницький крок уряду Януковича. До вечора здавалося, що кількість користувачів, обурених цим

рішенням, стала критичною. За таких обставин заклик Мустафи до дії спрацював як тригер до дій.

Діаграма 1. Зростання кількості відвідувань із соціальних мереж провідного онлайн видання «Українська правда» 26 жовтня-25 листопада

З наближенням ночі, дедалі більше киян змінювали свій статус у Facebook на «Я йду на Майдан» або повідомляли, що вже прийшли на площу. Цей приклад показує, що за сприятливих умов соціальні медіа можуть відігравати вирішальну роль у сприянні мобілізації в реальному часі, необхідної для швидкої та іноді спонтанної дії.

На мою думку, ця революція повністю зародилася й виростає в соціальних мережах, адже лише в мережі «Вконтакті» (російській, до речі) на грудень 2013 року нараховувалось понад 900 спільнот, які були пов'язані перебігом подій на Майдані. Та головним засобом комунікації протестуючих в мережі Facebook була спільнота «ЄвроМайдан – EuroMaydan», яка станом на грудень 2014 року

налічувала близько 150 тисяч активних користувачів, опубліковано 2 тисячі повідомлень, які зібрали 50 тисяч коментарів та понад 1 мільйон лайків. Згодом у користувачів мережі виник ще більший інтерес до подібних груп. На сторінці була наявна інформація про мобільні пункти обігріву, поради як уникати конфліктів з провокаторами та шаблони для друку допоміжних листівок. Також користувачі отримували інформацію про чергові збори протестуючих. Кожні 10-15 хвилин журналісти публікували інформацію про сутички з поліцією та способи дістатись до людей, що протестували. У групі розповсюджувався список ліків, що були потрібні пораненим у зіткненнях, і необхідні речі для волонтерів.

Слід зазначити, що офіційна група «Євромайдану» працювала одночасно в декількох напрямках: а) тілесні пошкодження, завдані силовими структурами; б) неправомірні затримання учасників мирних демонстрацій; в) захист учасників демонстрацій в разі порушення проти них адміністративного або кримінального впровадження; г) люди, які зникли безвісти; д) тиск на студентів з боку навчальних закладів; е) заборона проїзду на Майдан.

Важливу роль у мобілізації протестів зіграла функція мережі Facebook «Події». За допомогою неї можна було створити зустріч та запросити туди своїх друзів, як, наприклад, це і зробив Арсеній Яценюк – на «Народне Віче» було запрошено 75 тисяч користувачів, 11 тисяч з яких відмітили що з'явилися на зустрічі.

Ще однією ціллю у мережі Facebook була координація і комунікація протестувальників з транспортом і без нього по Києву, регіонах України та навіть іншими країнами для доставлення революціонерів на Майдан. В повідомленнях спільноти було вказано кількість наявних місць, дату поїздки та контактну інформацію. Цю функцію взяла на себе спільнота «Доїхати на Майдан», яка набрала в загальній кількості 10 тисяч користувачів.

Якщо говорити про роль Інтернету в цілому, то він надав таку неоціненну можливість як збір грошей спільнокоштом або краудфандинг. На сайті «Велика ідея» з'явився проєкт під назвою «Зігрій та нагодуй Майдан». Всього за кілька днів було зібрано майже 85 тисяч гривень. Проте були й такі, які хотіли нажитись за

рахунок останніх подій. Створювались несправжні профілі із закликом підтримати фінансово Євромайдан, а кошти треба було переховувати на чиїсь особисті рахунки.

І насамкінець, щоб оцінити роль Інтернету в умовах революції, достатньо згадати крок, на який пішов Інтернет-провайдер «Воля». Він надав своїм клієнтам у центрі Києва максимальну швидкість Інтернету і закликав скасувати паролі до WiFi-точок, аби ними могли скористатись протестувальники.

За період 2013-2014 років дослідники «Social Media and Political Participation» зафіксували 120 тисяч твітів, де згадувались протести у Києві. Також було зафіксовано, що 69% користувачів публікували повідомлення з України англійською мовою для поширення інформації та впливу на міжнародну спільноту. Тож, кажучи про інтернет-мобілізацію, не дарма існує думка, що інтернет підриває авторитарне правління.

Висновки. У часи Помаранчевої революції кількість користувачів Facebook серед українців була дуже низькою, а Twitter взагалі не існувало як платформи. У той період українці творили революцію, виходячи на Майдан Незалежності, де готові були стояти за чесні вибори дні і тижні. Тоді вони ще не чули про так звану революцію лайків і соціальні мережі, що можуть формувати ілюзію протесту й хибне відчуття виконаного громадянського обов'язку після публікації гнівного посту чи лайку під звинуваченнями на адресу представників влади. Такі дії не виходять за межі онлайн простору – там же вони зароджуються і вмирають, не приносячи відчутних результатів у реальному житті. Цим пояснюється сумнівне ставлення до ролі соціальних мереж під час зародження революційних настроїв населення. Проте події «Революції гідності» в Україні показали, як Інтернет і соціальні мережі можуть перетворитись на потужний інструмент в руках людей, гнів яких досяг точки кипіння і які готові відірватись від моніторів і вийти на вулиці, аби боротись за свої права. У такому разі революція, як і годиться, відбувається у світі офлайн, а Інтернет-простір є лише вторинною платформою, яка дозволяє поширювати важливу інформацію й зорганізовувати людей. В результаті онлайн активність тільки доповнює офлайн активність, а не підміняє її.

Список використаних джерел та літератури

1. Де можна дізнатися новини про Євромайдан: список спільнот в соціальних мережах : веб-сайт. URL: <https://ain.ua/2013/12/12/gde-mozhno-uznat-novosti-o-evromajdane-spisok-soobshhestv-v-socialnyx-setyax/> (дата звернення 11.11.2023).
2. Доїхати на Майдан : веб-сайт. URL: <https://www.facebook.com/helpgettomaidan> (дата звернення 11.11.2023).
3. Індекс демократії 2018 : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-democracy-index-2018-ukraine/29699392.html> (дата звернення 11.11.2023).
4. Baumer D.C., Van Horn C.E. Politics and Public Policy: Strategic Actors and Policy Domains, 4th ed. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc, 2014.
5. Bimber, B. A. And L. Copeland: Digital Media and Political Participation Over Time in the US : Contingency and Ubiquity. URL: <https://ecpr.eu/filestore/paperproposal/db466b6c-9c16-4491-b92a-32f1b0e80273.pdf> (Last accessed: 11.11.2023).
6. Hutter, S., and Kriesi, H.: «Movements of the left, movements of the right reconsidered», in The Future of Social Movement Research. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 2013. 281–298. 126 № 30

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ЧАСТИНА КУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Фараонов Г.Є.,

Курсант,

Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б.

Хмельницького

Актуальність. У листопаді 2013 – лютому 2014 років Україна пережила кризу ідентичності. Саме події Революції гідності стали каталізатором культурної

трансформації, які призвели до зміни самосвідомості українців. Вони проявилася в утвердженні нового уявлення про себе як про вільних і самодостатніх громадян, а також про Україну як про європейську країну. Революція гідності була однією із найважливіших подій в історії України. Вона призвела до кардинальних змін у політичній, економічній та соціальній сферах життя країни. Однак, не менш значущими були зміни, які відбулися в культурній сфері. Одним із найважливіших аспектів культурної трансформації під час Революції Гідності стала трансформація ідентичності українського суспільства.

Мета: проаналізувати трансформацію ідентичності як частину культурної трансформації українського суспільства під час подій Революції Гідності.

Аналіз історіографії та джерельної бази дослідження. Питання ідентичності було актуальним для західних науковців другої половини ХХ сторіччя, а саме для Дж. І. Марсія, К. Г. Юнга, Е. Еріксона. Сучасними дослідниками питання ідентичності є О. Сінкевич, яка зазначала, що ідентичність стає складнішою, більш модульною, актуалізуються її аспекти, такі як множинність та автентичність [1, с. 8]. В. Кулик наголошував, що вживання мови відбиває та водночас витворює ідентичність мовців, адресатів, стосунки між ними, особисті й колективні уявлення про світ [2, с. 9].

Виклад основного матеріалу. У листопаді 2013 р. тодішня влада, відмовилась підписувати Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Потім відбулося побиття мирних студентів, яке стало тим переломним моментом, коли влада перейшла межу, якою була людська гідність. Саме тому події листопада 2013 – лютого 2014 рр. називають Революцією гідності. Вони стали новим етапом самоусвідомлення сучасного українського суспільства, трансформації його ідентичності. М. Степико висловив думку, що «дискурс ідентичності особливо актуальний для «розколотих» суспільств яким є, на жаль, сьогодні Україна. Тут проблема ідентичності стала найзначнішим обґрунтуванням пріоритетності тих або інших суспільних цінностей» [3, с. 7].

Ідентичність є складним феноменом, який охоплює уявлення людини про себе, своє місце в суспільстві та світі. У широкому сенсі ідентичність – це те, що визначає людину як особистість, що відрізняє її від інших. Вона формується під впливом різних факторів, таких як національність, релігія, стать, вік, соціальний статус тощо [4, с. 138].

Ідентичність може бути як індивідуальною, так і колективною. Колективна ідентичність – це відчуття спільності, яке виникає між людьми, які належать до однієї групи. Вона може бути заснована на таких факторах, як спільна історія, культура, мова тощо.

Культура також є важливим фактором формування ідентичності. Вона містить систему цінностей, норм, традицій та символів, які діють у певному суспільстві. Культура визначає, як люди бачать себе та своє місце в світі.

Трансформація ідентичності – це процес зміни уявлення людини про себе та свою приналежність до певної групи. Вона може бути викликана різними факторами, такими як соціальні зміни, політичні потрясіння, особисті переживання тощо.

Революція гідності стала знаковою подією в історії України. Вона призвела до значних змін у політичній, економічній та соціальній сферах. Ці зміни також торкнулися і сфери культури, зокрема, призвели до трансформації ідентичності українського суспільства.

Революція гідності стала каталізатором культурної трансформації, яка призвела до зміни самосвідомості українців. Це проявилось в утвердженні нового уявлення про себе як про вільних і самодостатніх громадян, а також про Україну як про європейську країну.

До Революції гідності українці часто відчували себе пригнобленими та безправними. Вони жили у країні, яка була корумпованою та авторитарною. Революція Гідності дала українцям можливість змінити своє життя. Вони вийшли на вулиці, щоб відстояти свою свободу та гідність.

Участь у Революції гідності стала для багатьох українців досвідом, який змінив їхнє життя. Вони навчилися діяти спільно, боротися за свої права та цінності. Ця зміна самосвідомості проявилася в утвердженні нового уявлення про себе як про вільних і самодостатніх громадян.

Революція гідності також призвела до зміни уявлення українців про Україну. До Революції Гідності Україна часто розглядалася як країна, яка знаходиться на периферії Європи, але революція показала, що Україна є європейською країною, яка має власну культуру та цінності.

Утвердження нового уявлення про себе як про вільних і самодостатніх громадян, а також про Україну як про європейську країну є важливим аспектом культурної трансформації, яка відбулася в Україні під час Революції гідності. Ця трансформація має далекосяжні наслідки для майбутнього України.

Трансформація ідентичності в Україні мала ряд характерних особливостей. По-перше, вона була пов'язана з активним використанням символів та міфів. По-друге, вона відбувалася в умовах жорсткого протистояння з росією. По-третє, вона була супроводжена зростанням громадянської активності.

Символи та міфи відігравали важливу роль у трансформації ідентичності в Україні. Вони допомагали людям усвідомити себе як частину українського народу та його історії. Одним із найважливіших символів Майдану стала революційна українська революційна стрічка. Вона стала символом свободи та боротьби за незалежність України. Міф про героїзм Майдану також відіграв важливу роль у трансформації ідентичності. Він допомагав людям усвідомити свою здатність до самопожертви та боротьби за справедливість.

Протистояння з росією також сприяло зміцненню української ідентичності. Воно показало, що українці є самостійним народом, який має право на свою незалежність.

Російська агресія проти України стала каталізатором зростання національної самосвідомості. Українці усвідомили, що вони повинні об'єднатися, щоб захистити свою країну.

Зростання громадянської активності також було характерною особливістю трансформації ідентичності в Україні. Майдан став яскравим прикладом того, як звичайні люди можуть змінити світ. Революція показала, що українці є активними громадянами, які не бояться відстоювати свої права та свободи.

Трансформація ідентичності відбулася як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях. На внутрішньому рівні трансформація ідентичності під час Революції Гідності призвела до наступних змін: підвищення рівня самосвідомості та почуття власної гідності; розвиток громадянської свідомості та активності; зростання національної самосвідомості та патріотизму. На зовнішньому рівні трансформація ідентичності під час Революції Гідності призвела до наступних змін: покращення іміджу України у світі; збільшення міжнародного визнання України; підвищення ролі України у світовій спільноті.

Висновок. Трансформація ідентичності є важливим аспектом культурної трансформації. Революція гідності стала каталізатором культурної трансформації, яка призвела до зміни самосвідомості українців. Ця зміна проявилася в утвердженні нового уявлення про себе як про вільних і самодостатніх громадян, а також про Україну як про європейську країну.

Ця зміна має далекосяжні наслідки для майбутнього України. Вона робить українців більш активними та відповідальними громадянами, а також сприяє зміцненню української державності.

Список використаних джерел та літератури

1. Кулик В. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки. Київ : Критика, 2010. 656 с.

2. Правдивець Н. О. Теоретична модель феномену ідентичності особистості. *Актуальні проблеми психології : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія* : зб. Наук. Праць / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. К. : Вид-во «А.С.К.», 2010. Т. 1. Ч. 27. С. 137-145.

3. Сінкевич О. Соціальні практики масової культури: ідентифікаційний дискурс : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 360 с.

4. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія / М. Т. Степико. К. : НІСД, 2011. 336 с.

**ВІДОБРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ З УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ НА
ВИБРАНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ У ВЛАСНИХ КРАЇНАХ (ЗА
МАТЕРІАЛАМИ ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ, ПРОВЕДЕНОГО 27 ЛЮТОГО – 7
БЕРЕЗНЯ 2023 Р.)**

Філіпчук М. М.,

Студентка,

Академія Фінансів та Бізнесу Вістула

Актуальність даного дослідження визначається необхідністю розкриття та розуміння поглядів студентів з України та Польщі на різні аспекти політичного життя в їхніх власних країнах, рівень їх зацікавленості політичним життям. З урахуванням сучасного політичного контексту та динамічних змін у глобальному суспільстві, це дослідження стає актуальним і важливим з точки зору аналізу схожостей та відмінностей у поглядах студентів. Також результати дослідження можуть сприяти подальшому розвитку ефективних стратегій для покращення співпраці між студентами України та Польщі.

Мета дослідження полягає в порівнянні поглядів студентів з України та Польщі для виявлення схожостей та відмінностей у їхніх оцінках щодо вибраних аспектів політичного життя у власних країнах.

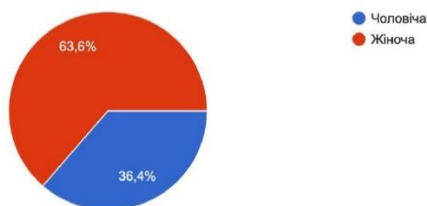
На даний момент існує широкий обсяг наукових праць, що досліджують політичні аспекти життя в Україні та Польщі. Роботи таких польських та українських науковців, які висвітлюють політичні питання України та Польщі як: Д.Шеліговський, М.Пеховська П.Андрусечко, П. Коваль, А.Шептицький, О.Бабакова, Є.Магда, М.Авдєєва, М. Нагорняк, В.Балюк, М.Дорошко, Ю.Гайдук, Я.Грицак та багато інших досліджують різні аспекти внутрішньої та зовнішньої політичної реальності, між тим політичного діалогу між Польщею та Україною. Більшість наукових досліджень фокусуються на історичному контексті країн, сучасних політичних подій, розвитку польсько-українських відносин тощо. При цьому питання студентських поглядів у цьому контексті залишаються недостатньо освітленими.

Для забезпечення різноманітного та комплексного підходу до аналізу поглядів студентів 27 лютого – 7 березня 2023 року було проведено анкетування серед студентів університетів Польщі та України щодо власної думки та поглядів на окремі аспекти політичного життя, в рамках курсу під назвою «Program Przywództwa Społecznego» (укр. - Програма Суспільного Лідерства) організатором якого є Studium Obywatelskiego im. Pawła Adamowicza (укр. - Громадянська Освітня Програма ім. Павла Адамовича.)

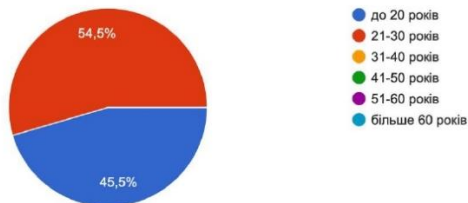
В опитуванні взяли участь 44 респондентів з України (навчаються в Києві та Харкові) та 66 респондентів з Польщі (навчаються у Варшаві).

Усі учасники дослідження з України мали громадянство України; серед них переважали жінки віком від 21 до 30 років. Респонденти з Польщі, мали громадянство України, Польщі, Білорусі, Росії та Казахстану; більшість становили жінки, основною віковою групою були особи до 20 років.

Ваша стать
44 відповіді

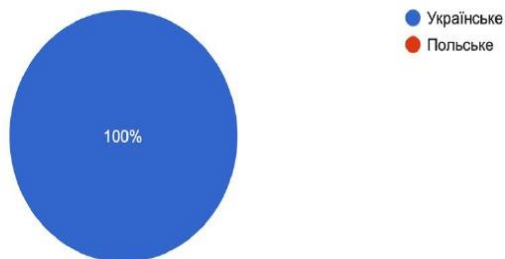

Ваш вік
44 відповіді

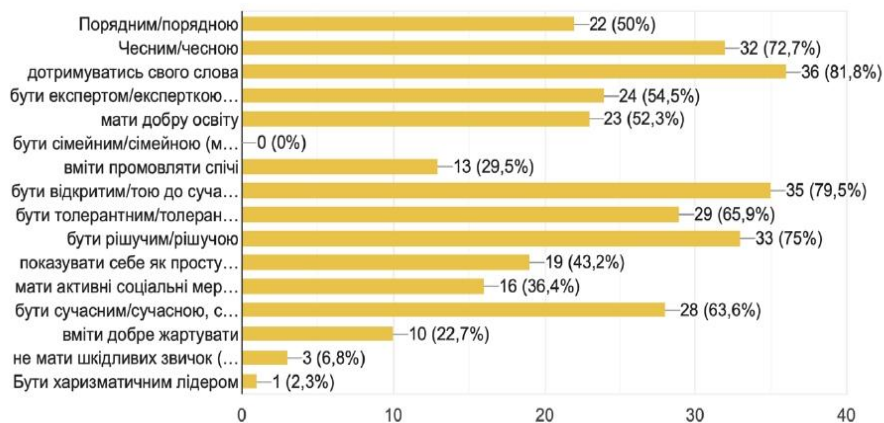
(Додаток А)

Ваше громадянство
44 відповіді

Яким на вашу думку повинен бути сучасний політичний лідер/ка? (може бути більш ніж одна відповідь)

44 відповіді

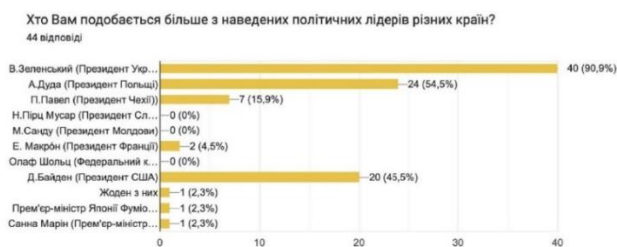
(Додаток Б)

На питання: **Яким на вашу думку повинен бути сучасний політичний лідер/ка?** У респондентів з України переважали такі відповіді:

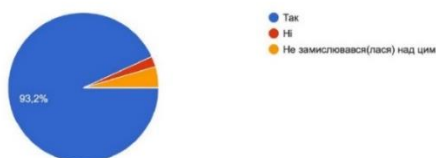
- дотримувати свого слова,
- бути відкритим/тою до сучасних міжнародних викликів (реагувати на події в світі)
- бути рішучим/рішучою
- чесним/чесною

Польські респонденти зазначили, що:

- бути відкритим/тою до сучасних міжнародних викликів (реагувати на події в світі)
- бути толерантним/толерантною

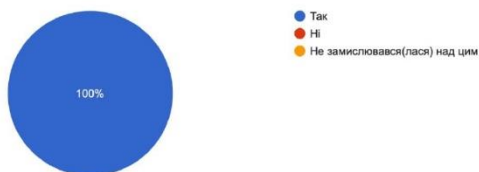
Чи ви цікавитесь політичними подіями в світі?
44 відповіді

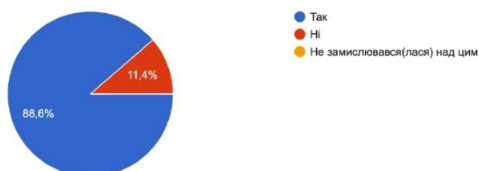
(Додаток В)

На запитання «Хто Вам подобається більше з наведених політичних лідерів різних країн?» студенти з України та студенти з Польщі вибрали Президента України - В.Зеленського. Згідно з відповідями: «Чи ви цікавитесь політичними подіями у світі? Чи ви цікавитесь політичними подіями країни, в якій ви проживаєте?» переважна більшість респондентів як з Польщі, так і з України зазначила що так, цікавляться.

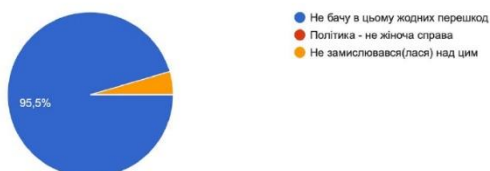
Чи ви цікавитесь політичними подіями країни, в якій ви проживаєте?
44 відповіді

Чи Ви обговорюєте політичні події зі своєю родиною, друзями, знайомими?
44 відповіді

Як ви ставитесь до жінок в політиці?
44 відповіді

(Додаток Г)

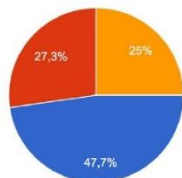
За результатами дослідження виявилось, що більшість учасників з обох країн обговорює політичні події зі своєю родиною, друзями, знайомими. Зокрема, більшість респондентів з Польщі та України висловили свою думку, що вони не бачать жодних проблем щодо участі жінок у політиці.

Пов'язати своє життя з політичною кар'єрою виразило бажання більше українських респондентів, ніж польських. Між тим, переважна частина

респондентів двох країн **вважають, за необхідним бути політично активним в своїй країні.**

Чи Ви плануєте пов'язати своє життя з політичною кар'єрою?

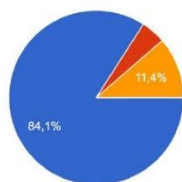
44 відповіді

● Так, хотілось би спробувати
● Ні, політика не для мене
● Не замислюювся(лася) над цим

Чи вважаєте за необхідним бути політично активним в своїй країні?

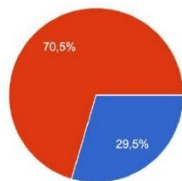
44 відповіді

● Так, це впливає на розвиток країни, суспільства
● Ні, не бачу сенсу в цьому
● Не замислюювся(лася) над цим

Чи ви коли-небудь брали участь у мітингах, виходили на протест?

44 відповіді

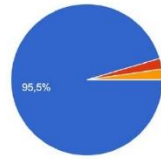

● Так, звичайно
● Ні, я не ходжу на такі заходи

(Додаток Г)

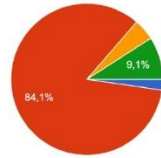
Згідно з відповідями більшість польських респондентів брали участь у мітингах та/або виходили на протест. Але переважна більшість представників двох країн вважають за потрібне ходити на вибори.

Чи вважаєте Ви за потрібне ходити на вибори?
44 відповіді

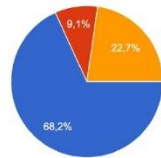
● Так, звичайно
● Ні, я не ходжу на такі заходи
● Не замислювався(лася) над цим

Чи вважаєте Ви, що в школі отримали достатньо знань про політичну діяльність, політичне функціонування?
44 відповіді

● Так, багато речей мені зрозуміли
● Ні, тому намагався покращити свої знання (курси, розмови, семінари)
● Не замислювався(лася) над цим
● Так, багато речей мені зрозуміли

Чи вам було б цікаво особисто поспілкуватись з політичним лідером вашої країни?
44 відповіді

● Так
● Ні
● Не замислювався(лася) над цим

(Додаток Д)

Більшість респондентів із України констатували, що вони **отримали недостатньо знань у школі про політичну діяльність та політичне функціонування**. Аналогічні відповіді були отримані й серед респондентів із Польщі, хоча деякі з них також відзначили, що не замислювались над цим.

Варто відзначити, що згідно з опитуванням 2023 р. соціологічною службою Центру Разумкова Більшість (66%) респондентів вважають, що в Україні не існує цілісної системи політичної освіти, яка охоплювала би у тому числі й доросле населення (у 2019 р. так вважали 63% опитаних) [2].

У контексті завершального закритого питання, що стосується **бажанням особисто поспілкуватись з політичним лідером своєї країни**, результати показали, що респонденти обох країн висловлюють свою зацікавленість. Проте виявлено, що українські респонденти виявили вищий рівень зацікавленості.

Під час відповіді на відкрите питання, спрямованого на визначення потенційних запитань, які респонденти бажали б поставити політичному лідерові своєї країни у випадку особистого спілкування, українські респонденти зазначили:

- *Чому за всю історію країн жінок президентокмі взагалі жінок у політиці можна порахувати на пальцях?*
- *Чи готовий він пожертвувати якоюсь кількістю громадян, заради щасливого життя інших?*
- *Звичайно, що їх було б багато, але одне точно: Що змінилося у вашому світогляді, крім ставлення до росії?*
- *Коли вб'ють путіна ?*
- *Як довго країна буде відновлюватися після перемоги та які складнощі будуть? Як заохочувати біженців повернутися додому після війни? Які наразі найважливіші країни-партнери? Як змінилися орієнтири влади щодо фінансування та розвитку ?*

Респонденти з Польщі висунули б такі запитання до лідера своєї країни:

- *Чому дозволяє маніпулювати собою і через це втрачає свій імідж?*
- *Чи буде війна?*
- *Подякував би за те, що він робить для моєї країни (*респондент з Польщі з українським громадянством)*
- *Хотів би запитати про такі проблеми, як: недофінансування дитячих психіатрів, проблему самогубств і спроб самогубств серед молоді, про систему освіти в Польщі і як її можна виправити, або про вирішення проблеми зміни клімату*
- *Про те, що ним керує під час міжнародних викликів, як він приймає рішення, що ним тоді керує, скільки для нього означає громадянин?*
- *Наскільки важливо бути лідером?*
- *Звідки виникла ідея стати президентом?*
- *Про змінити соціальних програм, спрощування податків та інші законодавчі сфери – залежить від того, яка це буде розмова.*

Отримані результати свідчать про наявність багатьох подібностей у відповідях, хоча також були виявлені принципові розбіжності. Більшу недовіру до діяльності органів державної влади, окремих інституцій чи політиків декларує українська молодь, оскільки, по-перше, суспільна ментальність українського народу не позбавлена стереотипного ставлення до влади як до «чужої», а, по-друге, політика етатизму й надалі домінує в підходах української влади [1]. Згідно з даними 2021 року рівень інтересу до політики серед поляків 18-24 років є найвищим за всю історію досліджень Центром дослідження громадської думки (Centrum Badań Opinii Społecznej) [3]. За припущеннями, виходячи з дослідження, рівень зацікавленості молоді в політичні питання та рівень довіри до політиків в Польщі та Україні знаходяться на подібному рівні.

Становчою відмінністю є те, що респонденти з Польщі тільки ставлять собі питання, чи буде війна, в реальності українські студенти знають відповідь на це, їх вже більше цікавить питання відбудови країни. Як було зазначено ще у 2021 році в Аналітичних доповідях, які були опрацьовані Міжнародною групою з дослідження відносин Польщі та України, спрямована на розвиток та популяризацію центральноєвропейської ідеї (брендинг), могла б включати: програму обміну викладачами та студентами, створення освітніх програм, створення спільного університету, циклічні культурні заходи, молодіжний обмін, т. зв. релігійну дипломатію, співпрацю міст-побратимів та структур місцевого самоврядування тощо [4].

Проведене опитування має інформативний характер та виявляється недостатнім для отримання повних даних. Належне вивчення думки молоді стає ключовим аспектом для розуміння сприйняття молоддю внутрішніх та зовнішніх політичних змін країни в якій проживають та на яких засадах можна побудувати польсько-український діалог серед сучасної молоді, щоб сприяти розвитку взаєморозуміння та плідної молодіжної співпраці.

Список використаних джерел та літератури

1. Сковіл Д. Інтерес до політики та політичні погляди молодих поляків порівняно з усіма респондентами. Повідомлення про дослідження № 16. 2021 С. 3. URL: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_016_21.PDF (дата звернення: 16.11.2023).
2. Стан та перспективи стратегічного партнерства Польщі та України. Погляд з Польщі та України. URL: [/https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/01/stan-i-perspektywy-partnerstwa_ua_web-1.pdf](https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/01/stan-i-perspektywy-partnerstwa_ua_web-1.pdf) (дата звернення: 16.11.2023).
3. Центр Р. Громадяни і політика: інтерес до політики, громадянська активність, політична освіта (вересень 2023р.). Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/gromadiany-i-polityka-interes-do-polityky-gromadianska-aktyvnist-politychna-osvita-veresen-2023r> (дата звернення: 15.11.2023).
4. Федорков О.М. Розвиток політичного світогляду молоді під впливом медіаресурсів. *Вчені записки таврійського національного університету імені в.і. Вернадського*. Серія: Психологія. Том 31 (70) No 4 2020. С.258. URL: http://www.psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2020/4_2020.pdf (дата звернення: 16.11.2023).

СЕКЦІЯ 2: РЕВОЛЮЦІЇ В УКРАЇНІ: СВІТОВИЙ КОНТЕКСТ ТА ДОСВІД ІНШИХ КРАЇН.

ВПЛИВ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1789 Р.) НА УКРАЇНСЬКІ РЕВОЛЮЦІЇ

Дейнека М.О.,

Студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Попри те, що події українських революцій відбувались не так давно, вони вже є історією й завданням дослідження є донести до мас правдиву інформацію про події нашої національної гордості. Оскільки революції в Україні не відбулися би без могутнього прикладу Французької революції. **Актуальним** є показ її впливів на вітчизняні революційні події.

Метою дослідження є пошук розуміння як події 1789 року змінили не лише світ, але й Україну, будучи поштовхом до революцій, що окреслили наше сьогодення.

Історіографічний матеріал представлений працями англійських та французьких авторів про Французьку революцію та літературою про українські революції 1917-2014 років.

Основною причиною Французької революції 1789 року була неготовність влади змінюватись, для українських революцій з 1917 по 2014 року це теж актуально. Обидва народи в час вирішальних змін вирішити управляти самостійно: перший без короля, другий без царя. Однак, революція у Франції відбулась значно раніше і, безумовно, не могла не впливати на революції в Європі, в тому числі в Україні. Французька революція стала лейтмотивом подальших революцій в Європі та світі, успішних чи неуспішних. Ми з упевненістю можемо сказати, що

революційні події 1917-2014 років були успішними й привели український народ до свободи, свободи яку все ще потрібно захищати.

У 1918 році, коли революційні лідери не змогли домовитись про кандидатуру лідера, вони сформували директорію з 5 осіб, більш відому як Директорія УНР. Вихід зі свого становища вони знайшли, беручи приклад з Директорії Французької республіки 1794-1799 років. Петлюра, що узурпував владу в 1919 році, всередині Директорії повторив долю Наполеона, з тою лише відмінністю, що Бонапарт остаточно ліквідував Директорію Франції. Але подальше вигнання Симона Васильовича з Батьківщини та його трагічна смерть не може залишити осторонь знайомого з революційними подіями у Франції та загадковою смертю Бонапарта у вигнанні.

Спочатку проти революції, а потім і проти Франції в кінці XVIII століття піднялась вся Європа, що тоді була оплотом консерватизму та реакції. Якщо діячі визвольних змагань 1917-1921 років не змогли перемогти ворогів, що як і Францію в революційні часи, оточували її з усіх боків, то Євромайдан 2014 року успішно протистояв як ворогам внутрішнім, так і зовнішнім. Коли перед Республікою нависла небезпека, революціонери з паризьких вулиць сформували батальйони й відправились на схід захищати батьківщину від вторгнення, а революцію від посягань на її надбання. Все це ж відбулось пізніше, 2014 року, коли українські революціонери вчинили так, як і їх ідейні побратими за два століття до цього на іншому краю Європи. Саме патріотичні групи з Майдану стали основою добровольчих батальйонів, що 2014 року захистили здобутки Революції та Батьківщину, від ворога що хотів відібрати нашу свободу.

Українські революції, як і Французька революція об'єднували широкі верстви населення, в тому числі з різних регіонів. Під час Української революції 1917-1921 років українці від Карпат до Дону боролись з ордами ворогів, що оточували зусібіч. Сільські вчителі, юристи, студенти, колишні військові, лікарі, торговці, селяни та промисловці, патріотичні дворяни підтримували революційні події в Україні. До Революції на граніті, організованої студентами та інтелігенцією доєднувались

національно налаштовані депутати, так само як депутати Генеральних Штатів: Мірабо, Лафайєт та інші підтримали санкюлотів в перші роки Революції. Вони послужили прикладом національного єднання для еліт під час революцій в Україні. Справжнім символ національної єдності є Євромайдан, що акумулював в собі українців зі Сходу та Заходу, заможних та незаможних тощо заради спільних національних та ліберальних принципів. Події Помаранчевої революції 2004 року відображають вплив Французької революції як спробу старих еліт втримати владу, маніпулюючи суспільними низами. Вперше альянс аристократів та селян проти революції був продемонстрований під час Вандейського повстання, коли, самі того не розуміючи, селяни західної частини Франції стали поборниками тиранії, захищаючи аристократів та старий режим.

Під час українських революцій болючою стала тема впливів інших держав на внутрішні процеси в країні. Саме спроби антифранцузької коаліції повернути короля на престол стали каталізатором довгих війн, що була змушена вести Франція протягом 1792-1815 років. Спроби росії у 2014 році втримати при владі проросійський уряд та її збройна агресія після втечі Януковича є прикладом втручання іншої держави у внутрішні процеси в країні та заслуговують міжнародного засудження. Через відсутність вироку вторгнення сил антифранцузької коаліції в Республіку, більшовицьких військ в УНР відкинуло революційні та національні ідеї в Франції та Україні, але не зупинило їх подальшого розвитку, що завершився проголошенням Французької Республіки 1871 року та проголошенням незалежності України 1991 року.

Список використаних джерел та літератури

1. Ernest Belfort Bax, *The Story of the French Revolution [1789-1796]*, 2nd ed., London: Swan Sonnenschein & Co., 1892.
2. Georges Lefebvre, *La Révolution française*, Presses Universitaires de France, vol. I, 1951; vol. II, 1957.

3. Fedyshyn, Oleh S. *Germany's Drive to the East and the Ukrainian Revolution 1917—1918*. New Brunswick, N. J.: Rutgers University Press, 1971.
4. Головка В. В. Революція гідності 2013—2014 // *Енциклопедія історії України: Додатковий том. Кн. 1: А–Я / Редкол.: В. А. Смолій та ін. НАН України. Інститут історії України.* — К.: «Наукова думка», 2021, 773 с..

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ РЕАКЦІЇ НА ПОДІЇ ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Кудасюк М. І.,

Студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В умовах трансформації українського суспільства стратегічні інтереси нашої держави вимагають її інтеграції у світовий, передусім європейський політичний простір. Традиційно Помаранчева революція вважається одним з перших кроків в цьому напрямку. Ідея справедливого державного устрою тісно переплелася тоді з поняттям європейського вибору України. Однак для повної реалізації цілей демократизації України, досягнення європейських стандартів управління та економічної свободи, а також прив'язки країни до західних інституцій таких як СОТ, ЄС і НАТО, потрібно було ще багато що зробити. Отже, на порядку денному залишаються ті ж самі питання, що були порушені у 2004 р. Так само актуальною залишається низка причин, що гальмували або навпаки сприяли європейський поступ Києва з боку Євросоюзу. З огляду на це, метою дослідження буде виявлення особливостей міжнародної реакції на події Помаранчевої революції як такої, що продемонструвала світовій спільноті новий потенціал незалежної держави й відкрила для самої України широкі можливості поступово зайняти гідне місце на міжнародній арені. Історіографічну базу дослідження становлять праці С. Кульчицького, В. Новікова, О. Симончука, А. Франка, які серед висвітлення усього

спектру подій Помаранчевої революції звернули увагу на її впливі на міжнародному рівні.

Події навколо президентських виборів в Україні 2004 р. сколихнули не тільки українське суспільство, а й усі провідні країни світу. Перемога демократичних сил в Україні під час президентських виборів 2004 р. привела на посаду глави держави В. Ющенко, який отримав вотум довіри більшості українського народу. Новообраного Президента України привітали лідери понад 60 держав світу, серед них - Президент США Дж. Буш, Президент Росії В. Путін, Президент Франції Ж. Ширак, канцлер Німеччини Г. Шредер, прем'єр-міністр Великої Британії Т. Блер та ін. Конгрес США, Європейський парламент, Парламентська асамблея Ради Європи, штаб-квартира НАТО в Брюсселі та Сейм Республіки Польща зустрічали українських представників як переможців оплесками і помаранчевою символікою. США зробили низку кроків назустріч Україні в її боротьбі за демократію, ЄС надав Україні більших преференцій, ніж це було передбачено домовленостями саміту 2004 р. Україна - ЄС. Представники Польщі не тільки взяли участь у жовтнево-грудневих подіях 2004 р., а й активно підтримали демократичні сили своєю участю в роботі «круглого столу» колишньої влади і опозиції [6, с. 3].

Помаранчева революція окреслила чітку позицію США щодо сприяння українській державі в її поступі шляхом ринкових реформ, надання підтримки її прагнень до членства в СОТ (скасування поправки Джексона-Веника 1974 р.) та приєднання до НАТО. Президент США Дж. В. Буш-молодший висловив надію на ефективне співробітництво лідерів двох держав. Зі свого боку Президент України В. Ющенко, вітаючи американського лідера з перемогою на американських виборах, наголосив, що Україна і США є стратегічними партнерами. Представники США дали зрозуміти, що пов'язують підтримку України з подальшою демократизацією, зокрема з покращенням ситуації зі свободою слова, забезпеченням проведення прозорих виборів, дотриманням основних прав людини. Результати президентських виборів 2004 р. активно підтримувались і трактувались як крок, що сприятиме наближенню України до НАТО. [2, с. 144]

Мало того, американська сторона запропонувала конкретні кроки співпраці, серед яких широке співробітництво Військово-Морських сил США і Військово-Морських Збройних Сил України. Серед напрямів військової співпраці були проведення штабних переговорів, оборонне планування, питання про склад та підготовку підрозділів ВМС України, а також проведення спільних військових навчань ВМС України та США, запланованих до кінця 2006 р. Було розглянуто також перспективи спільних дій за кампанією боротьби з тероризмом за програмою «Active endeavour». В обмін на запропоновану підтримку значні сподівання США поклали на більш сприятливе ставлення до американського бізнесу в Україні. Плани США щодо України міцно пов'язані з новообраним президентом. Під час візиту В. Ющенка до США в січні 2005 р. його особливо тепло зустрічали в різних містах. У Чикаго, наприклад, де 99,6 % американських українців проголосували на президентських виборах за В. Ющенка, на нього очікували півтори тисячі представників української діаспори США [1, с. 248].

Крім цього, в результаті Помаранчевої революції про Україну також заговорили як про найбільш вірогідного члена Європейського Союзу. Голова Європейського парламенту Хосе Борель, обраний на цю посаду в липні 2004 р., виступаючи перед Сеймом Польщі, висловив своє бачення майбутнього розвитку спільної Європи. Він наголосив, що Євросоюз вступає в нову фазу, для якої є характерним перехід від переслідування спільних інтересів до спільної політики. На його думку, ЄС має звернути свої погляди на Схід і на ймовірних нових учасників, серед яких - Україна, яка є частиною європейського простору. Це виявилось у наступних заявах Хосе Бореля: «Ми маємо вирішити, чи вона стане частиною Євросоюзу, або залишиться під російським впливом. У цьому зв'язку відповідальне завдання покладалося на Польщу, яка завдяки контактам і знанням українських проблем має стати мостом між ЄС і Україною... Повертаючи Україну до нашої родини, ми знову станемо єдиною Європою, яка повернеться до спільної історії, перерваної в момент, коли половина Європи була захоплена комунізмом» [4, с. 363].

Натомість 12 квітня 2005 р. під час візиту до Німеччини президент росії висловився проти членства України в ЄС. Володимир Черномірдин, тогочасний прем'єр-міністр РФ, за три тижні до Помаранчевої революції заявив: «Росія завжди була незалежною державою. Україна ніколи такою не була» [3]. Крім несхильності розглядати Україну як суверенну державу, у росіян помітно проявлялося прагнення домінувати на пострадянському просторі і в Україні зокрема. Це пояснювалося наступними мотивами: бажання повернути контроль над значною частиною потужності військово-промислового комплексу колишнього СРСР, що залишився в Україні, отримати доступ до кордонів з Центральною Європою, а також до північного узбережжя Чорного моря, намагання створити об'єднання колишніх радянських республік у спільному ринку, відомому як Єдиний економічний простір (ЄЕП), у якому всі центральні установи знаходилися б під контролем росії, а також розрахунки на те, що підпорядкування України зовнішній політиці росії заблокує розширення ЄС і НАТО на Схід. Революція тюльпанів у Киргизстані в березні 2005 р. та повстання в Узбекистані в травні 2005 р. теж пробудила побоювання в Кремлі, що український досвід може стати моделлю для політичних змін у самій Росії. Напередодні на президентських виборах 2004 р. росія повторила практику парламентських виборів 2002 р. щодо фінансування своїх фаворитів. Повідомлялося, що вона забезпечила приблизно половину витрат на передвиборчу кампанію для обраного наступника Кучми, Віктора Януковича, а сам Путін під час кампанії двічі відвідував Україну, щоб висловити підтримку.

Можна посперечатися з приводу того, наскільки зміни, принесені Помаранчевою революцією, є глибокими та значущими, але мало хто не погодиться з тим, що міжнародний імідж України насправді суттєво змінився. До цього уявлення про Україну були досить фрагментарними та поверховими. Найбільш обговорюваними були дві теми: аварія на ЧАЕС та спортивні досягнення. З часом повідомлення про Україну розповідали про перехід до авторитаризму, проблеми зі свободою слова, українських нелегальних іммігрантів. З одного боку, західні ЗМІ приділяли недостатню увагу Україні, а з іншого – щедро висвітлювали негативні процеси в Україні. Натомість Помаранчева революція

викликала міжнародний резонанс. Після 21 листопада 2005 р. щодня провідні світові видання такі як «The Guardian», «Financial Times», «The New York Times», «The Washington Post», «Time», «The Independent», «Le Figaro», «Reuters», «France Presse», «Associated Press», «British Broadcasting Corporation» розміщували фото революції на перших шпальтах або транслювали репортажі із Майдану в перші ж секунди виходу новин в ефір. Українську Помаранчеву революцію поставили в один ряд із демократичними революціями в країнах Центральної Європи в 1989-1990 рр. Ще однією особливістю у висвітленні західними мас-медіа Помаранчевої революції є наголос на тому, що світ побачив народження громадянського суспільства та привітав революцію в Україні, наскільки можна судити із публікацій ЗМІ, що є репрезентантами та водночас формувачами громадської думки.

Отже, Помаранчева революція спричинила зміну міжнародного ставлення до України. РФ почала сприймати жовтнево-грудневі події 2005 р. як загрозу своїм геополітичним планам на пострадянському просторі, США – як можливість посилити політичне, військове та економічне співробітництво, країни колишнього СРСР – певною мірою як зразок для наслідування, країни Західної Європи – як просування української громадськості до європейських цінностей. Справді, Україна постала як уособлення демократичних трансформацій на пострадянському просторі, символ нової демократії. Хоча такі твердження є доволі дискусійними, але саме так стала сприймати Україну громадська думка. Україна отримала величезний аванс в очах міжнародної спільноти, завдяки зміні іміджу. Питання полягало в тому, щоб належним чином використати цей аванс, адже імідж є досить динамічною категорією.

Список використаних джерел та літератури

1. Кульчицький С. Помаранчева революція. К.: Генеза, 2005. 368 с.
2. Новіков В. М., Мусіна Л. А., Семенов В. В. Соціальні трансформації: міжнародний і вітчизняний досвід. К., 2003. 254 с.

3. Палій О. Наша відповідь Черномирдіну. *Українська правда*. 2006. 20 лют. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2006/02/20/3066879/> (дата звернення: 15.11.2023).
4. Помаранчева революція: Версії, хроніка, документи / упоряд. М. Погребинський. К.: Оптима, 2005. 416 с.
5. Симончук О. Помаранчева революція — повстання середнього класу? ТАК! За даними моніторингу. *Українське суспільство 1994–2005. Динаміка соціальних змін*. Київ: Інститут соціології НАН України., 2005. С. 62–71.
6. Франк А. Нет никаких цивилизаций. *Прогнозне*. 2007. № 4 (12). С. 3-23.

ПЕРЕУСВІДОМЛЕННЯ ПОДІЙ ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ АМЕРИКАНСЬКИМИ ДОСЛІДНИКАМИ

Кузьменко Е.К.,

Студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Помаранчева революція стала важливим процесом в історії незалежної України, до сьогодні викликає інтерес та залишає простір для багатосторонніх інтерпретацій з боку українських та зарубіжних аналітиків, науковців. У даній роботі коротко окреслимо бачення з боку дослідників та експертів США подій 22 листопада – 26 грудня 2004 року.

Під час подій Помаранчевої революції, коли внаслідок масових фальсифікацій та порушень під час президентських виборів 2004 року переможцем виборів оголосили Віктора Януковича (якого підтримували представники старих олігархічних кланів, що сформувалися під час періоду президентства Л. Кучми), США поряд з західними демократіями активно підтримували фінансово, інформаційно та політично протестувальників, закликаючи до прозорих та чесних

виборів. Мирна революція успішно відбулась і 26 грудня за результатами повторного 2-го туру голосування президентом було обрано В. Ющенко.

Сполученим Штатам Америки імпонувало посилення впливу громадських об'єднань, тенденції щодо формування невідконтрольних державі ЗМІ, громадянського суспільства (молоді і т.п.) у державі, задекларований проєвропейський вектор та євроатлантичні прагнення, ідеї щодо посиленої боротьби з корупцією В. Ющенко. Особливо важливою було питання боротьби з корупцією, оскільки між Україною та США у період президентства Л. Кучми погіршилися відносини через «кольчужний скандал» (коли Україна в липні 2000 року підтвердила продаж Іраку 4-х радарних систем Кольчуга в обхід ембарго на продаж зброї Ради Безпеки ООН). Мало того, В. Ющенко обіцяв розпочати розслідування щодо продажу 18 крилатих ракет великої дальності з можливістю несення ядерних боєголовок до Ірану та Китаю в 1999–2000 роках.

Дане оживлення сподівань щодо налагодження відносин і реформ в Україні було окреслено і незабаром після Помаранчевої революції: під час Саміту НАТО у Брюсселі 22 лютого 2005 року, де В. Ющенко взяв участь, та під час візиту до США 4–7 квітня 2005 року, де він зустрівся з Дж. Бушем-молодшим та ін. Так, було домовлено про бюджетну фінансову допомогу Україні у 93,5 млн. доларів на 2005 рік та 115,9 млн. доларів на 2006 рік.

Тобто, під час Помаранчевої революції та після легітимних виборів у грудні 2004 року США намагались активніше залучити до прозахідної політики, у той же час надаючи доволі обмежену фінансову підтримку Україні (через корупційні ризики, певну недовіру до України) [1].

Варто окреслити й трактування подій Помаранчевої революції з боку західних аналітиків. Так, наприклад, ще на початку революції 26 листопада 2004 року досвідчений журналіст Ян Трейлор у «The Guardian» опублікував статтю про те, що Помаранчева революція в Україні стане успішною реалізацією напрацьованих подібних заходів, які були проведені у 2000 році в Сербії (В. Костуніц проти С. Мілошевича), потім у 2003 році у Грузії (де М. Саакашвілі виступав проти Е. Шеварднадзе) та невдало у 2001 році у Білорусі (проти О. Лукашенка). У всіх

країнах відмічалась активна роль іноземних західних представництв (у тому числі посольств), молодіжних рухів та організацій («Отпор» у Сербії, «Хмара» у Грузії, «Зубр» в Білорусі, «Пора» в Україні). За офіційними даними, уряд США витратив 41 млн. доларів на організацію та фінансування річної операції з усунення Мілошевича, що тривала з жовтня 1999 року. В Україні ця цифра становила, за його даними, близько 14 мільйонів доларів [2].

До цього варто зазначити й важливу роль європейських медіаторів та посередників, які убезпечили багатотисячні протести від придушення силовими методами. Так, Стівен Пайфер, старший радник програми «Росія та Євразія» Центру стратегічних та міжнародних досліджень, колишній посол США в Україні, під час дискусії 15 жовтня 2007 року зазначав, що «присутність європейських перемовників стала ключовим фактором для запуску переговорного процесу, продовжила тиск на українських переговорників для досягнення прогресу й забезпечила сильний стримуючий фактор проти застосування сили щодо протестувальників» [3].

Про Помаранчеву революцію було написано низку ґрунтовних праць. Серед них виділимо книгу про причини, перебіг та вплив революції Еслунда і Макфола 2006 року [4]. У ґрунтовній науковій статті 2008 року Девід Лейн змістовно аналізує події революції, серед іншого відзначає і місце використання інструментів «м'якої сили» з боку США, які дозволяють ефективно впливати та трансформувати країну у потрібному векторі іншій державі. Окреслюючи економічну, політичну складову та аргументуючи соціологічними опитуваннями, політологічними практиками, автор у висновках стверджував, що в Україні Помаранчева революція не призвела до демократичної революції, вказуючи на її фактичний провал [5].

У 2011 році Аскольд Крушельницький актуалізував тематику Помаранчевої революції видавши книгу, присвячену даним подіям. Варто зазначити, що книга вийшла у світ, коли при владі в Україні було обрано В. Януковича, проти сфальсифікованої перемоги якого виступали прибічники В. Ющенко ще у 2004 році [6].

З плином часу відмічається переусвідомлення значення Помаранчевої революції (серед іншого через врахування досвіду подій Революції Гідності та початку агресії росії проти України у 2014 році). Так, у статті 2020 року Пітер Дікінсон вважає Помаранчеву революцію переломним моментом, який ознаменував кінець ранньої пострадянської епохи і підготував ґрунт для клімату «холодної війни», що визначає сучасні міжнародні відносини.

На думку аналітика, події 2004 року утвердили демократичний статус України і спрямували країну на шлях, який різко відрізнявся від зростаючого авторитаризму у росії [7].

Отже, тема Помаранчевої революції є важливою у науковому та експертному дискурсі США, зважаючи на її тісний зв'язок з теперішніми подіями в Україні та ситуацією в регіоні Східної Європи. Осмислення важливості, ролі та інтерпретація подій змінювалось і продовжує дискутуватись в залежності від політичного та історичного контексту написання матеріалів про події революції.

Список використаних джерел та літератури

1. Woehrel S. Ukraine's Orange Revolution and U.S. Policy Congressional // Research Service. The Library of Congress. – April 1, 2005. – Mode of access: <https://sgp.fas.org/crs/row/RL32845.pdf> (Date of access: 13.11.2023)
2. Traynor I. US campaign behind the turmoil in Kiev // The Guardian. – 26 November, 2004. – Mode of access: <https://www.theguardian.com/world/2004/nov/26/ukraine.usa> (Date of access: 13.11.2023)
3. Kosc-Harmatiy R. European Mediators and Ukraine's Orange Revolution // Wilson center. – Mode of access: <https://www.wilsoncenter.org/publication/european-mediators-and-ukraines-orange-revolution> (Date of access: 13.11.2023)
4. Aslund A., Mcfaul M. Revolution in Orange: The Origins of Ukraine's Democratic Breakthrough. Carnegie Endowment for International Peace, 2006. 216 p.

5. Lane D. The Orange Revolution: «People's Revolution» or Revolutionary Coup? // The British Journal of Politics & International Relations. – 2008. – P. 525–549. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/227617553_The_Orange_Revolution_'People's_Revolution'_or_Revolutionary_Coup (Date of access: 13.11.2023)
6. Krushelnycky A. An Orange Revolution: A Personal Journey Through Ukrainian History. Vintage Digital, 2011. 370 p.
7. Dickinson P. How Ukraine's Orange Revolution shaped twenty-first century geopolitics // Atlantic Council. – November 22, 2020. – Mode of access: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/how-ukraines-orange-revolution-shaped-twenty-first-century-geopolitics/> (Date of access: 13.11.2023)

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ ТА ВЕСНА НАРОДІВ: СПІЛЬНЕ, ВІДМІННЕ

Логвиновська М.О.,

Студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Актуальність. Революція гідності – переломний момент в історії України, що заклав основу для європейського майбутнього України, до якого наша країна йде вже 10 років. Вивчення причин, умов та наслідків є важливим для розуміння цієї події та її ролі в історії Незалежної України.

Для кращого розуміння процесів пов'язаних з цією революцією можна та треба звертатися до минулих революцій в історії. Зокрема до «Весни народів», що як революція гідності мала великий вплив на суспільство Європи в минулому.

Метою роботи є порівняння причин, перебігу, наслідків та ролі для суспільства Революції Гідності та «Весни народів».

Історіографія. У роботі використано ранішні журналістські дослідження з теми «Весни народів» та Революції гідності, книги, наукові статті. Робота спирається на дослідження Миколи Варварцева, Дмитра Шурхала, Світлани Карабань, Євгена Якунова та інших.

Основною джерельною базою для роботи є новинні статті, інтерв'ю.

Листопад 2013 року. В центрі столиці, у Києві, не спокійно. Невдоволені, рішенням президента України Віктора Януковича, люди вийшли на Майдан Незалежності на мирні акції протесту проти рішення влади не підписувати угоду про співпрацю з Євросоюзом. Спочатку це були невеликі акції, що не передбачали нічого поганого. Та потім був розгін 1-го грудня, потім розстріли мітингувальників снайперами та міліціонерами. Так мирний протест переріс в революцію, що змінила Україну та досі відгукується в нашому житті [2].

Повернемося на 150 років тому. Європа. У 1848 році по Європі проходить хвиля революцій, що покликані були проти абсолютної монархії в різних країнах та були за надання більших національних прав народами різноманітних імперій. В історію це явище ввійшло під назвою «Весна народів» [1].

Поясню контекст в якому почалася «Весна народів». Перша революція сталася у Франції у 1848 році проти короля Луї-Філіппа I. Тоді народ виступив проти короля та недов парламенту посадити на трон внука Луї-Філіппа I графа Паризького. Повстанці та депутати-лібералісти домоглися створення Тимчасового уряду та Другої республіки [1].

Далі, революційні ідеї ланцюгом поширилися Європою та спалахнули протести в інших країнах центральної Європи: Німеччині, Австрії. Почалося перше з часів Наполеона масштабне заворушення в Європі [5].

Що ж поєднує та що відрізняє дані революції? Спершу може здатися, що ці дві події дуже відмінні й тут не можуть бути проведені паралелі, в тому числі й тому, що «Весна народів» - це не одна, а відразу декілька революцій, але це більш чим можливо. Про це сьогодні й поговоримо.

Почну зі спільного. Спільним між Революцією гідності та «Весною народів» було те, що перед початком всіх заворушень влада була по факту зосереджена в руках однієї людини в королівствах це був імператор або король, що мав абсолютну владу, а в Україні це був президент Віктор Янукович, що попередні роки своєї діяльності намагався зруйнувати опозицію. Дані очільники підтримували олігархат, в часи XIX століття буржуїв, в результаті чого бідніло міське та сільське населення [3].

До загального спільного додаю, що внаслідок як і «Весни народів», так і Революції Гідності відбулася конституційна реформа.

Після «Весни народів» у багатьох країнах було прийнята конституція як основний звіт законів та правил у країні [1].

В той час, в Україні в результаті Революції Гідності парламентом було повернуто Конституцію 2004 року. За якою, як ми знаємо, було декриміналізовано статтю за якою була засуджена одна із лідерок української опозиції – Юлія Тимошенко, яку після повернення Конституції 2004 року, на наступний день випустили із в'язниці[2].

Варто розуміти, що Революція Гідності має більше спільного з певними окремими регіонами та їхніми регіональними особливостями революцій ніж із загальними рисами.

Наприклад, як і в Австрійській імперії відбулося підняття національного духу народу, щоправда, в Україні відбулося підняття духу українців, а в часи «Весни народів» – чехів, поляків, угорців, русинів тобто українців [6].

Як і у випадку Австрійської імперії, революцією, що відбувалася в країні, скористалися іноземні держави. Часи за ініціативи італійських революціонерів відбулося відділення від австрійської імперії двох регіонів які австрійці не змогли втримати, адже були зайняті придушені внутрішньої боротьби[1].

Схожа паралель з росією, коли вона скористалася внутрішнім конфліктом українців та розпочала свої сепаратистські рухи у Криму та на Донбасі, в результаті

чого було незаконно анексовано Крим та почато гібридну війну на сході України [6].

Спільним також є досвід Франції. Тоді внаслідок «Весни народів», або як її називають французи Липневої революції відбулася зміна влади. Так їх французького короля Луї-Філіппа I змусили зректися престолу й він мусив тікати за кордон. Тоді була утворена республіка, а її очільником став президент – Луї-Наполеон Бонапарт, племінник Наполеона Бонапарта[1].

Знову ж таки аналогія із Президентом України Віктором Януковичем, якому після розгону Євромайдану та звірських вбивств протестувальників на вулиці Інститутській довелося екстрено тікати в Росію, і вже коли це стало відомо, його було знято з посади очільника держави. Парламент призначив в.о. Президента України Олександра Турчинова, пізніше були проведені вибори, в результаті яких президентом став Петро Порошенко [4].

Щодо відмінного. Тут важливо згадати та порівняти результат кожної з цих революцій. Так стверджується, що «Весна народів», точніше революції в ході «Весни», програли у кожній із країн, де вони починалися, але вони стали поштовхом та знаком для аристократії [1].

В той час, як Революція гідності перемогла над владою та призвела до суттєвих змін як у суспільному та політичному житті України [6].

Висновок. Між Революцією гідності та «Весною народів» багато спільних та відмінних рис. Серед спільних рис – це зміна державного ладу в країні та вплив на загалом все суспільство надалі.

Важливо, Революція гідності має більше спільного з певними окремими регіонами та їхніми регіональними особливостями революцій ніж із загальними рисами. Наприклад, як у Франції відбулися конституційні зміни (Франція – затвердження конституції, Україна – повернення Конституції 2004 року) та зміна очільника держави (Франція – прихід до влади Луї-Наполеона Бонапарта, в Україні

– зняття з посади президента Віктора Януковича та прихід після виборів Петра Порошенка на посаду президента).

Спільні риси також прослідковуються між Австрією та Україною. Як приклад, в результаті революцій відбулося підняття національного духу народу та втрата територій в результаті використання внутрішньою ситуацією в країні іншою країною.

Відмінним є те, що «Весна народів» по суті прогала у всіх країнах, де вона проходила, а от Революція гідності навпаки перемогла.

Список використаних джерел та літератури

1. Варварцев М.М. Революції в Європі 1848–1849 РОКІВ. *Енциклопедія історії України*. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Revoliutsii_1848
2. Карабань С., Якунов Є. Революція Гідності. Згадаймо головне. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2122489-revolucia-gidnosti-zgadajmo-golovne.html>
3. Революція гідності. *Ти#день*. URL: <http://week.dp.gov.ua/osvitnia-prohrama/pislya91/revolucia-gidnosti>
4. Що важливо пам'ятати про Революцію гідності. *Ukrainer*. URL: <https://ukrainer.net/revoliutsiia-hidnosti/>
5. Що таке ВЕСНА НАРОДІВ 1848-49. *УСЕ (Універсальний словник-енциклопедія)*. URL: <http://slovopedia.org.ua/29/53393/7667.html>
6. Шуркало Д. «Весна народів»: 170 років тому Європа вийшла на Майдан. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29314298.html>

ПОЛІТИЧНА КРИЗА У ВЕНЕСУЕЛІ ТА ПРОТЕСТНИЙ РУХ В СУСПІЛЬСТВІ (2014-2023 РР.)

Фечко І.І.,

Студент,

Київський національний університет імені Т. Шевченка

Боліваріанська Республіка Венесуела - раніше одна з найбагатших країн у регіоні з величезними запасами нафти, в останні роки опинилась у важкій економічній та гуманітарній кризі, з інфляцією та внутрішньополітичним конфліктом. Усе ХХІ ст. країна перебуває під владою лівих сил – Єдиної соціалістичної партії Венесуели (до 2007 р. - «Рух за П'яту республіку»). Незмінним лідером цієї сили був її засновник та ідейний натхненник, президент Венесуели (з 1999 до 2013 р.), Уго Чавес, який проголосив соціалістичні перетворення так званої «боліваріанської революції». Після смерті Чавеса у 2013 р., його спадкоємцем та наступним президентом став Ніколас Мадуро, який продовжив політику свого попередника.

Високий рівень корупції та злочинності в країні, економічна криза, яка спричинила нестачу продовольства та господарчих товарів призвели до початку масових протестів у березні 2014 р. Ключовим моментом у різкому погіршенні економічної ситуації стало падіння цін на нафту в 2014 р., адже ця сировина складала 95% експортного доходу країни. Центробанк країни в цих умовах збільшив друкування коштів, що призвело до гіперінфляції. Уряд Венесуели увів фіксовані «справедливі ціни» на велику частин товарів, що так само призвело до дефіциту та запровадження карткової системи [1, с. 7-8].

Важливо зазначити, що під впливом сильного протестного руху по всі країні у грудні 2015 р. опозиція змогла здобути першу перемогу на загальнонаціональних виборах за останні 16 років. Опозиційний блок «Круглий стіл демократичної єдності»(широка коаліція правоцентристів, центристів та лівоцентристів) здобув 109 з 164 місць. Головною метою опозиції стало проведення референдуму щодо відставки Мадуро, що так і не вдалося реалізувати через складність процедури та

опір владної системи. Внаслідок підтримки Верховного суду, Мадуро зумів позбавити опозицію кваліфікованої більшості – три депутати склали свої мандати.

Відсутність зрушень в питанні референдуму, політичні утиски та подальше погіршення економічної ситуації призвело до відновлення вуличних протестів у травні 2016 р. Завдяки посередництву з боку Папи Римського Франциска відбулось тимчасове зменшення напруги: опозиція зупинила процедуру імпічменту та призначений на листопад марш протесту, а влада відпустила 5 опозиційних політиків. З усім тим, вже у квітні 2017 р. конфлікт знову відновився через спробу Верховного суду перебрати на себе функції парламенту. 19 квітня відбувся масштабний виступ «Мати всіх маршів», в якому за даними організаторів взяло участь близько 6 млн осіб.

Для пошуку механізмів врегулювання кризи 8 серпня 2017 р. країнами Латинської Америки було створено координаційний орган Група Ліма. США, ЄС, Уругвай, Барбадос, Гренада та Ямайка висловили підтримку цьому формату, не беручи в ньому безпосередньої участі [1. с. 10].

Піком напруги стали президентські вибори травня 2018 р. на яких Мадуро переобирався на другий термін. Основні опозиційні сили не брали участь у виборах через невизнання їх демократичними. Чотирнадцять країн Заходу та Латинської Америки відкликали своїх послів у знак протесту. На цей час інфляція в країні досягла рівня в 1370000 %

23 січня 2019 р. голова Національної асамблеї Венесуели Хуан Гуайдо, був проголошений виконуючим обов'язки президента країни. США, Німеччина, ЄС, та загалом більше 50 країн визнали його як легітимного президента країни. Члени Лімської групи закликали Мадуро не вступати на посаду президента та передати повноваження перехідному уряду. Гуайдо виголосив три пріоритети своєї діяльності: «завершення узурпації чавізму, перехідний уряд та проведення вільних виборів». Так само Мадуро заявив про спробу державного перевороту та розірвав дипломатичні відносини з США, яких звинуватив в організації цих подій. Президент США Дональд Трамп оголосив про запровадження суворих санкцій з метою «відновлення демократії у Венесуелі».

Політична криза та гуманітарна катастрофа протягом всього часу конфлікту спричинила велику хвилю біженців з країни. На вересень 2023 р. країну покинуло більш як 7,7 млн мігрантів. Більшість з них – 6,5 млн були прийняті в країни Латинської Америки (зокрема Колумбію, Еквадор, Перу, Бразилію, Чилі, Коста-Рику, Мексику), велика частина (понад 300 тис. осіб) також потрапили в США [5].

До осені 2019 р. масові протести проти Мадуро поступово припинились. Важливою перемогою для Мадуро стало те, що він зумів зберегти на своїй стороні військових, для яких лідери опозиції так і не змогли знайти аргументи для переконання. Також бажаного ефекту не досягли санкції – замість того, щоб звинувачувати в цьому уряд Мадуро, значна частина суспільства консолідувалась проти цього зовнішнього фактора, як його подали державні ЗМІ. Сама ж опозиція не провела належної роботи, аби задовольнити запити суспільства та виконати свої обіцянки, тому її підтримка похитнулась.

Сприятливою ситуацією для Мадуро стало і те, що протягом 2021-2022 р. у Латинській Америці у більшості країн до влади прийшли політики лівого спрямування (феномен «другої рожевої хвилі», названий за аналогією до схожої ситуації на поч. ХХІ ст.). Новообрані лідери почали налагоджувати відносини з Венесуелою, поступово сприяти виходу з міжнародної ізоляції уряду Ніколаса Мадуро. Так, колумбійський президент Густаво Петро розпочав активні контакти з Мадуро, відновивши відносини між країнами, які були на дуже низькому рівні за попереднього президента Івана Дукє. Попри критику з боку громадського середовища та частини лідерів Латинської Америки, президент Бразилії Лула да Сільва запросив Мадуро на саміт лідерів Південної Америки у травні 2023 р., який став першим за багато років великим міжнародним заходом, який зміг відвідати венесуельський президент. Лімська група фактично перестала існувати. Були відновлені дипломатичні місії країн регіону у Венесуелі[6].

31 грудня 2022 р. парламент Венесуели проголосував за зняття з посади тимчасового президента Хуана Гуайдо [3]. Це рішення показало провал стратегії, яку підтримували США направлену на усунення Мадуро. Опозиційні сили вступили в новий виборчий етап з розрахунком на президентські вибори 2024 р.

17 жовтня 2023 р. у столиці Барбадосі, місті Бріджтаун, було підписано важливу угоду між урядом Мадуро та Єдиною опозиційною платформою – дорожню мапу виборчого процесу. Було погоджено гарантії безпеки та свободи для всіх кандидатів, збалансованої інформаційної кампанії у державних та приватних ЗМІ, залучення спостерігачів з ЄС, ООН, Африканського союзу, Міжамериканського союзу виборчих органів та Центру Картера [2].

Наступного дня після підписання домовленостей Міністерство фінансів США послабило деякі санкції у нафтогазовому секторі. Було визначені конкретні рамки для надання всім кандидатам в президенти рівних можливостей та гарантій безпеки, а також розпочати звільнення політичних в'язнів венесуельців та громадян США [4]. Одразу після цього уряд в Каракасі відпустив декілька перших політичних в'язнів. Мирне врегулювання ситуації в Венесуелі важливе як для Сполучених Штатів Америки, Європейського Союзу, так і для країн Латинської Америки. Розв'язання проблеми біженців та покращення макроекономічної ситуації в регіоні є одним з пріоритетів на цьому напрямі.

На фоні попередніх скандалів у таборі опозиції, певного оптимізму дають результати первинних виборів Єдиної платформи, які відбулись 22 жовтня 2023 р. завдяки зусиллям самої опозиції (уряд відмовився допомагати у цьому процесі) [2]. Всього в країні та на закордонних дільницях проголосувати прийшло понад 2,3 млн людей. Безсумнівну перемогу здобула Марія Коріна Мачадо (93%), якій доведеться боротися з чавізмом на виборах 2024 р. Мачадо політик з великим досвідом, парламентарка, багаторічна лідерка протестного руху проти чинного режиму.

Для опозиції важливо створити узгоджені з громадянським суспільством механізми для контролю над виконанням угод і тиску на уряд з метою їх дотримання. Важливим для успіху опозиції буде також фактор того, чи вдасться після обрання Мачадо як єдиного кандидата покласти край суперництву та суперечкам між різними фракціями та опозиційними лідерами.

Отже, складна економічна ситуація, спричинена політикою режиму чавізму та падінням цін на нафту, а також багаторічні обмеження демократичних прав, призвели до політичної кризи у Венесуелі та масових антиурядових протестів, які

почались на початку 2014 року. Завдяки масштабним і тривалим протестам (в яких брало участь понад 6 мільйонів осіб), опозиції вдалося здобути епізодичний успіх на парламентських виборах 2016 року, а також проголосити виконуючим обов'язки президента Хуана Гуайдо, якого підтримала низка держав Заходу та Латинської Америки. Попри це, Ніколас Мадуро зміг зберегти контроль над владою в країні та відновити свої дипломатичні контакти з іншими країнами світу, що пов'язано з провалом санкційної політики, слабкістю опозиційних сил та відсутністю консолідації в цьому середовищі.

Процес можливої демократизації Венесуели буде залежати від здатності опозиції до об'єднання та проведення виборів у 2024 р. Єдиному кандидату (Мачадо) необхідно врахувати досвід попередніх лідерів опозиції (екс-губернатора штату Міранда Енріке Капрілеса, економіста Леопольда Лопеса та звичайно Гуайдо), заручитись підтримкою широких кіл населення та протидіяти разом з міжнародними спостерігачами спробам правлячого режиму порушити виборчий процес.

Список використаних джерел та літератури

1. Bull B., Rosales A. The crisis in Venezuela: Drivers, transitions, and pathways. *European Review of Latin American and Caribbean Studies*. 2020. No. 109. P. 1. URL: <https://doi.org/10.32992/erlacs.10587> (date of access: 06.11.2023).
2. Jiménez M., Rosales A., Trak J. Algo se mueve en Venezuela Acuerdo de Barbados y primaria opositora | Nueva Sociedad. Nueva Sociedad | Democracia y política en América Latina. URL: <https://nuso.org/articulo/venezuela-barbados-primarias/> (date of access: 06.11.2023).
3. Qué significa el fin del "gobierno" de Juan Guaidó y cómo queda ahora la oposición a Maduro en Venezuela - BBC News Mundo. BBC News Mundo. URL: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-64122470> (date of access: 06.11.2023).
4. Signing of Electoral Roadmap Between the Unitary Platform and Representatives of Maduro - United States Department of State. URL:

<https://www.state.gov/signing-of-electoral-roadmap-between-the-unitary-platform-and-representatives-of-maduro/> (date of access: 06.11.2023).

5. Situación de Venezuela | ACNUR. ACNUR. URL: <https://www.acnur.org/emergencias/situacion-devenezuela#:~:text=Más%20de%207,7%20millones,América%20Latina%20y%20el%20Caribe.> (date of access: 06.11.2023).
6. Шевченко Н., Косенко А., Фечко І. Латинська Америка у регіональних та глобальних міжнародних процесах - Prism UA. Prism UA. URL: https://prismua.org/28062023-2/?fbclid=IwAR29AWsNXwBWerwvrSUHU16nDBq3_42324XNqEAXqiEOVKa8Uzz7kyHAv-s (дата звернення: 06.11.2023).

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ 2013-2014 РР: ПІДТРИМКА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Ялова М.О.,

Студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Революції завжди були каталізаторами розвитку суспільств, держав та людства в цілому, не залежно від того були вони глобальними чи локальними, політичними, культурними чи технологічними, вдалими чи безрезультативними. Через успішні бунти ставалися кардинальні зміни, а придушені – закладали зерно подальшої протидії. Завдяки революціям ми знаємо світ таким, яким він є.

Досліджувати бунти, повстання та революції є актуальним та важливим, адже завдяки розумінню першопричин невдоволення, факторів, що погіршували ситуацію, а також того, що стало «останньою краплею» до зриву людського терпіння ми можемо краще розуміти те, як ми говоримо про різні групи населення,

і про те, як ці дискусії формують політику, а також краще розуміти часові періоди, що досліджуються та обставини, які штовхнули людей до радикальних дій.

Метою даної статі є згадати як українська світова діаспора відреагувала на початок Революції Гідності та подальший перебіг подій, описати як представники українства за кордоном допомагали українцям на Батьківщині у досягненні їхніх цілей та прорефлексувати про те, як дії діаспорян: фізичні та віртуальні, сприяли перебігу Революції Гідності.

Від моменту початку Революції Гідності 2013-2014 рр. було написано багато статей від періодичних та наукових видань по всьому світу, дослідники найрізноманітніших галузей науки від філософії до військової тактики висловлювали свої думки щодо даних подій, писалися як наукові та мистецькі книжки.

Проте серед науковців, що торкалися власне тематики даної доповіді – Революції гідності, можна згадати: працівників Музею Майдану - Оксана Вара висвітлює принципи та способи музеєфікації Алеї Героїв Небесної Сотні. Вікторія Колеснікова подає джерелознавчий аналіз бібліотечної колекції Майдану. Леся Онишко презентує усноісторичний проєкт про рефлексії істориків щодо Революції Гідності. Євгеній Сафар'янс аналізує причини й передумови студентського страйку, силовий розгін якого став тригером Євромайдану. Анастасія Сокирко розповідає про мистецьку колекцію фондової збірки НМРГ, яка містить живописні полотна, графіку, скульптуру та предмети, виготовлені на Майдані. На тлі цих case studies директор музею Ігор Пошивайло та завідувачка науково-дослідного відділу Катерина Романова запропонували концептуальні й теоретико-методологічні узагальнення, що стосуються викликів музеєфікації «складної історії» та впливу політичних мітів на створення музейного наративу.

Решту статей можна розбити на чотири тематичні групи: історичну, культурологічну, політологічну і музеєзнавчу (враховуючи міждисциплінарні підходи, цей поділ є умовним). «Історичний блок» пропонує ретроспективний погляд на події Революції Гідності та окремі case studies. Це статті істориків

Станіслава Кульчицького про закономірності пострадянської динаміки українського суспільства, Володимира Головка про останні дні режиму Януковича й Алли Киридон про хронологічні межі подієвого дискурсу Революції Гідності.

Політологічний складник представлено дослідженням гібридної агресії у статтях Євгена Магди й Олесі Ісаюк, проблем перехідного правосуддя в умовах російсько-української війни від Томаша Ляховського та радикальній трансформації ціннісних орієнтирів української спільноти під час Євромайдану в дослідженні Михайла Гордієнка.

«Культурологічний» блок охоплює широкий спектр проблем: від цивілізаційних змін, постмайданної мітології в репрезентації політичних еліт до символічного і метафізичного осмислення простору Майдану (статті Олега Андроса, Руслани Демчук, Наталії Кривди, Олени Чабанюк та інших) [3].

Дані статі можна знайти в збірнику наукових праць «Революція Гідності: на шляху до історії.»

Також цікавою до прочитання є стаття «Ukraine's revolution of dignity: The dynamics of Euromaidan» написана Юрієм Шведою та Йонг Хо Парк [2].

Також відомими в темі дослідження діаспори є вітчизняні науковці В.П. Трощинський, А.А. Попок дослідили особливості розвитку українських громад у світі (Трощинський, Попок, 2005). Також А.А. Попок висвітлив еволюцію політики української діаспори щодо закордонного українства (Попок, 2007). Безпосередньо теми цієї статті стосується монографія цього ж автора «Історична Батьківщина – діаспора: європейський досвід взаємин» (Попок, Лазебник, 2003) [6].

У своїй доповіді я спиратимуся на вище згадану статтю, а також на публікації звітів Світового Конгресу Українців та інші україномовні та англomовні онлайн джерела та статі.

Як революція гуртує між собою народ, так і нагадує тим, хто вже давно живе поза межами Батьківщини, що вони єдині та можуть боротися за спільні цінності разом.

Протягом ХХ століття українська діаспора активно відстоювала права українського народу на свободу і незалежність на власній землі, виборюючи визнання України незалежною і самостійною державою, європейське майбутнє України, розвиток громадянськості та демократія. Свобода і цінності є. Тому і на початку 1990-х років, і під час Помаранчевої революції українські суспільства в різних країнах активно підтримували боротьбу українського народу за демократію та свободу.

Тому під час проєвропейського руху за незалежність та Революції Гідності українська діаспора висловила солідарність з громадянами України, які прагнуть гідного майбутнього для своєї країни.

Під час Революції гідності українці всього світу організовували мітинги та демонстрації на підтримку українців на Майдані Незалежності.

З 23 по 25 листопада 2013 року 20 країн світу провели акції на підтримку українського народу та проти рішення української влади призупинити процес підготовки до вступу до Європейського Союзу.

Найчисельнішими акції на підтримку Євромайдану були у містах Канади, США, Німеччини, Польщі, Великої Британії, Італії та Франції. Також акції відбувалися у Австрії, Австралії, Бельгії, Грузії, Естонії, Ізраїлі, Ірландії, Іспанії, Литві, Норвегії, Португалії, Угорщині, Фінляндії, Тунісі, Чехії, Швеції, Швейцарії та інших країнах. Використовуючи всі можливі засоби демократичного суспільства та політичного тиску на своїх представників у вищих органах влади, проводили інформаційні кампанії, пояснюючи їм і громадськості своїх країн, що насправді відбувається в Україні.

В той час основною метою американських та канадських громадських організацій було забезпечення українців гуманітарною допомогою, те саме стосувалось і деяких українських діаспорян, які виявляли бажання долучитись. Від моменту як росія вирішила розпочати збройну агресію проти України не раз проводились масові акції перед Білим домом та штабом НАТО на заклик

припинити російський напад, надати озброєння. Згодом 9 лютого 2015 року була створена група підтримки України в Сенаті США за ініціативою Роберта Портмана та Діка Дурбіна. Але Конгрес, якому підпорядковується Сенат, почав функціонувати ще в 1997 році й очолений Марсі Каптур, яка є фундатором та співголовою українського конгресового кокусу, до речі, вона має українське коріння. Основною метою було посилити політичні та військові зв'язки, зважаючи на події, які відбулися протягом кількох останніх років[4].

Фінансова та медична допомога, яку збирали українці по всьому світу, є безпрецедентною. Це також мало велике моральне значення для активістів Євромайдану, які боролися за демократію не лише своєї країни, а й усього світу [6].

Про фінансову допомогу діаспори для українських протестувальників дуже ґрунтовно було у статі Forbes «Доларом та словом. Як американські українці допомагають наблизити перемогу» [5].

«Я максимально почуваюся українцем. Хоч із мого вигляду про це й не скажеш», – розповідає Пол Асоян. Етнічний вірменин, понад 30 років тому емігрував до США з СРСР «за свободою». «Україна нині бореться за неї. Тому духовно та інтелектуально я українець», – каже Асоян. Він топменеджер у стартапі Gong з оцінкою у \$7 млрд. Від початку вторгнення Асоян відправив в Україну обладнання для військових більш як на \$500 000.

Діаспора в США швидко мобілізувалася. «Все моє коло одразу чимось зайнялось – кожен знайшов собі місце», – каже засновник спільноти українських стартап-фаундерів Мазера League Олексій Малицький, який з 2019-го мешкає в Лос-Анджелесі [5].

Окрім фізичної присутності та активності, українська діаспора проявляла активність і на медіаполі.

«У 2014-му, на численних Майданах, українська діаспора поширювала правду про українські події в світових столицях. Минуло 7 років, однак наші голоси не стихали і не стихнуть», - зазначив Президент СКУ Павло Ґрод.

Він закликав світові спільноти не піддаватися провокаціям російської дезінформації, спрямованим на дискредитацію Революції Гідності [7].

Також через медіадіяльність українська діаспора протистояла російській пропаганді. Росія вклала значні кошти в антиукраїнську пропаганду, в тому числі в європейському інформаційному просторі. Одним із головних завдань української діаспори було та залишається роз'яснення як у ЗМІ, так і серед широкої громадськості правдивих подій, які відбуваються в Україні [1].

Отже, із підсумовуючи все вище зазначене, можна зрозуміти, що українська діаспора намагалася брати активну участь у подіях Революції Гідності 2013-2014 рр. в Україні проводячи свою діяльність організовуючи акції протестів у своїх містах та країнах, надсилаючи фінансову та гуманітарну допомогу та освітлюючи правдиві події Революції у доступних їм, медіа. Завдяки діяльності світового українства світ має можливість краще розуміти події в Україні, а українські протестувальники так само відчували підтримку всього світу у своїй боротьбі.

Список використаних джерел та літератури

1. Reshetchenko D. Social and Political Life of Ukrainian Diaspora and its actions in support for Ukraine In November 2013. March 2014. *Cahiers Sens public*. 2014. Vol. 17-18, no. 1. P. 65. URL: <https://doi.org/10.3917/csp.017.0065>
2. Shveda Y., Park J. H. Ukraine's revolution of dignity: The dynamics of Euromaidan. *Journal of Eurasian Studies*. 2016. Vol. 7, no. 1. P. 85–91. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366515000305>
3. «Революція Гідності: на шляху до історії. Збірник наукових праць» - огляд часопису «Критика» | Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності. *Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності*. URL: <https://www.maidanmuseum.org/uk/node/1747> (дата звернення: 28.10.2023).

4. ДП «Редакція газ. «Голос України». Вплив діаспори на Революцію Гідності та російську агресію. *Голос України - газета Верховної Ради України*. URL: <http://www.golos.com.ua/article/368608> (дата звернення: 11.10.2023).
5. Красномовець П. Доларом та словом. Як американські українці допомагають наблизити перемогу – Forbes.ua. *Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії*. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/dolarom-ta-slovom-yak-amerikanski-ukraintsi-dopomagayut-nabliziti-peremogu-21012023-11226> (дата звернення: 11.10.2023).
6. Ляшенко М. Роль української діаспори в країнах – членах ЄС в процесі формування і реалізації вітчизняної культурної дипломатії на початку XXI ст. *Сумський історико-архівний журнал*. Суми, 2017. № 29. С. 87-91. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/324263424.pdf>
7. СКУ: Голоси української діаспри про Революцію Гідності не стихали і не стихнуть. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3194278-sku-golosi-ukrainskoi-diaspori-pro-revoluciu-gidnosti-ne-stihali-i-ne-stihnut.html>

СЕКЦІЯ 3: УКРАЇНСЬКІ РЕВОЛЮЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ, СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ТА ЕТНІЧНОМУ ВИМІРАХ

АКТ ЗЛУКИ - ЯК ОДИН ІЗ ПРИКЛАДІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Білоус Є.В.,

Студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Актуальність: на вирі російсько-української війни тема національного єднання стала однією із найвагоміших серед українців. Адже це викликало дві речі: згуртування проти спільного ворога з метою захисту, у першу чергу, себе як спільноти, а також відстоювання незалежності та суверенітету України. З іншої сторони - глибоке переосмислення національної ідентичності. За часи періоду війни, з початку повномасштабного вторгнення, поглиблення себе в суто національний продукт та відповідні символи зросло в рази, що стало засобом вираження національної самосвідомості, а також одним із інструментів опору ворожим впливам, що були спрямовані на зміну або ж знищення української ідентичності. Це єднання стало стимулом для розвитку держави та будівництва демократичного суспільства.

Мета: проаналізувати історичний контекст Акту Злуки та визначити фактори, які вплинули на прийняття цього документу; виділити вплив національних чинників на процес утворення Акту Злуки та виявити його важливість як прикладу європейського національного об'єднання; здійснити порівняльний аналіз на прикладі однієї із держав європейського простору виявити, проблеми, які були до і після оголошення Акту Злуки.

Аналіз історіографії та джерельної бази. Тема Злуки та соборності українців пі час подій 1917-1921 рр. є не досить глибоко вивченою на рівні опису її на вплив серед народних мас. Щоб краще зазирнути у це, з точки зору тодішніх людей, слід взяти до уваги окремі записи, карикатури, щоденникові відомості, розповіді очевидців, що залишили після себе певні наративні джерела тощо.

Серед досліджень на цю тематику можна виділити роботи В. Солдатенка, М. Литвина, І. Кураса, К. Науменка. Крім того, з тої чи іншої точки зору було написано ряд статей, зокрема авторства Р. Тимченка, А. Зими, Л. Скорича тощо. Окремою віхою огляду проблематики на рівні історії повсякдення, але у зазначену добу є лекція С. Величенка.

Основна частина

XIX століття ознаменувалось періодом характерного національного руху в різних куточках Європи. Народи, що населяли українські землі, які тоді були під керівництвом декількох держав, не стали виключенням, і були навіть цілою колискою для низки національних рухів, зокрема українців, поляків, євреїв, греків тощо. Ціла плеяда діячів працювала на благо власної майбутньої нації, і, таким чином, національне пробудження затягнулось аж до першої половини XX століття, коли більшість націй отримали право на власні держави. Зокрема, український національний проєкт Української Народної Республік був одним із таких. Заради справедливості, слід наголосити, що не лише УНР була державою, державним утворенням або ж політією під верховенством української нації. Так, Західноукраїнська Народна Республіка, Гуцульська Республіка, Команчанська Республіка, Українська Далекосхідна Республіка тощо. Крім цього значна частка етнічних українців жила на території сусідніх держав, але ніякої форми автономії чи державності не мала. Така розшарованість та роз'єднаність перш за все пов'язана вже із вище згаданою ситуацією розділення українських земель між іншими державами, а також з певними політичними кроками держав-гегемонів, що володіли українськими землями та географічними чинниками.

У такому напрямку подій безумовно Акт Злуки став явищем символічного політичного кроку у сфері українського національного об'єднання. Це був один із

прикладів утвердження існування єдиної молоді національної держави на політичному та соціальному рівнях. Подібні кроки ми помічаємо по всьому європейському простору з кінця XVIII по початок XX століття. Проте український вимір має власну особливість: центральні фігуранти об'єднання - УНР та ЗУНР – перш за все, були у стані так званого ефекту заручника, що намагається вижити. Так, керівники Західноукраїнської Народної республіки знали, що їхнє проголошення незалежності породить конфлікт з поляками, що і сталося. Власною чергою, ще за часів Української Держави у листопаді відбулась подія, що значно відіграла на політику уряду П. Скоропадського, що додатково і дало змогу провести вдало антигетьманське повстання, що очолила Директорія. З іншої сторони, тодішній ворог наддніпрянських українців більшовики перейшли в активні позиції, адже дія Берестейського договору фактично була недієвою з повстаннями у Німеччині та капітуляцією Центральних держав у Першій світовій війні. Проте, слід наголосити, що контакти тою чи іншою мірою між урядами та громадянами УНР та ЗУНР відбувались. Крім цього йшла низка переговорів та листувань між різними куточками проживання українців. Наприклад, побудова дипломатичних зв'язків між УНР та кубанськими українцями [3].

Чи можемо ми уявити подібне явище національного об'єднання на фоні військових дій зі сторони ззовні десь в інших куточках в Європі? Питання це доволі складне, адже кожен окремий випадок етапу національних рухів в одну державу був особливим прикладом. Звісно, ми можемо згадати всім відоме об'єднання Німеччини, коли за германську спадщину боролись дві тодішні потужні держави – Пруссія та Австро-Угорщина. Переможницею цих війн стала Пруссія, об'єднавшись з землями Німецького союзу утворила Німецьку імперію. І звісно на цьому національне об'єднання не закінчилось, адже на соціальному рівні, держава була роздробленою. Проблемою було те, що у більшості земель, німцями себе називали лише у другу чергу, а в першу – баварцями, ганноверцями, гессенцями тощо. Крім того, одного стандарту німецької мови не було. По суті, одна і та ж мова у тих чи інших землях звучала по-різному, мала відмінні правила написання, діалектизми тощо.

Далі, особливу роль у суспільстві грала релігія, яка була частиною формування способу життя та моралі. Якщо на півночі держави проживали в основному протестанти, то, наприклад, на території Баварії більшість населення сповідувало римо-католицизм. І все б нічого, але релігійна самоідентифікація приносила свій чинник у культурному та соціальному розрізненні. У тодішній післявоєнний час (конфлікти з Австро-Угорщиною та Францією) уявлення один про одного у світоглядах тодішніх німців було ворожим. До прикладу, римо-католики у світогляді німця з північних земель або пруссака розумілись, у першу чергу, як французи або австрійці, тому, наприклад, проблема з римо-католиками-баварцями залишалась відкритою.

Перший райхсканцлер Німецької імперії Отто Фон Бісмарк був заклопотаний цією проблемою. Політик поширив тему про знаходження у себе в країні невеликої групи людей, яку оголошують ворогами, на підґрунті їхньої завади для загального об'єднання і побудови держави. Саме тоді з'являється поняття «Ворог Райху», яке використовувалось як інструмент для об'єднання нації. Логіка в цьому є, адже об'єднувати людей на негативній основі набагато легше. Оскільки для людей притаманно об'єднуватись задля боротьби проти ворога або зовнішніх загроз. Таким чином, якісь інші проблеми уходять на інший план.

В об'єднаній Німецькій імперії у 80-90-ті рр. так званими «ворогами Райху» були представники та політичні сили лівого крила, зокрема тодішні соціалісти, марксисты тощо. Вони являли собою меншість, яку старались політично обмежити. Вважали, що вони підривають саму державу внутрішньо. Що цікаво, більшість представників цих партій були римо-католиками, яких після австро-пруської та франко-пруської війн, вважали, що вони співчувають Франції або Австро-Угорщині. Тому не дивно, що у римо-католицькій Баварії, де не особливо шанували Пруссію, було створено після Першої світової власну радянську республіку.

Що ми бачимо у випадку з УНР? Не секрет, що об'єднання відбулось на фоні зовнішніх загроз. Ще у власному щоденнику Євген Чекаленко зазначав про події 22 січня 1919 року, коли більшовики захопили Полтаву та насувались на Миргород та Ніжин, а з Гомеля на Коростень, а звідти на Київ. Також автор щоденника

визначає трагізм долі українців та вказує, що шанс на життя держави малий [5, с. 245].

Народна та політична розділеність все ж була присутня у високій концентрації. Зокрема, це простежувалось на цивільному та військовому рівнях. Дослідник Степан Величенко неодноразово вказував на те, що теми національної ідеї не стояли на першому місці у більшості людей що проживали тоді на території українських земель. По суті, з цього випливає, що відсутність у людських масах самої ідеї єдинства є однією із причин чому Українська революція зазнала поразки. Крім того, якщо загально схарактеризувати населення УНР та ЗУНР, то все ж вони мали своєрідні індивідуальності, що засновані на фундаментах історичних подій минулого. Цю розділеність між населенням УНР та ЗУНР можна умовно назвати «Психологічним Збручем», в честь ріки, що ділила ці території.

Тоді єдина українська нація лише зароджувалась на буденному рівні, попри минулі роки, що звать національним пробудження чи відродженням, адже тоді національна чи державотворча ідея не стояла як така на першому місці у людей, що мали іншу специфіку життя у формі виживання. Зокрема, показовим є момент із містечка Нападівка: перед приходом інспекції Директорії жителі міста прикрасили управу портретами Шевченка, Леніна та Олександра III. На відповідне запитання міщани відповіли: *«Якщо Україна переможе, то наш Шевченко, якщо Денікін переможе, то наша Імператорська величність, а якщо большевики, то в нас є Ленін. Розумієте, кругом нас вороги, і ми не знаємо, що робити»* [1].

Коли ми звертаємо увагу на військовий простір, то ми часто помічаємо, що об'єктивної злагоди між командуванням УНР та ЗУНР остаточно не стало після угоди генералів Кравса та Бредова під час Київської катастрофи [2], а передача території ЗУНР під владу Польщі Симоном Петлюрою здійснили ще більшу тріщину у відносинах між керманічами двох українських держав. Частими є відомості про те, що військові однієї зі сторін-союзників не особливо йдуть на реальних союз, що призводить до воєнних прорахунків та суперечок [4]. Крім того, особливою проблемою було не дезертування у війську, а явище того, що у людини немає виходу, окрім як піти в армію. Це якраз і є одним із коренів проблем

невмотивованості та відсутності реальної національної ідеї у людини. Зокрема, таке відбулось після зречення Скоропадського від влади. Тоді у Київській губернії поширювали думку, що у скорому часі повернуться війська Антанти на підтримку Білій Гвардії та будуть розстрілювати тих, хто дезертував у 1917 році. Це стало значним фактором, чому записувались у війська Директорії або більшовиків [1].

Таким чином, ми простежуємо, що Акт Злуки першочергово став політичною акцією об'єднання українського народу та земель України. Ця дія стала символічним кроком утвердження соборності нації на вирі зовнішніх загроз. Проте, розібравшись внутрішньо у проблематиці, слід визнати той факт, що на той момент повноцінно українська нація лише зароджувалась, адже на низинних рівнях першочергово виступала ідея виживання, а не державотворча. На противагу іншому прикладу національного об'єднання, а саме в Німеччині, що мало більше часу на реалізацію, проте не уникнуло значної частки проблем. Український же був короткочасним та повністю не реалізованим на той час. А тому практично подія стала лише символічною.

Список використаних джерел та літератури

1. Величенко С. Україна, 1917-1922: сміх крізь сльози. *Збруч*. URL: <https://zbruc.eu/node/44643>
2. Договір між командуванням Української галицької армії та командуванням Добровольчої армії 1919. Електронна бібліотека | Інститут історії України. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTE RMS=0&S21STR=Dogovir_mizh_UGA_ta_dobrov_armieyu
3. Павлишин О. З документів дипломатії Української Народної Республіки 1920–1921 рр.: Договір між УНР і Кубанським Краєм та ідея Союзу Причорноморських Держав. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917-1921 років*. 2013. № 9. С. 384–398. URL:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Pavlyshyn_Oleh/Z_dokumentiv_dyplomatii_Ukrainskoi_Narodnoi_Respubliky_1920_1921_rr.pdf?

4. Тимченко Р. Акт Злуки 22 січня 1919 року та проблеми його реалізації (січень-листопад 1919 р.). *Український історичний збірник*. № 12. С. 183–193. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10692/23-Tymchenko.pdf?sequence=1>.
5. Чикаленко Є. Щоденник (1918-1919). Київ : Темпора, 2011. 424 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Chykalenko_Yevhen/Schodennyk_1918-1919.pdf.

ДОСЯГНЕННЯ ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ ПОЛІ

Бриленко В.О.,

Студент,

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Актуальність. Сьогодні Україна зіткнулася зі спробою росії – держави-агресора знищити демократичні цінності українців. Досвід побудови демократичної держави через призму Помаранчевої революції є потужним. Тому оцінка впливу Помаранчевої революції на демократичний розвиток України набуває нового значення. Важливо визначити, наскільки Помаранчева революція сприяла розвитку громадянського суспільства та незалежних ЗМІ в країні, та які виклики постали на шляху до демократії після цих подій. Подальший аналіз цих аспектів дозволяє простежити, як Помаранчева революція визначила політичний ландшафт України.

Мета: проаналізувати вплив Помаранчевої революції 2004 року на демократичний розвиток України, громадянське суспільство, незалежні ЗМІ та свободу слова. Визначити ключові проблеми та досягнення, що виникли після цієї

революції, і визначити, як вони вплинули на політичний і соціокультурний ландшафт України.

Аналіз досліджень. Помаранчева революція, яка відбулася в Україні у 2004 році, спровокувала значний інтерес серед науковців, громадських діячів, аналітиків, які вивчали політичні процеси. Їх дослідження стали важливими для розуміння впливу Помаранчевої революції на демократичний розвиток України. Зокрема, серед впливових вчених, які внесли суттєвий внесок у цю сферу досліджень, можна виділити таких дослідників: С. Кульчицький, Р. Офіцинський, Ю. Мацієвський, А. Колодій, Ф. Медвідь, М. Гордієнко, В. Жугай, Д. Костюк, В. Горак.

Джерельна база дослідження. Відео, світлини та спогади учасників Майдану. Опубліковані спогади, щоденники учасників та свідків революції. Ліричні збірки, поезія, присвячені подіям революції, написана учасниками тогочасних подій. Державні документи. Інтернет-архіві ЗМІ. Опитування фондів та статичні дані.

Виклад матеріалу. Події Помаранчевої революції 2004 року в Україні стали поворотним етапом у її складній історії, що позначились на демократичному розвитку держави. Цей масовий протестний рух, який виділяється яскравою символікою та активною громадянською участю, не лише підставив під сумнів результати президентських виборів, але й став плацдармом демократичних амбіцій в Україні. Важливо підкреслити, що у 2014 році демократія стала цінністю, яка мала вирішальне значення для політичного розвитку нашої держави.

Також варто відзначити, що Україна, переживши численні трансформації та випробування, не припиняла і не припиняє свій поступ у демократичному розвитку. На думку С. Кульчицького, який один з перших почав аналізувати дану подію, відмінністю цієї революції, те, що відрізняє її від відомих революційних історій, є об'єктивні обставини, за яких посткомуністичні країни перейшли від мутованої комуністичної цивілізації на загальнолюдський шлях розвитку [1].

Також дослідник Мацієвський Ю. зазначає, що з 1991 по 2004 рік в Україні відбулися складні соціальні зміни, включно з формуванням диктатури, прихованої під

маскою демократії. Зміна еліт та активна участь громадян у політичних протестах стали ключовими чинниками перемоги опозиції. Після Помаранчевої революції, хоча український режим залишався стійким до змін, відбулися позитивні зміни в риторичній владі, ставленні до ЗМІ та розвитку громадянського суспільства. Важливим результатом стала зміна напрямку процесу перехідного періоду, спрямованого на зміцнення демократії, а не авторитаризму, і підкреслення важливості громадянського суспільства та активної участі громадян у демократизації країни [2, с. 28; 3; 4, с. 18].

Щодо впливу Помаранчевої революції на розвиток та формування громадянського суспільства разом зі зміцненням демократичних цінностей: з цим трактуванням тогочасних подій погоджуються дослідники Медвідь Ф., Гордієнко М. [5, с. 52-54], Колодій А. [6, с. 22] та Костюк Д. [7, с. 21-23].

Після Помаранчевої революції в медіапросторі України відбулися значні трансформації. Рівень медіависвітлення під час парламентських виборів 2006 року значно покращився порівняно з попередніми виборами, коли існувала практика інформаційних маніпуляцій [8]. Відзначалося, що ЗМІ стають інструментом захисту демократії [9, с. 162-165].

Не менш важливим є те, що в рамках аналізу наслідків Помаранчевої революції дослідники почали приділяти належну увагу розвитку та ролі ЗМІ в Україні. Це стало важливим елементом дослідження, оскільки ЗМІ відігравали й продовжують відігравати значну роль у формуванні громадської думки, політичного дискурсу та розбудові демократичних інститутів. Справді, розвиток ЗМІ після Помаранчевої революції спостерігався внаслідок демократизації інформаційного середовища, посилення конкуренції на медіаринку, підвищення стандартів незалежності та об'єктивності журналістики. Це призвело до поширення різних голосів і поглядів у суспільстві, що сприяло глибшому політичному діалогу та підвищенню обізнаності громадян.

Цікавим у цьому контексті є досвід фонду «Демократичні ініціативи», представники якого у 2009 році з 13 по 18 листопада провели опитування експертів –

політологів і журналістів, присвячене оцінці подій Помаранчевої революції, обізнаності громадян.

Досягнення Помаранчевої революції більшість експертів оцінюють переважно як позитивні. Серед позитивних наслідків Помаранчевої революції експерти насамперед виділяють становлення громадянського суспільства, досягнення свободи слова, політичних і громадянських свобод, значні кроки в напрямку демократизації, політичного плюралізму, покращення міжнародного іміджу України, певні позитивні зміни в житті людей, збільшення економічної свободи, початок формування української нації, зростання національної самосвідомості.

Частина експертної групи зазначає й негативні зміни не стільки з самою Помаранчевою революцією, скільки з її незавершеністю та недосягненням поставлених цілей. До основних негативів експерти відносять ситуацію у сфері державного управління – розбалансованість державного механізму, кваліфікацію та деградацію державного апарату, втрату контролю з боку влади над процесами в країні, безвідповідальність чиновників. До негативів експерти також віднесли розчарування людей у своїй здатності впливати на суспільні процеси та розчарування в демократії у цілому [10].

У 2023 році було проведено опитування Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) на замовлення проєкту «Зміцнення громадської довіри» (UCBI-III), який є програмою USAID, що реалізується Кімонікс Інтернешнл в Україні. У дослідженні вивчалися думки й погляди жителів України з різних питань, що стосуються сприйняття історії та уявлення про історичні постаті та події. З історичних подій, що були включені до анкети опитування, позитивну роль Помаранчевої революції відзначають 70% учасників опитування [11].

Не менш важливими є оцінки від міжнародних організацій та західних партнерів, країни яких завжди є прикладом демократичного світу. Зокрема, надзвичайний і повноважний посол США в Україні Д. Гербст підкреслив значний вплив на свободу слова та ЗМІ. У рейтингу свободи слова, на 28 жовтня 2009 року, складеному міжнародною неурядовою організацією «Репортери без кордонів», Україна посіла 87-

ме місце серед 173 країн. Порівняно зі 138-м місцем, яке країна займала у 2004 році, цей результат демонструє певне покращення [12].

У січні 2010 р. європейські міністри, зокрема з Великобританії, Німеччини, Польщі та Франції, виразили впевненість у тому, що Помаранчева революція в Україні не може вважатися проваленою, що попри розчарування результатами Помаранчевої революції в Україні, вона сприяла політичному прогресу в країні [13].

Отже, Помаранчева революція відіграла важливу роль у розвитку громадянського суспільства в Україні. Зміцненню цього руху сприяла відчутна діяльність громадських організацій та окремих осіб, які брали участь у подіях революції. Громадянське суспільство стало більш активним, готовим вимагати своїх прав та запроваджувати позитивні зміни в суспільстві. Одним із ключових досягнень Помаранчевої революції стало підвищення незалежності ЗМІ та свободи слова в Україні. Завдяки цьому українські ЗМІ отримали більшу незалежність від політичних впливів і стали важливим інструментом інформування суспільства та контролю над владою. Свобода слова стала невід'ємною частиною демократичного суспільства і залишається важливою цінністю, захищеною після Помаранчевої революції. Вплив Помаранчевої революції на демократичний розвиток України виявився багатограним і вагомим. Ця революція залишається важливим кроком вперед на шляху України до більшої демократії, свободи та справедливості.

Список використаних джерел і літератури:

1. Кульчицький С. Помаранчева революція. К.: Генеза, 2005. 368 с.
2. Мацієвський Ю. «Помаранчева революція» крізь призму транзитології. *Незалежний культурологічний журнал "І"*. 2005. №40. С. 28-39.
3. Мацієвський Ю. Між авторитаризмом і демократією: політичний режим після «помаранчевої революції». *Політичний менеджмент*. 2006. № 5. С.18-32.

4. Мацієвський Ю. Еліти в Україні до і після “помаранчевої революції” // Політичний менеджмент. 2010. № 2. С. 38-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2010_2_6

5. Медвідь Ф., Гордієнко М. Феномен “помаранчевої революції” в контексті розбудови громадянського суспільства // Політичний менеджмент. 2006. № 1. С. 44-55. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2006_1_8

6. Колодій А. Від “Сірої зони” до кольору сонця: помаранчева революція і демократичний перехід в Україні. Агора. *Україна – нові перспективи*. Випуск 1. К.: Стилос, 2005. С. 9-23.

7. Костюк Д.С. Вплив “Помаранчевої революції” на розвиток громадянського суспільства в Україні (2004–2013 рр.). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Історичні науки. 2018. Т. 29(68), № 1. С. 19-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2018_29%2868%29_1_6

8. Жугай В. Зміни у медіа просторі України після помаранчевої революції // *Культура народів Причорномор'я*. 2006. № 91. С. 48-52.

9. Калиновський Ю. Демократизація політико-правової свідомості українства як фактор зміцнення українсько-польського співробітництва. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2012. №2. С. 163-165.

10. 5-річчя Помаранчевої революції в оцінках експертів [Електронний ресурс]. Фонд «Демократичні ініціативи». 2009. URL: <https://dif.org.ua/article/5-richchya-pomaranchevoi-revolyuetsii-v-otsinkakh-ekspertiv>.

11. Історична пам'ять. Аналітичний звіт [Електронний ресурс]. *Київський міжнародний інститут соціології*. 2023. URL: https://www.kiis.com.ua/materials/news/20230320_d2/UCBI_History2023_rpt_UA_fin.pdf

12. "Вільне слово". Україна посіла 87 місце в міжнародному рейтингу свободи слова [Електронний ресурс]. *Радіо Свобода*. 2008. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1335753.html>.

13. Європейські міністри не вважають, що помаранчева революція в Україні зазнала поразки [Електронний ресурс]. *Радіо Свобода*. 2010. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1943965.html>.

ЕЛІТИ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ 2013-2014 РОКІВ

Гайданка С.А.

Студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Актуальність теми. Революція Гідності 2013-2014 років залишила помітний слід у новітній історії України. Саме вона закликала людей до мирного протесту, що призвело до усунення злочинної влади Віктора Януковича та його поплічників. Еліти не залишались осторонь подій революції та діяли по-різному, що викликало реакцію з боку суспільства від схвалення до несприйняття.

Метою цього дослідження є розгляд дій та реакції з боку різних еліт України, від правлячої до місцевих, на Революцію Гідності.

Короткий аналіз джерел та історіографія. Попри те, що ведеться дослідження з історії Революції Гідності 2013-2014 роках, у наукових роботах майже не зачепили роль еліт в цих подіях, натомість є безліч джерел у мережі Інтернет, де розповідається про їхню реакцію та дію. У збірнику наукових праць «Революція Гідності: на шляху до історії», що випущений у 2020 році, є стаття про останні дні політичного режиму Януковича, який до 22 лютого 2014 року був уособленням правлячої еліти.

Виклад основного матеріалу. Для того, аби з'ясувати, які еліти брали участь або реагували на Революцію Гідності, необхідно розібратись з політологічними термінами, аби ми змогли орієнтуватися, про що йтиметься.

Політичною елітою вважається організована група, яка перебуває при владі, її називають правлячою або в опозиції до керівної влади; саме політична еліта приймає безпосередньо або опосередковану участь у прийнятті політичних рішень [2, с. 215]. Простіше кажучи, правляча та опозиційна еліти беруть участь у вирішенні політичних рішень, які для країни, передусім суспільства, можуть бути доленосними. Зі свого боку, еліти, за ознакою володіння державною владою законним шляхом, поділяються на легітимну та нелегітимну: перша має за методи переконання й компроміс, а нелегітимна – насильство, страх, примус [1, с. 142]. За політичною ознакою еліти поділяються на державні, регіональні, місцеві та партійні [2, с. 218].

Правлячою елітою, тобто елітою, яка керувала безпосередньо владою, був режим президента України Віктора Януковича (2010-2014). Режим Януковича, жорстко розігнавши студентів з Майдану Незалежності 30 листопада 2013 року, хотів швидко звести протест на нуль, як це було у 2010 році з Податковим майданом або з Мовним Майданом влітку 2012 року, який був реакцією на закон Колісніченка-Ківалова [4]. На моє переконання, саме з розгону студентства Янукович та його еліта почали втрачати свою політичну легітимність, адже перебування у керма офіційної влади не завжди означає, що цей режим не використає право держави на насильство задля зловживання на свою користь. Надалі дії Януковича та виконавців його рішень, як-от прийняття диктаторських законів 16 січня 2014 року та розстріл Небесної Сотні 18-20 лютого 2014 року, можна вважати нелегітимними, а отже режим Януковича втратив суб'єктність, що означало неможливе перебування при владі. Важливо, що ці речі треба розповідати людям, які досі заперечують тогочасні реалії й вважають Януковича «легітимним» президентом, хоча це не так.

Крім правлячої еліти, ще була опозиційна або, як можна її позиціонувати, контреліта. Цей тип еліти представляли лідери опозиційних партій у Верховній Раді України: Арсеній Яценюк, який очолював Об'єднану Опозицію «Батьківщина», Віталій Кличко, лідер партії «УДАР», та Олег Тягнибок, голова ВО «Свобода». Вони одразу відреагували на побиття студентів 30 листопада 2013 року і висловили таким чином підтримку протесту. Цей тріумвірат лідерів опозиції утворив Штаб Національного Спротиву (ШНС), який вже 1 грудня 2013 закликав студентів до страйку з вимогою відставки Віктора Януковича [5]. Попри критику діяльності цих лідерів у минулому, необхідно надати їм належне: вони закликали людей на Народне Віче, де мали палкі розмови, на мою думку; вони були послідовними стосовно позиції, яка передбачала відставку Віктора Януковича і його прем'єр-міністра Миколи Азарова, що врешті-решт було здійснено, однак ціною загиблих учасників Небесної Сотні [6].

Щодо регіональних та місцевих еліт, то ставлення до Революції Гідності відрізнялося. Чому? Головною причиною стали вподобання виборців, тобто були як прозахідні налаштовані люди (електорат «Свободи» та «Батьківщини»), так і люди з проросійськими поглядами, що були електоратом Партії Регіонів та КПУ. Тому спираючись на електоральні вподобання, місцеві еліти діяли в інтересах цих людей, однак, якщо взяти Схід України, то не завжди громадяни були проросійсько налаштованими людьми. Більш одіозними, на мою думку, можна вважати керівництво Луганської області та міського голову Луганська Сергія Кравченка (є вихідцями луганської еліти, яку очолив Сергій Єфремов), які організовували «Антимайдан» у Луганську як до, так і навіть після повалення режиму Януковича [7]. Натомість еліти Заходу України висловлювали підтримку Революції Гідності, навіть закликавши допомагати учасникам революції у забезпеченні необхідними речами, як це зробив тоді ще голова Закарпатської обласної ради Іван Балога [8].

Як підсумувати усе вищезазначене? Українські еліти під час Революції Гідності опинилися по обидва боки барикад. Правляча еліта на чолі з Віктором Януковичем разом з частиною регіональних еліт на Сході негативно ставились до

Революції Гідності та намагались протидіяти, тоді як контреліта та місцеві політичні еліти інших районів України навпаки підтримали Революцію і зрештою їхня підтримка та активність стала вирішальною для перемоги над диктаторським режимом.

Список використаних джерел та літератури

1. Політичні еліти і політичне лідерство: світовий досвід і українські реалії. Політологія. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей. Вінниця, 2016. 403 с.

2. Баранівський. В. Політичне лідерство та політичні еліти. Політологія: Підручник. Київ, 2016. 236 с.

3. У Януковича з'явилося відчуття, що йде він «правильним шляхом». URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2013/11/21/7002658/index.amp>. (дата звернення: 04.11.2023)

4. Чи варто чекати Четвертого Майдану, або Коротка історія українських майданів URL: <http://www.depo.ua/ukr/politics/ne-vsi-maydani-odnakovi-abo-korotka-istoriya-ukrayinskogo-22102015200000>. (дата звернення: 04.11.2023)

5. Штаб національного спротиву закликає київських студентів розпочати загальний страйк URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/shtab-natsionalnogo-soprotivleniya-prizyvaet-kievskih-studentov-01122013213800>. (дата звернення: 05.11.2023)

Додатки

Додаток А. Карикатура «Політична еліта»

Додаток Б. Типологія політичних еліт

Додаток В. Тягнибок, Яценюк та Кличко, представники контр-еліти на сцені Майдану, 22.01.2014 року

Додаток Г. Валерій Голенко, голова Луганської обласної ради, Володимир Пристюк, голова Луганської обласної державної адміністрації та Сергій Кравченко, міський голова Луганська біля будівлі Луганської ОДА на луганському Антимайдані, 25.01.2014 року

Додаток Д. Луганський Антимайдан. 25.01.2014 року

СОЦІАЛЬНО – ПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 2004 РОКУ

Звягінцев Є.В.,

Студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Актуальність. Тема є актуальною в контексті дослідження історичних подій, суспільно – політичних змін, які відбулися в Україні в останні два десятиріччя. Безумовно, Помаранчева революція 2004 року є однією з визначних історичних подій за 32 роки існування незалежної України. Однак, на сьогодні події листопада – грудня 2004 року в науковому та суспільному середовищі не викликають такої зацікавленості, як 10-15 років тому. Таке зменшення зацікавленості цією темою пов'язане з історичними процесами останніх 10 років через, які зараз проходить Українська держава та український народ. Тема Помаранчевої революції відійшла на задній план. Водночас, є впевненість, що українське суспільство та історична наука повернеться до переосмислення подій 2004 року, оскільки, як вже зазначалося ці події є багато в чому визначними в українській історії.

Аналіз використаної джерельної бази та історіографії: При написанні роботи були використані дослідження з вітчизняної історіографії, зокрема робота українського історика Володимира Горака «Помаранчева революція в Україні: концепції, інтерпретації, оцінки». У цій статті автор акумулює та аналізує різні погляди політиків, науковців на події Майдану 2004 року, та на основі їх викладає основні дві протилежні одна одній концепції, які сформувалися на його думку в суспільно – політичному середовищі.

Також в роботі використані дослідження української науковиці Тетяни Андрущенко «Зовнішні чинники президентської виборчої кампанії 2004 року», в цій роботі проведений аналіз зовнішньополітичних впливів на нашу країну в період президентських виборів 2004 року, в контексті політичного протистояння

росії та країн Заходу. Також в статті розглядаються «європерспективи» України та при цьому висловлюється думка, що відносини з РФ можуть зберігатися у форматі «стратегічного партнерства»

При написанні роботи також активно використовувалися відомості зі статей видань «Українська Правда», «Радіо Свобода», «УНІАН» та інших з коментарями колишніх та діючих українських, російських державних діячів. Серед них Леонід Кучма, Володимир Путін, Борис Колесніков, Віктор Ющенко, Геннадій Удовенко, Олександр Зінченко.

Зокрема, стаття видання «Радіо Свобода» «Політичні підсумки президентства Віктора Ющенка» лютого 2010 року авторства Ірини Штогрін. Також, текстове інтерв'ю Віктора Ющенка квітня 2018 року BBC News Україна авторства журналіста Віталія Червоненка.

Методи дослідження: історико-системний метод.

Мета – проаналізувати події кінця 1990-х та початку 2000 років в Україні, які передували Помаранчевій революції. Проаналізувати діяльність двох основних кандидатів на посаду Президента України у 2004 році В. Ющенка та В. Януковича в ході передвиборчої компанії 2004 року. Визначити фактори, які сприяли провалу В. Ющенка під час його президентської каденції.

В листопаді 1999-го року Леонід Данилович Кучма був обраний на другий термін на посаду Президента України здобувши перемогу в другому турі над представником комуністів Петром Симоненком. Україна переживала не найкращі часи у зв'язку з економічними потрясіннями. Відтак, світова економічна криза 1998 року суттєво вплинула на рівень життя пересічних українців. Прірва між заможними та бідними верствами населення ставала все більшою. Країна потребувала негайних реформ, однак тодішній очільник країни не поспішав з останніми. Натомість не задовго до президентських виборів протягом 1999 року Кучма не завадив українським олігархам, касту, яких він сам і створив провезти приватизацію ключових промислових галузей країни. Серед прізвищ нової

«української бізнесової, а згодом, і політичної «еліти» можна було відзначити наступних: брати Суркіси (Ігор та Григорій), Віктор Медведчук, Юхим Звягільський, Рінат Ахметов, Борис Колесніков, Павло Лазаренко, Сергій Тігіпко, Ігор Коломойський та інші [3]. Всі ці прізвища об'єднує те, що саме за правління Леоніда Кучми вони змогли «заробити» свої статки шляхом того, що «приватизували» країну. Сам Кучма заперечував, що він є творцем такої касти на теренах незалежної України, як «олігархи» [4].

Леонід Кучма: «Насправді ні в Росії, ні в Україні влада ніколи не належала тим особам, які вважаються «олігархами»» [9].

Звичайно, Леонід Данилович лукавив і всім у країні це було прекрасно зрозуміло. Показовим в цьому відношенні є «справа Павла Лазаренка». Павло Лазаренко був ставлеником Леоніда Кучми. Призначений ним на посаду прем'єр – міністра України, Лазаренко монополізував газову промисловість України та вибудував величезні корупційні схеми. У підсумку, за останньої каденції Кучми Україна була країною, у правлячих колах якої на вищих рівнях процвітали корупційні схеми, а на чолі всього цього безладу стояв очільник країни, як головний мафіозі[3]. Останньою краплею для українського суспільства стала справа Георгія Гонгадзе, українського журналіста, одного із засновників видання Українська Правда. Гонгадзе був викрадений та вбитий у вересні 2000 року. Незадоволення діями президента почало зростати швидкими темпами, і в цей період проти Кучми виникла значна опозиція. З грудня 2000 по березень 2001 року відбувається компанія протестів організована опозицією, як отримує назву «Україна без Кучми». Владі вдається придушити протест силовими методами. Попри те, що за Конституцією 1996 року Кучма міг балотуватися на третій термін, однак відмовився. Натомість перед президентськими виборами 2004 року Кучма висунув свого кандидата. Цим кандидатом став Віктор Янукович. На той час Янукович відігравав роль політичної маріонетки. Він був абсолютно не самостійним, таким собі ручним прем'єр – міністром, який був повністю підконтрольний Кучмі. Звичайно, не могла справа обійтися і без наших північних

сусідів. Відтак, про період перед президентськими виборами в Україні 2004 року згадав нинішній президент рф.

Володимир Путін: «Я його прямо запитав: «Леоніде Даниловичу, кого Росія має підтримати на наступних президентських виборах?» Він мені сказав: «Януковича: «Все, питання вирішено, прийнято рішення, підтримуватимемо і висуватимемо Януковича, і я прошу вас і Росію підтримати його інформаційними ресурсами, політично підтримати». Ми так і зробили» [5].

Двічі судимий, не обділений інтелектом Янукович, який тільки й міг відігравати роль маріонетки, взагалі не походив на роль очільника держави.

Однак, як зазначалось вище в передвиборчу компанію Януковича було вкладено неймовірні ресурси, як провладні, так і російські. Російський фактор безумовно був ключовим. росія мала величезний вплив на Україну в медійному просторі [1, с.76]. Росіяни поспішили підтримати Януковича, що цілком зрозуміло. Приїзд тодішнього мера москви Юрія Лужкова в Україну на так званий «Всеукраїнський з'їзд депутатів всіх рівнів» в Северодонецьк, а по-суті на «сепаратистський шабаш», який був реальною загрозою територіальної цілісності Української держави

Борис Колесніков: «Це створення нової української південно-східної держави у формі федеративної республіки» [2].

Дивлячись на події листопада 2004 року в Северодонецьку можна відразу побачити корінь війни на Сході України 2014 року, яка призвела до смерті великої кількості людей, а згодом переросла в повномасштабну війну РФ проти України. Росії потрібна була слабка Україна, а вона не могла бути іншою на чолі з таким президентом. Треба також відзначити, що Віктор Янукович не залишився без підтримки маргінального, а інколи люмпенізованого електорату, а також несвідомої частини українського суспільства на яку зробили основну ставку. У виданні УП від грудня 2004 року є наступний уривок : «Слід зазначити той факт, що прихильники Віктора Януковича в першому турі робили свій вибір скоріше на

емоційному, ніж на ідеологічному рівні. Майже 20% опитаних мали намір проголосувати за Януковича тільки тому, що "він мій земляк»[8].

Безумовно, не можна сказати, що всі, хто підтримував Януковича були несвідомими людьми, були й ті, так звані бізнес-еліти, які мали цілком тверезий розрахунок, підтримуючи Януковича. Серед таких були такі одіозні персони, як Андрій Клюєв, вже згаданий вище Борис Колесніков. Звичайно, ця компанія не могла обійтися без відомого донецького бізнесмена Ріната Ахметова. Однак, якщо казати про пересічних громадян прихильників Партії регіонів та Януковича, то в їх таборі колективне мислення віталось.

Один тільки спіч дружини Віктора Януковича Людмили Янукович на мітингу в Донецьку в рамках передвиборчої компанії її чоловіка про «наколоті апельсини та помаранчеве небо» показує, що собою являли прихильники Януковича [7].

Звичайно, також необхідно згадати і про опонента Януковича Віктора Ющенка без якого Помаранчева Революція звісно не відбулася б.

Віктор Ющенко був колишнім головою Національного банку України і прем'єр- міністром України, а також лідером опозиційної партії «Наша Україна».

Віктор Ющенко «Нехай наша акція залишається мирною. Тільки справжня сила може собі дозволити коректно, інтелігентно, гідно себе поводити. Немає проблем з тим, щоб узяти приступом адміністрацію президента і Кабінет міністрів. Але ми повинні домогтися, щоб вони самі принесли нам ключі від цих будівель. І ми не підемо, поки вони це не зроблять»[6].

Ця цитата, показує що Ющенко виступав за легітимні методи боротьби, що виділяло його на фон недолугого Януковича. У власноруч заповненій анкеті, яка подавалася до Центральної виборчої комісії у 2004 році, Віктор Янукович допустив 12 орфографічних помилок. Найбільш яскравою було написання вченого звання кандидата в президенти - «проффесор».

Віктор Ющенко безумовно мав всі переваги над своїм опонентом і цілком справедливо здобув перемогу в повторному голосуванні фінального туру

президентських виборів. Ющенко на посту президента став результатом запиту освіченої частини українського суспільства на рух країни в сторону європейського демократичного світу. Помаранчева революція була визначною подією, український народ робив вибір між минулим та майбутнім, і все ж таки обрав майбутнє в цивілізованому світі. Однак, водночас надія на щасливе європейське майбутнє не виправдалася. Цьому сприяла низка причин. По – перше, можна вибрати президентом прогресивного політика, яким був Віктор Ющенко, але корумповану державну систему змінити дуже складно. Про це дуже влучно зазначив колишній український дипломат Геннадій Удовенко

Геннадій Удовенко: «Найбільша біда України, що судова система досі не функціонує як захисник людей, а сама є джерелом корупції»[10]. Не один Геннадій Удовенко скаржився на корупцію у владних структурах. Тодішній голова президентського секретаріату (сьогоднішній голова Офісу президента) Олександр Зінченко взагалі залишив посаду через цей фактор.

Олександр Зінченко: «Я не можу мовчати! Корупція!» [10].

На жаль, корупція в різних ешелонах влади є здається вічною проблемою Української держави починаючи з 1991 року.

Важливим фактором також стало отруєння Віктора Ющенка в ході передвиборчої компанії у вересні 2004 року. Звичайно, така подія не могла не вплинути на фізичний та ментальний стан кандидата в президенти.

В інтерв'ю ВВС у квітні 2018 року Ющенко заявив, що до сих пір не відновився після отруєння 14 річної давнини.

Віктор Ющенко: «Багато частин тіла ніколи не працюватимуть, як колись. Вивести діоксин з тіла повністю біологічно неможливо. Я зараз навіть відчуваю симптоми від отруєння. Але змирився, що це до кінця життя»[11].

Складно уявити, як почувався Віктор Ющенко в період після отруєння, якщо наслідки відчувалися через 14 років. Безумовно, фактор отруєння не можна недооцінювати. Ще одним із факторів, який став причиною провалу Ющенка була

його команда. Ті люди, з якими Віктор Андрійович прийшов до влади розчарувалися у ньому. Водночас, в Ющенка не вийшло зібрати навколо себе нове коло людей, з якими він міг би ефективно керувати країною. Підтвердженням цієї тези є призначення на державні посади одіозних Віктора Балоги та Андрія Кислинського.

Результати дослідження: Проаналізовано події, які передували Помаранчевій революції 2004 року. Досліджена діяльність кандидатів у ході передвиборчої компанії. Визначені одні з основних факторів, які сприяли провалу В. Ющенка під час його президентської каденції.

Висновки: Проаналізувавши соціально – політичні чинники Помаранчевій революції 2004 року в Україні можна зробити висновок, що події листопада – грудня 2004 року були неминучі, оскільки напруга в українському суспільстві зростала напередодні Помаранчевої революції. Ця напруга взяла тенденцію на зростання, ще в кінці 1990-х років. Вона відчувалася в політичній, соціальній, економічній сферах життя. Українське суспільство прагнуло змін в усіх вищезазначених сферах, що і насправді породило Помаранчеву революцію 2004 року. Віктору Ющенку пощастило потрапити на хвилю суспільних настроїв українського народу, який прагнув кращого майбутнього для своєї держави та бачив майбутнє України серед інших провідних європейських держав. Безумовно, саме цей фактор дав Ющенку дуже велику довіру українського суспільства. Однак, на превеликий жаль Віктор Ющенко її не виправдав. Дуже гарно схарактеризував період правління Віктора Ющенка вищезгаданий Геннадій Удовенко: «Ющенко став символом надії українського народу на те, що Україна стане великою державою. На жаль, цього не сталося.» [6].

Дуже важливо відзначити, що не дивлячись на те, що Помаранчева революція 2004 року в підсумку мала ефект невиправданих очікувань та розчарування для українського суспільства. Помаранчева революція дала усвідомлення, що в Україні почався процес формування справжнього, а не декларативного демократичного

суспільства, яке має можливість вибирати вектор розвитку своєї держави та відстояти право вибору влади у своїй країні.

Список використаних джерел та літератури

1. Андрущенко Т. Зовнішні чинники президентської виборчої кампанії 2004 року. *Політ. менеджмент*. 2005. № 3. С. 71–79.
URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/38338174.pdf>.
2. Виноградов О., Реалії Д. Северодонецький з'їзд 2004 року був репетицією перед справжньою агресією Росії – політолог (рос.). *Радіо Свобода*.
URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28144452.html>.
3. Горак В. Помаранчева революція» в Україні: концепції, інтерпретації, оцінки. *Історіографічні дослідження в Україні: Зб. наук. пр.* 2016. № 26. С. 439–467. URL:
4. Леонід Кучма: Багатовекторний патріарх. 24 Канал.
URL: https://24tv.ua/leonid_kuchma_chim_zapamyatavsvya_drugiy_prezident_n7_18088 (дата звернення: 29.10.2023).
5. Путин заявляет, что Россия не "проталкивала" Януковича. *Новости Украины - последние новости Украины сегодня - УНИАН*.
URL: <https://www.unian.net/politics/957025-putin-zayavlyaet-chto-rossiya-ne-protalkivala-yanukovicha.html>.
6. Свобода Р. «Ці руки нічого не крали». 15 цитат Віктора Ющенка до його 65-річчя. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/jushchenko-15-cytat/29785749.html>.
7. Украинская правда. Жена Януковича считает, что на Майдане раздают наколотые наркотиками апельсины. *Украинская правда*.
URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/11/30/4383455/>.
8. Українська правда. Ретроспектива двох турів виборів-2004 у Донбасі. *Українська правда*.
URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2004/12/24/3005658/>.

9. Українська правда. Українська олігархія: моя відповідь Кучмі. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2008/07/21/3497053/>.
- 10.Штогрін І. Політичні підсумки президентства Віктора Ющенка. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1962196.html>.
- 11.Ющенко про політику Росії: боляче, що Європа така сліпа - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-43621427>.

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1917-1921 РОКІВ - РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТИ 2013-2014 РОКІВ – 5 ЕТАПІВ 100 РОКІВ БОРОТЬБИ ЗА УКРАЇНУ

Карімов Н.В.,

Студент,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Мета та актуальність: досліджувати період з 1917 по 2023 роки – з Української революції до Революції гідності й нинішньої російсько-української війни, зрозуміти наслідки, здобутки етапів боротьби, надання певних висновків. Актуальність теми полягає у тому, щоб донести важливість знань про важливість значення революційної доби нашого народу.

Історія українських Революцій має тривалу історію — українці відстоювали свій вибір у революційні 1917–1921 роках, під час Революції на граніті у 1990 році, Помаранчевої революції у 2004 та Революції Гідності у 2013-2014 роках [7].

Час з тих – від Української революції 1917-1921 року до Революції Гідності 2013-2014 року мали драматичний характер, давши історії України нові героїчні, а разом з ними й трагічні сторінки національної боротьби українського народу. З кров'ю та зброєю в руках, з синьо-жовтим прапором та тризубом та відчуттям бажанням вибороти незалежність та самостійність йшов цілий народ, втрачаючи

своїх найкращих синів та доньок України. Історія двох революцій: 1917-1921 та 2013-2014 років та етапів боротьби між двома революціями ще наповнена повторністю тих подій, свідками яких нам довелось бути та має п'ять етапів нашої боротьби між революціями.

Не вперше в історії України прагнення жити у вільній незалежній державі наштовхується на опір з боку росії, яка впродовж століть методично намагалася знищити Україну, заперечуючи окремішність її народу, історії, мови та традицій. Кожна з революцій робила цей намір очевиднішим, і не важливо — чи була цим ворогом російська імперія, Радянський союз чи сучасна росія. Аналіз джерел та історіографії говорить сам про себе: історія боротьби українського народу з 1917 по 2023 роки переповнені революційністю та рішучістю у змагання за свою країну.

Саме завдяки праці Василя Куйбіди, було виділено п'ять етапів боротьби за Україну:

1. Українська революція 1917-1921 років
2. Боротьба Карпатської України (листопад 1938 – березень 1939)
3. Друга Світова Війна та боротьба ОУН-УПА (1939-1954)
4. Дисидентський рух, Відродження незалежності України (1960-ті – 1991)
5. Незалежність, Помаранчева революція (2004), Революція Гідності (21 листопада 2013 – 22 лютого 2014) та російсько-українська війна (2014 – понині (з 24 лютого 2022 року – повномасштабне вторгнення).

Український народ прокинувся з мертвого сну панрусизму через Березневу історію на росії 1917 року, результатом якого стало падіння самодержавного панування царату, який тривав 300 років. Двісті років безвольного, пасивного стану після поразки козацького війська Івана Мазепи й фактичної окупації України московськими військами змінюється глибинним всепоглинаючим прагненням здобути свободу [4].

«Однині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого не залежною, вільною, суверенною державою українського народу[3]» - ці слова з Четвертого універсалу УЦР були скріплені кров'ю Героям Крут, ставши «народженням нового українця»[2] та протиотрутою словам Леніна: «За єдиної дії пролетарів великоросійських та українських - самостійна Україна можлива, без такої єдності про неї не може бути й мови» [1, с. 128].

Але попри створення Гетьманату, ЗУНР, проголошення Акту Злуки, більшовицька навала та розділ Ризьким миром дали поразку національній революції 1917-1921 років. За нею слідували тривала окупація, Голодомору, Великий терор та політика, спрямовану на деукраїнізацію УССР. Разом з тим, смолоскип боротьби продовжила Карпатська Україна, а за нею – Організація Українських Націоналістів та Українська Повстанська Армія. Акт 30 червня 1941 року був таким, що з «історичної, так і вольової оцінки характеру подій вчинок унікальний. ОУН, опинившись між двома тоталітарними монстрами – Радянським Союзом і нацистською Німеччиною – всупереч усім об'єктивним тенденціям світового розвитку заявляє про своє право бути володарем власної країни»[1].

Більше ніж десять років тривала відчайдушна та героїчна доба боротьби УПА проти німецької та радянської окупації. Але, як й УНР – вона була теж приречена на поразку. На заміну прийшов рух дисиденства та шістдесятництва. Його наповнено спробою протидіяти, перетворення людей у бездумних ідеологізованих роботів («гомо советікус»). Як з'ясувалося, в сутнісному, онтологічному вимірі українська людина виявилася живучішою, ніж це могло видаватися чванливому московському шовінізму. Новий політичний рух мав культурницькі цілі або правозахисні гуртки та ставив перед собою взаємопов'язані завдання: змінити політичну систему в СРСР аж до відновлення незалежності України.

Подвиги Василя Макуха, поетів Ліни Костенко, Василя Стуса та Симоненка, В'ячеслава Чорновила, Левка Лук'яненка та інших відомих синів та доньок України наближали розпад тоталітарної «Імперії Зла», попри вбивства, тюремні терміни, психлікарні та спроби заглушити голос свободи українського народу. Перші масові

політичні структури самостійницького гатунку – Українську Гельсінську Спілку й Народний Рух України почали своє відродження нашої держави двома датами: 16 липня 1990 року - Декларація про державний суверенітет України та 24 серпня 1991 року, коли під народним тиском Верховна Рада УРСР проголосила Акт проголошення незалежності України. Хоча це таємно відбулося юридичне Відродження IV Універсалу про незалежність України [6].

Одна імперія розпалась – а інша прокинулася на її руїнах. 23 роки незалежності наповнені двома революціями – Помаранчева 22 листопада – 26 грудня 2004 року, коли вийшли проти фальсифікації виборів президента та Революція гідності 21 листопада 2013 – 22 лютого 2014 років, коли вже українська нація повстала проти свавілля режиму Януковича. Спочатку це була вимога Асоціації з Євросоюзом, а потім через розстріли Небесної Сотні – поваленню кривавого та диктаторського ладу в країні. Ці протести були найголоснішою заявою українців про свої цінності: гідність, свободу, незалежність та демократію. За результатами соціологічного дослідження центру «Соцінформ», протягом листопада 2013-го — лютого 2014 року участь у протестах взяли близько 6,5 млн українців. Половина з них брала участь в акціях в регіонах, а до громадських активістів належав кожен п'ятий [7].

20 лютого 2014 року, в день розстрілів на Інститутській, почалась російсько-українська війна. Українці були змушені взяти до рук зброю, щоб чинити опір і виганяти ворога зі своєї території. В обох століттях ворогами були росіяни — більшовики у 1918, рашисти у 2014. Анексія Криму, бойові дії на Донбасі, інформаційна та гібридна війна - власними руками створити терористичні угруповання «ДНР» та «ЛНР», трактуючи це як громадянську війну простого Донбасу проти «нацистської влади» у Києві, як було 100 років тому. Повномасштабна агресія росії проти України перетворила державу на своєрідний Майдан із його базовими принципами самоорганізації, консолідації, взаємодопомоги. Війна змусила суспільство активніше переосмислювати своє

минуле, глибше відчувати важливість тих ціннісних орієнтирів, які обстоювали й за які боролися на Майданах.

Увесь час Україна піднялась з колін: відродилась національна самосвідомість, збереження історії, мови, культура піднялась у новий етап. Як свідчать дані соціологічного дослідження, 73% українців вважають українську мову рідною. Спілкуються вдома переважно українською 53%, російською – 29% громадян України [9]. Але з 24 лютого 2022 року полем битви за свободу та незалежність стала вся Україна. Вже відкрито російська агресія почала проявити свою злість, не демонструючи будь-якого милосердя та поваги до українського народу.

Період від Української революції 1917-1921 років до нинішньої російсько-української війни був насиченим подіями, трансформаціями, війнами. За це змінилось не одне покоління. Світогляд змінився – на зміну комуністичній ідеології прийшла патріотична, національна. У свідомості дух Свободи та Гідності переміг дух «совка», менталітет Українського народу пройшов такий «своєрідний» шлях Мойсея, щоб вивести з народу відчуття рабства.

Революційний шлях нашого народу з 1917 по 2023 року обмитий кров'ю вбитих, заморених Голодомором, депортованих, знищених у таборах...

А як вийде з цієї битви Україна? Вона вийде з війни Переможницею, прикладом Нескореності, Хоробрості, прикладом того, що маленька, але непереможна нація зможе зламати брами тієї «тюрми народів» під назвою «російська федерація». Роман Ратушний заповів нам: «Чим більше росіян ми вб'ємо зараз, тим менше росіян доведеться вбивати нашим дітям!».

Перемога України - це буде перемога Цивілізаційного Світу проти тоталітарної темряви. Від Львова до Луганська, від Чернігова до Криму, Україна відновить свої державні кордони, визнані світовим суспільством. А зараз, на фронті від Куп'янська до Криму, наша держава стає форпостом не просто свого народу, а і Європи, а й можливо й цілого Світу.

Яскравим світлом буде освітлений наш герб – Тризуб, а наші слова «Ще не вмерла Україна», не просто стануть строками Державного Гімну, а й сакральною заповіддю, як й наше гасло «Слава Україні! – Героям Слава!» На нас лежить доля відновлення Української Держави, яку потім залишимо своїм онуками та поколінню уперед. А якою буде наша багатостраждальна Батьківщина – залежить від кожного з нас. В'ячеслав Чорновіл казав: «Україна починається з Тебе». І все ж, будемо єдині у нашій меті – Відновлення Української Самостійної Соборної Держави, про яку мріяли та творили усі покоління революцій в Україні.

Список використаних джерел та літератури

1. Ленин В. И. Полное собрание сочинений. Москва : Политиздат, 1973. Т. 24. 478 с.
2. Маланюк Є. Крути. Народження нового українця. Прага : Укр. Вид-во «Пробоем» Народ. Б-ка "Наступ" ч. 19 Сканування Юрія Юз., 1941. 28 с.
3. Становище української мови-2020: громадяни підтримують мовний закон, але в медіа й інтернеті домінує мова агресора, а на ТБ – наступає. *Новинарня – новини України, що воює*. URL: <https://novynarnia.com/2020/11/06/stan-movu/>.
4. Українська революція: сто років протистояння московській деспотії. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/blog/vasyl_kuybida/364518_ukrainska_revoljutsiya_sto_rokiv.html.
5. Універсал Української Центральної Ради (IV). *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001300-18#Text>.
6. Учасники проектів Вікімедіа. Акт проголошення незалежності України – Вікіджерела. *Вікіджерела – вільна бібліотека*. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/Акт_проголошення_незалежності_України.

7. Як українці революціонували і чому це робили? Тяглість боротьби за свободу
:: Свідомі. *Свідомі*. URL: <https://svidomi.in.ua/page/yak-ukraintsi-revoliutsionuvaly-i-chomu-tse-robyly-tiahlist-borotby-za-svobodu>.
8. Ukrinform. Як Революція Гідності змінила Україну: 10 здобутків. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-antifake/3354127-ak-revolucia-gidnosti-zminila-ukrainu-10-zdobutkiv.html>.

УКРАЇНСЬКІ РЕВОЛЮЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ, СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ТА ЕТНІЧНОМУ ВИМІРАХ

Козакова С. Я.,

Студентка,

Київський національний університет будівництва і архітектури

Актуальність: тема «Ціна свободи: від Української революції 1917 – 1921 рр. до Євромайдану» має визначальне значення не лише для українців, як безпосередніх учасників та рушійної сили цих революцій, а і для всього світу, оскільки показує всім ціну свободи й незалежності, доводить їх важливість для народу та розвитку держави.

Мета: дана робота повинна звернути увагу на проблему незалежності, свободи вибору, єдності задля подальшого розквіту держави та ціни життя у революційний час; проаналізувати як революції та їх наслідки впливають на соціально-економічне, суспільно-політичне життя суспільства.

Історіографія: цю тему багато освітлювали безпосередньо учасники-організатори: О. Пограничний, Т. Семущак, М.Найсм, С.Семенченко. Також українські революції стали предметом вивчення в багатьох музеях та описувались у роботах сучасних істориків: В. Смолій, Ю. Юзич, В. Солодько, А. Кугут, Р. Подкур, В. Скальський.

Український народ змушений був виборювати свою свободу протягом всієї своєї історії й дотепер, покладаючи життя задля ідеї незалежної держави. Пройшовши через безліч перешкод, організувавши багато революцій та поклавши безцінне життя українців, ми досі змушені відстоювати себе та свою країну, показуючи іншим нашу силу, незламність, згуртованість, ціну свободи й цінність життя у своїй державі.

Революція 1917-1921 рр. демонструє прагнення українського народу до самостійної держави та небажання терпіти гноблення зі сторони інтервентів. В цей період народ утворив УЦР на чолі з Грушевським, проголосили вищим органом влади Центральну раду, автономію України у складі Російської федерації, Україна взяла на себе право скликати Всеукраїнські Установчі збори та утворила Генеральний Секретаріат. Згодом через конфлікт інтересів між Тимчасовим урядом та Україною довелось обмежити владу УЦР та ГС, автономію тепер повинні встановити Всеросійські Установчі збори. Тоді у зв'язку із захопленням більшовиками влади та кризою в росії УЦР проголосила Українську народну республіку у складі Російської федеративної республіки, скасували поміщицьке землеволодіння, установили нормований робочий графік, скасували смертну кару, амністували політичних в'язнів та скликали Українські Установчі збори [5]. Це спричинило загострення українсько-російських відносин, але окрім цього Україна змушена була боротись за свою незалежність ще з більшовиками. УЦР проголосила у відповідь незалежність, а менш ніж через добу Центральну раду було розпущено, на зміну якій хліборобський конгрес обрав гетьманом України Скоропадського, який відновив поміщицьке землевладдя, сприяв українізації навчальних закладів та державних установ, за часи його правління зберіглась гривня, але зросло безробіття, Україну визнали інші держави, утворилась поліція, але армія залишилась невеликою. На противагу правлінню утворилась Директорія УНР на чолі з Винниченком. Злякавшись суперництва Скоропадський зрікся влади та втік в Німеччину, внаслідок чого влада в Україні перейшла до Директорії. Знову було скасоване поміщицьке землевладдя, відновлений 8-годинний робочий день, дозволено страйки. У цей час Україну намагались загарбати більшовики,

білогвардійці, поляки та румуни. Попри запеклу боротьбу й переживши червоний та білий терор, втративши життя багатьох українців, все ж незалежність відстояти не вдалось.

Тоді радянська влада запровадила НЕП, що підтверджувала власність землі за селянами, частково відновлювала приватну власність та вільну торгівлю, проте цього досягти не вдалось. До Львова прибув Коновалець та очолив Українську військову організацію, а згодом член УВО Федак здійснює замах на «Начальника держави» маршала Польщі й поранив губернатора. У 1921-1923 рр. в Україні був Голодомор, почалась колективізація, що несла із собою плани п'ятирічок та об'єднання сільських господарств. Потім внаслідок об'єднання спілок студентів-націоналістів та УВО було утворено Організацію Українських Націоналістів, яка рішуче озвучувала прагнення відокремлення України від СРСР, чим становили загрозу для чинного режиму. Після багатьох сфальсифікованих справ проти українських повстанців, у 1932-1933 рр. в Україні знову був Голодомор, який був визнаним геноцидом українського народу. Згодом влада прийняла закон «про зраду Батьківщині», почались репресії та вбивства українських націоналістів. 1 вересня 1939 року почалась Друга Світова війна, в яку втягнули весь український народ, як на поле бою, так і на тил, який був вимушений забезпечити армію СРСР продовольством. 1940 року ОУН розділилась, утворилась Українська повстанська армія на чолі із Тарасом Бульбою-Боровцем, що провела багато вдалих операцій, посіла визначальне місце в історії боротьби України. Після безлічі битв та закінчення війни у 1990-х роках СРСР почала свій розпад. З 2 по 17 жовтня 1990 року студенти організували революцію на граніті, якою досягли згоди влади виконати їх вимоги щодо виборів президента УРСР, повернення всіх українських військових на Батьківщину та націоналізації майна[5].

1991 року Україна проголосила свою незалежність із президентом Леонідом Кравчуком, який ухвалив рішення щодо «Тристоронньої заяви» про вивезення всього ядерного озброєння з України. За президентства Кравчука було введено держану символіку, прийнято перші закони України, суверенітет держави визнали

інші країни Європи та сформовано ЗСУ, проте економіка була в кризі, нестабільні політичні рішення. 19 липня 1994 року президентом України за результатами виборів став Леонід Кучма. За його президентства сталася Кримська криза, було розділено Чорноморський флот, ухвалено Конституцію України, підписано договір про дружбу з росією, введено ряд економічних реформ, що створило умови для появи фінансово-промислових груп, з яких згодом утворились сучасні бізнес-структури, також запам'ятався Касетний скандал про вбивство журналіста Гонгадзе у якому було висунуто обвинувачення Кучмі, після чого почалась акція «Україна без Кучми». А згодом Україну накрила акція «Повстань, Україно», що в результаті призвело до дострокових виборів президента, які потім супроводжувались Помаранчевою революцією, через фальсифікацію результатів на користь Януковича, врешті президентом став Віктор Ющенко[3]. Президентство Ющенка запам'яталось зміною кадрів законодавчої влади та першим розпуском Верховної Ради. Також почались переговори між Україною та Європейським союзом про асоціацію, з НАТО про членство. З росією формально були дружні стосунки, проте вона вела антиукраїнську кампанію по телебаченню, влаштувала «газову війну» і т.д. За час президентства Ющенка виникли конфлікти з тогочасним прем'єр-міністром Тимошенко. Згодом Янукович посадив її за ґрати. Своє президентство почав Віктор Янукович 2010 року, відразу «зачистивши» парламент та скоротив штат секретаріату Президента на 20%, причому витрати на нього тільки зросли. Впродовж президентства Януковича відбувалось багато мітингів через суперечливі рішення президента, як накладання вето на Податковий кодекс, перетворення політичного апарату на президентсько-парламентський, перебування російського Чорноморського флоту на території України, а «останньою краплею» стало рішення Януковича про не підписання угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом.

21 листопада 2013 року почались акції протесту, які назвали Євромайданом. Все почалось на майдані Незалежності, коли вийшли журналісти, активісти та опозиція владі на мирний мітинг, відразу на місці з'явилися поліція та посилені загони Беркуту. Наступного дня протести поширилися містами України, почались

сутички з поліцією[1]. 24 листопада у Києві відбулась велика хода, а 26 листопада, об'єднавшись, протестувальники із Європейської площі, студенти та майдану Незалежності утворили єдиний багатотисячний протест. 30 листопада близько четвертої ранку почався силовий розгін мітингувальників, а вже вдень обурені українці зібрались на Всеукраїнське віче. Того ж дня було захоплено КМДА, створено Штаб національного спротиву, біля Адміністрації Президента України відбулась битва та побиття українських й іноземних журналістів «Беркутом»[2]. 6 грудня, вимагаючи звільнення хлопців, заарештованих через обвинувачення в організації масових заворушень в Києві, протестувальники лежали під Генпрокуратурою із посиленням «Переступили через закон — переступайте через українських громадян». 8 грудня відбувся «Марш мільйона» та повалили пам'ятник Леніну. Потім прорвавши блокади, до майдану було завезено військову техніку, атаковано табори мітингувальників, спроба атаки КМДА. Тоді дзвони Михайлівського золотoverшого собору здійняли тривогу і тисячі українців прийшли на допомогу, завдяки чому до 11 ранку на майдані нападників вже не було. 16 січня у Верховній раді було прийнято 10 законів про звуження прав та свобод громадян України. 19 січня внаслідок сутички між радикалами Правого сектору та «Беркутом» було підпалено автобус Беркуту, а самих бійців закидано петардами та камінням, спецпризначенці у відповідь використали водомет та спецзасоби. 22 січня були перші вбиті протестувальники. З 22 січня по 27 січня було захоплено 10 обласних державних адміністрацій, а також 25-26 січня – Міністерства енергетики та юстиції. Вранці 18 лютого, Верховна рада мала розглянути зміни до Конституції щодо повноважень президента, проте канцелярія ради відмовилась реєструвати ці документи, що спричинило зіткнення силовиків та протестувальників і вилилось в масову ескалацію із застосуванням вогнепальної зброї. Вже 19 лютого на майдані зібралось десятки тисяч протестувальників із різних куточків України та почали свій контрнаступ. В результаті чого, Янукович зі своїми прибічниками втекли в росію. У зв'язку з чим, керівництво росії оголосило, що дії протестувальників були незаконними та оголосило про спецоперацію в Криму, Луганській та Донецькій областях.

Підсумовуючи всі події цього періоду історії України, які підтверджують прагнення українців незалежної держави та свободи вибору можна зробити висновок, що спроб досягнути поставлених цілей було досить багато, кожна з яких виливалася в репресії, геноцид, чи гноблення. Довгий шлях до незалежності був подоланий відносно недавно, але попри це, до сьогодення не полишаються спроби обмежити або позбавити Україну та суспільство незалежності як з боку опозиційних політичних діячів, так і ворожих сусідніх держав. Однак, час показав, що українське суспільство ніколи не сумнівалось у важливості суверенітету, навіть ціною людського життя.

Список використаних джерел та літератури

1. Євромайдан: як все починалося - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-42050834>
2. Ніч розгону. Міленіали з Пласту, які не пішли з Майдану. Історична правда. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2021/11/21/160526/>
3. Помаранчева революція. Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності. URL: <https://www.maidanmuseum.org/uk/storinka/pomarancheva-revolyuciya>
4. Революція на граніті. Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності. URL: <https://www.maidanmuseum.org/uk/storinka/revolyuciya-na-graniti>
5. Українська революція 1917-1921 років. Український інститут національної пам'яті - офіційний веб-сайт. URL: <https://uinp.gov.ua/aktualni-temy/ukrayinska-revolyuciya-1917-1921-rokiv>

ПОЛІТИКА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Коняєва К.І.

Студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

29 квітня 1918 року настав новий етап Української революції - на Всеукраїнському з'їзді хліборобів Павла Скоропадського було проголошено гетьманом. Як перед Українською Центральною Радою, так і перед Скоропадським теж постало питання заручення підтримкою національних меншин. Це дало б змогу зменшити або взагалі уникнути міжетнічної напруженості в суспільстві.

Актуальність дослідження полягає в тому, що істориками досить детально розглянуто політику Павла Скоропадського в економічній, культурній, зовнішньополітичній сферах. Але це все стосувалося українського народу. На жаль, майже ніхто не досліджував його політику щодо національних меншин. Сьогодні надважливо підняти це питання і ще раз довести, що Україна завжди була відкритою не тільки для українців, але й для інших народів. Тут їм надавалися права, наприклад на викладання їхньою мовою у школі чи створення культурних товариств, участь у політичній діяльності тощо.

Мета дослідження: проаналізувати політику Павла Скоропадського щодо національних меншин та визначити, які права їм були надані.

Як вже було зазначено раніше, тема цього дослідження є маловисвітленою в історичних працях. Хіба що можна згадати Людмилу Гриневич, яка написала розділ про становище євреїв в часи Української революції у книзі «Нарис з історії та культури євреїв України» [5, с. 117-141]. Вона зробила акцент на діяльності єврейської громади в часи УЦР та Директорії, але й згадала про часи Скоропадського. В. Винниченко критикував національну політику гетьмана, наголошуючи на її неукраїнському характері[1]. Єврейський дослідник І.

Чериковер теж негативно сприймав дії гетьмана, хоча зазначав що за його правління було менше конфліктів, ніж у часи УЦР[10]. З сучасних досліджень можна виділити В. Устименка, який вивчав етнополітичні процеси в Українській державі [9].

Джерельну базу дослідження становлять «Грамота до всього українського народу», Статут Української академії наук, «Закони про тимчасовий державний устрій України» [2;4;8].

Спочатку треба зазначити, що у програмних документах П. Скоропадський майже не згадував про національні меншини. Це можна пояснити тим, що в основі його політики лежав територіальний принцип, а не розподіл за національністю. Тобто він не ділив суспільство на росіян, євреїв, поляків. Але водночас у складі різних інституцій було надано місця для представників інших народів. Наприклад, С. Гутник, маючи єврейське походження, працював у Раді Міністрів Української Держави й займав посаду міністра торгівлі. Поляк А. Ржепецький був міністром фінансів, а німець Й. Вагнер - міністром праці.

Вже у «Грамоті до всього українського народу» П. Скоропадський закликає «усіх громадян і козаків України - без різниці національності й віросповідання - допомогти мені і моїм працівникам і співробітникам в нашому загальному і велико відповідальному ділі» [2]. Тобто у своїй політиці він планував спиратися не тільки на українців, але й народи, які жили в той час на українських землях. Також у «Законах про тимчасовий державний устрій України» зазначалося, що «всі не належні до православної віри Громадяне Української Держави користуються кожний повсемістно свобідним відправленням їх віри і богослуженням по обряду оної» [4]. А позаяк серед національних меншин було багато представників іншого віросповідання, наприклад католики, іудеї, мусульмани тощо, то цей пункт стосувався і їх. Своє ставлення до національних меншин гетьман висловив у «Заяві» від 10 травня, де зазначав, що «гетьманський уряд визнає права інших національностей, що перебувають на українській землі, і вповні шануватиме їх

культуру та не буде вживати утискання і нетерпимості супроти якої-небудь частини громадян» [6, с.78-79].

У культурно-освітній сфері не прямо, а опосередковано були надані права національним меншинам. Зокрема, згідно зі Статутом Української академії наук надавалися місця академікам, які б займалися розробкою проблем національно-культурного життя національних меншин. У складі відділу історико-філологічних наук організовувалися такі кафедри: польська мова та письменство, чеська та словацька мова й письменство, сербська та словінська мова, литовська мова та письменство, жидівська мова й письменство та багато інших. Також члени Академії могли надрукувати працю не тільки українською, але й будь-якою іншою мовою. Тільки для цього треба був дозвіл Спільного Зібрання Академії Наук. Не можна оминати увагою пункт, де зазначається, що «в дійсні члени Академії можуть бути обібрані ще й чужоземці, тільки-ж для їхнього обібрання треба, щоб за них подано було не менш як дві третині голосів дійсних членів Академії» [8]. Звісно, тут не написано прямо, що це стосується представників національних меншин, але можна припустити, що ті ж вірмени, євреї, греки та інші вважалися чужоземцями. Надавав гетьман і фінансову допомогу освітнім закладам інших народів. Наприклад, 11 липня 1918 євреям було виділено 87700 карбованців на організацію курсів для вчителів у Катеринославі, Одесі, Києві[7].

Щодо конкретних прикладів, то можна згадати єврейську громаду. Вже влітку 1918 року утворюється Єврейська культурна ліга, засновниками якої стали Н. Майзель, І. Добрушин, М. Зільберфарб тощо. Її діяльність полягала в заснуванні дитсадків, проведенні виставок, музичних та літературних вечорів. Завдяки підтримці ліги відкрилися єврейські школи в містах Київщини, Волині, Катеринославщини. Уряд Української держави допомагав євреям у фінансуванні їхніх гімназій, виданні навчальної літератури тощо. Але ці початкові школи та навчання у них не могло повністю задовольнити єврейське населення через скрутне матеріальне та правове становище. Також не можна не згадати, що в 1919 році була

створена Гебраїстична історико – археографічна комісія при ВУАН, яка займалася вивченням культурного, соціально-економічного, релігійного життя євреїв.

Іншими представниками національних меншин були поляки. Гетьманат не чинив перешкод розвитку їх культурного життя. Зокрема, продовжувало працювати близько 900 польських шкіл, також польська жіноча гімназія та польський департамент освіти. Навіть на осінь 1918 діяло 2 польські театри. Підтримкою середніх шкіл у Києві опікувалося громадське об'єднання – «Польське товариство з питань середньої освіти». Фінансову допомогу надавало культурно-освітнє товариство «Мати Польська», яке очолював Ю. Айджейовський. Сам Скоропадський на початку своєї діяльності користувався підтримкою поляків, особливо землевласників, яким подобалася його економічна політика. Але згодом виникло польське невдоволення через заходи Скоропадського включити Підляшшя та Холмщину до складу Української держави.

Негативною стороною політики Гетьманського уряду та Скоропадського була ліквідація національно-персональної автономії національних меншин постановою від 8 липня 1918 р. Зокрема, Лизогуб заявив, що всі національні міністерства, які були засновані у часи Центральної Ради, скасовуються, оскільки «національні привілеї можуть сприяти тільки розквіту національної боротьби»[3]. Скоропадський свої дії пояснив майже такими ж словами, адже міністерства були тільки у євреїв, поляків, а в інших народів не було. Це в один момент могло б призвести до етнічних конфліктів. Таку політику гетьмана можна пояснити тим, що його пріоритетом була українізація суспільства. Він керувався принципом українського громадянства, а не поділом за етнічною ознакою. Також причиною недостатньої уваги цьому питанню могло бути те, що Українська держава проіснувала 7,5 місяців і за цей час дуже важко встигнути приділити увагу всім питанням.

Незважаючи на скасування автономії, уряд обіцяв сприяти культурному й національному розвитку цих народів. Треба зазначити, що хоч закон про

національно-персональну автономію був скасований у липні, але ще близько 3 місяців польські, єврейські та російські міністерства продовжували діяти.

Звісно, рішення гетьмана не могло сподобатися представникам національних меншин, адже їх урізали у правах порівняно з українцями. Найбільше обурилися євреї, як почали протестувати й вимагати зустрічі з Ф. Лизогубом, на якій так нічого і не було вирішено. 16 липня 1918 німецькі сили розігнали Єврейську Національну Рада, яка займалася виробленням законопроекту про скликання Єврейських установчих зборів. Але це не завадило євреям створити Тимчасове єврейське національне зібрання, до якого в серпня 1918 року відбулися вибори. Воно займалося підготовкою резолюції до гетьманського уряду про включення євреїв до Ліги Націй, повернення їм життя в Палестині, автономію в державах, де вони цього вимагають тощо. Але резолюція так і не була розглянута урядом через скинення зі влади Скоропадського.

Отже, ми бачимо, що Скоропадський ставив за пріоритет побудову національної держави, тому правам національних меншин приділяв небагато уваги. Їх представники могли займати важливі посади в уряді. Також гетьман проводив активну політику в культурно-освітній сфері. Зокрема, надавав фінансову допомогу у заснування навчальних курсів, сприяв створенню окремих шкіл для національних меншин. Велику роль зіграла Українська академія наук, де були засновані кафедри з вивчення різних мов. Водночас треба констатувати, що скасування закону про національно-персональну автономію було провальним кроком, що започаткувало протести та негативне ставлення до гетьмана.

Список використаних джерел та літератури

1. Винниченко В.К. Відродження нації. Ч.3. Репринтне відтворення вид. 1920 р. Київ, 1990. 542 с.
2. Грамота до всього українського народу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003300-18#Text> (дата звернення: 03.10.2023)

3. Гусєв В. Національні меншини в планах розбудови української держави (доба Центральної Ради, Гетьманщини, Директорії). Розбудова держави. 1993. № 12. С. 27–33.
4. Закони про тимчасовий державний устрій України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004300-18#Text> (дата звернення: 03.10.2023)
5. Нариси з історії та культури євреїв України / упоряд. та ред: Л. Фінберг, В. Лобченко. 3-тє вид. Київ : Дух і літера, 2009. 437 с.
6. Національні меншини України у ХХ столітті : політико-прав. аспект. Київ, 2000. 356 с.
7. Нестеренко В. Національна політика Української Держави. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Серія «Історія, економіка, філософія». 2012. Вип. 17. С. 87–93. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vknlu_Ief_2012_17_14 (дата звернення: 03.10.2023)
8. Статут і Штати Української Академії наук у Києві. – Київ: Видання Української Академії наук. Київ : Вид. Укр. Акад. наук, 1919. 24 с.
9. Устименко В.М. Етнополітичні процеси в Українській Державі 1918 року : матеріали Всеукр. наук. конф, м. Київ, 19–20 трав. 2008 р. С. 267–275.
10. Чериковер И. Антисемитизм и погромы на Украине в период Центральной рады и гетмана. *Революция на Украине: По мемуарам белых*. 1930. Вип.4. С.239–276.

**УКРАЇНСЬКІ РЕВОЛЮЦІЇ В СОЦІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ,
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ТА ЕТНІЧНОМУ ВИМІРАХ.
УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ В ЖИТТІ ВАСИЛЯ ЛИПКІВСЬКОГО**

Лук'яниця В. В.

Студент,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Актуальність теми. Церковне питання в Україні продовжує бути надзвичайно гострим, як і століття тому. Російські впливи в Українській церкві, що мають дуже тривалу історичну тяглисть, потребують негайного, проте зваженого реагування в сучасній Україні, особливо за умов повномасштабного вторгнення рф. Це актуалізує уважне дослідження звільнення від російського церковного диктату в минулому, що відбулося під час проголошення Української автокефальної православної церкви в 1920 р. Ключовою особою в цих подіях був уродженець Черкащини Василь Липківський, обраний у 1921 р. першим митрополитом УАПЦ. У 2024 р. виповнюється 160 років із дня його народження.

Мета дослідження. У контексті революційних подій в Україні в 1917–1921 рр. важливо схарактеризувати роль В. Липківського на шляху до проголошення автокефалії Української церкви, а також проаналізувати рішення Всеукраїнського церковного собору 1921 р., обґрунтування канонічності УАПЦ В. Липківським та обрання й висвячення його митрополитом відродженої Української церкви.

Огляд історіографії з теми. Тривалий час розвідки про життя й діяльність В. Липківського з'являлися лише в діаспорі (адже він був репресований в СРСР): наприклад, у монографії О. Воронина [2]. Активна розробка даної проблематики в Україні почалася тільки зі здобуттям незалежності. Однак досі комплексні біографії майже відсутні – постать В. Липківського зазвичай змальовується у вигляді лаконічного історичного портрета [1; 3; 5]. Традиційно більша увага приділяється його ролі у створенні УАПЦ, як у статті Є. Нікольського та С. Урсти

[4].

Виклад основного матеріалу. Василь Костянтинович Липківський народився 7 (19) березня 1864 р. у священницькій родині в с. Попудня Липовецького повіту Київської губернії (нині Уманський район Черкаської області). У 1873 р. він почав навчання в Уманському духовному училищі, а по його завершенні в 1879 р. поступив у Київську духовну семінарію. Вже звідти, як найкращого учня, його в 1884 р. направили в духовну академію, яку здібний хлопець закінчив у 1889 р. зі ступенем кандидата богослов'я. Після цього він отримав місце законовчителя (викладача Закону Божого) у шполянському, а в 1890 р. – у черкаському училищі та незабаром – прогімназії [3].

Здобувши священницький сан у 1891 р., В. Липківський став настоятелем Липовецького собору (нині Вінницька область) і повітовим інспектором церковнопарафіяльних шкіл. Тут він провів понад десятиліття, й успішна робота в ефективній співпраці із громадою сприяла його призначенню в 1903 р. директором Київської церковно-вчительської школи. Проте діяльна проукраїнська позиція протоієрея невдовзі налаштувала проти нього зросійщений єпископат, і вже під час Першої російської революції, в 1905 р., В. Липківського було усунуто з поста директора за «українофільство» з переведенням як настоятеля непримітної Солом'янської церкви в Києві [1, с. 146; 5, с. 274]. Це, однак, не завадило йому на Київському єпархіальному з'їзді в жовтні того ж року висловитися за необхідність оновлення та українізації православної Церкви. Опала після завершення революції також не змогла перешкодити викладацькій та просвітницькій діяльності настоятеля протягом наступного десятиліття.

Отже, з початком Української революції в березні 1917 р. Василь Липківський уже був знаний як послідовний прибічник українізованої, реформованої Церкви. Незабаром він усвідомив потребу остаточного відділення від Російської православної церкви (РПЦ) та став одним з апологетів автокефалії. Тому не дивно, що саме його обрали головою Київського єпархіального з'їзду 12 (25) квітня 1917 р. Саме тут уперше прозвучала вимога автокефалії, а також виборності духовенства [3]. Для реалізації постанов з'їзду В. Липківський ініціював у травні

створення «Братства Воскресіння Христа» на чолі з архієпископом на спокої Олексієм (Дородніциним). Після проголошення автономії Української Народної Республіки (УНР) III Універсалом Центральної Ради 7 (20) листопада «Братство» було реорганізоване у Всеукраїнську Православну Церковну Раду (ВПЦР), що проголосила метою скликання собору для розв'язання питання про автокефалію [4, с. 19–20]. Їй вдалося досягти свого, і Всеукраїнський церковний собор почав роботу в січні 1918 р., проте майже одразу перервав її через більшовицький наступ. Відновлене у травні, вже за Гетьманату, зібрання продемонструвало засилля єпископату, який саботував усі кроки в бік автокефалії [2, с. 70].

Тільки в 1919 р., після приходу до влади Директорії УНР, прихильники незалежної Української церкви змогли розгорнути ефективнішу діяльність, почавши засновувати українські парафії. Знову-таки з ініціативи В. Липківського ВПЦР було переобрано, і він став заступником її голови Михайла Мороза. Новий склад посів уже чітко проукраїнські позиції. Завдяки цьому саме Василь Липківський – автор перекладів релігійних текстів рідною мовою – в Миколаївському соборі Києва 22 травня 1919 р. вперше використав у богослужінні українську мову, а 29 червня провів його повністю українською в Софійському соборі, настоятелем якого був обраний 3 серпня [3; 4, с. 20].

Після приходу в Київ денікінців на прихильників автокефалії почалися гоніння, а українські парафії ліквідували. Більшовики, однак, знову захопивши тут владу в кінці 1919 р., їх відновили й не чинили спротиву появі з почину В. Липківського Всеукраїнської спілки православних парафій на чолі з ВПЦР 5 січня 1920 р. Це насторожило російський єпископат, і 30 квітня він заборонив служіння українським священникам. Проте ВПЦР не визнала заборони й 5 травня 1920 р. ухвалила історичне рішення – проголошення автокефалії й перетворення Спілки парафій в Українську автокефальну православну церкву (УАПЦ) [4, с. 21].

З поразкою українських національно-визвольних змагань подальше життя й боротьба Василя Липківського за автокефальну церкву відбувалася вже в межах УСРР, за радянської влади. Після проголошення автокефалії нагальною проблемою було організаційне оформлення нової Церкви. Отже, в березні 1921 р. під егідою

ВПЦР та її представника В. Липківського відбувся з'їзд сільських парафій Київського повіту, що схвалив мету скликання чергового Всеукраїнського церковного собору, де було б сформовано ієрархію УАПЦ. Те ж рішення ухвалив і собор Київщини у травні, на якому визначили дату скликання Всеукраїнського собору – 14 жовтня. Перед тим – 25 серпня – зібралася Передсоборна рада, на котрій визначили, що саме В. Липківському належить здійснити теоретичне обґрунтування проголошеної автокефалії [4, с. 22–23].

Всеукраїнський церковний собор, як і передбачалося, відкрився 14 жовтня 1921 р. і був проігнорований зросійщеним єпископатом і митрополитом Михаїлом (Єрмаковим). Коли ж останній 19 жовтня таки відвідав собор, то категорично відмовився співпрацювати й висвятити єпископів. У безвиході прихильники УАПЦ були змушені апелювати до давнього звичаю Александрійської церкви – соборного висвячення, тобто обрання ієрархів рукопокладенням усіх учасників собору [2, с. 77–78]. Тавруючи російських єпископів, що узурпували владу, В. Липківський визначав основною рисою Української церкви соборноправність, що мала проявлятися у виборності всього кліру, самоуправлінні та рівноправній участі всіх вірян у церковному житті. Коли ж постало питання про обрання настоятеля УАПЦ, то всі, крім протоієрея Василя Липківського відкликали свої кандидатури. Тож 21 жовтня саме на нього було покладено важкий тягар першоієрарха відродженої Української церкви. Його заступником обрали Нестора Шараївського. 22 жовтня відбулося наречення нового митрополита, а 23 жовтня його висвятили соборним рукопокладенням. УАПЦ ствердила своє існування [4, с. 26].

Висновки. З проголошенням Центральної Ради Василь Липківський фактично очолив рух за надання Українській церкві статусу автокефальної й розриву зв'язків із РПЦ, головуючи на з'їздах, ініціювавши створення «Братства Воскресіння Христа» та Всеукраїнської Православної Церковної Ради, а також скликання Всеукраїнського церковного собору. У ході революції, зі зміною режимів, позиція В. Липківського залишалася сталою, число його прихильників зростало, а починання досягали успіху. Використовуючи певною мірою політичну кон'юнктуру й пішовши на відкрите протистояння єпископату, ВПЦР з почину

протоієрея проголосила 5 травня 1920 р. створення Української автокефальної православної церкви. Подальше організаційне оформлення УАПЦ відбувалося також передусім завдяки зусиллям В. Липківського. Саме він обґрунтував необхідність і канонічність відновленої Української церкви на Всеукраїнському церковному соборі 14–23 жовтня 1921 р., на якому був обраний митрополитом УАПЦ та висвячений, за умов категоричної відмови ієрархів РПЦ співпрацювати, шляхом соборного рукопокладення.

Список використаних джерел та літератури

1. Вільховий Ю. В. Постать митрополита Василя Липківського на тлі релігійно-церковного та національного відродження. Історична пам'ять. 2015. № 32. С. 146–148.
2. Воронин О. О. Історичний шлях УАПЦ. Кенсінгтон : Воскресіння, 1992. 136 с.
3. Зінченко А. Л. Липківський Василь Костянтинович. Енциклопедія історії України. Т. 6: Ла-Мі / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : «Наукова думка», 2009. 790 с. : іл. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Lipkivsky_V_K (дата перегляду: 08.11.2023).
4. Нікольський Є., Урста С. Роль митрополита Василя Липківського у підготовці та проведенні Всеукраїнського церковного собору 1921 року. Переяславський літопис. 2018. Вип. 14. С. 18–28.
5. Пащенко В. Василь Липківський. Історія України в особах: XIX – XX ст. / І. Войцехівська (кер. авт. кол.), В. Абліцов, О. Божко та ін. Київ : Україна, 1995. С. 274–281.

УКРАЇНСЬКІ РЕВОЛЮЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ВИМІРІ

Нетеса М.В.

Студетка,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Актуальність. Відомо, що розуміння минулого допомагає нам краще зрозуміти сьогодення. Революції є важливими подіями в історії, які вплинули на розвиток України. Вивчення революцій дозволяє нам зрозуміти причини їх виникнення, перебіг подій та наслідки. Це знання може допомогти краще зрозуміти події сучасності та приймати більш обґрунтовані рішення. Вивчення історії допомагає розвивати критичне мислення, яке потрібне для прийняття обґрунтованих рішень у повсякденному житті. Вивчення революцій сприяє кращому пізнанню причин соціальних та економічних проблем та знайти способи їх вирішення.

Мета дослідження українських революцій у соціально-економічному вимірі відбувається в розумінні та аналізі впливу цих революцій на соціально-економічні процеси в державі. Дослідження такого роду має наступні основні цілі:

- аналіз впливу революцій на економіку України – дослідження спрямовані на вивчення змін в господарстві країни під час революції: динаміка макроекономічних показників (на прикладі ВВП), вплив на промисловість, сільське господарство, торгівлю та інфраструктуру;
- аналіз соціальних змін – дослідження впливу революції на соціальну структуру суспільства України, якість життя населення (на прикладі показників ІЛР, народжуваності, чисельності населення, кількості народжених);
- оцінка впливу політичних рішень на економіку та суспільство України – простеження змін у прийнятті законів, друкуванні книг, журналів під час революції, їх спрямованості та впливу на розвиток суспільства.

Аналіз джерел та історіографії. Для аналізу джерельної бази скористалися авторитетними джерелами інформації, які не мають сумніву у своїй достовірності. З позиції огляду ідеологічного напрямку українських революцій звернулися до сайту Інституту історії та України Національної Академії Наук України [5]; подій Помаранчевої революції – сайту «Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності» [8] (аналіз етапів революцій); тенденцій розвитку України за часи незалежності – видання Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова «Україна: 30 років на Європейському шляху» [11] (розгляд трансформацій українського виробництва); висвітлення подій українських революцій в навчальних закладах – підручник «Історія України» 10 класу [10] (розвиток культури у 1914-1917 рр. та за доби Української Центральної Ради);

Для оцінки економічних показників, таких як ВВП, ІЛР, та соціальних показників – чисельність та народжуваність населення, використано перевірені джерела, а саме офіційні сайти – Державної служби статистики України [3;7; 9]; Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи [4].

Зведемо результати аналізу джерельної бази в порівняльну табл. 1, що наочно порівнює інформацію наслідків українських революцій.

Досліджуючи події 1917-1921 років, помаранчеву революцію та Євромайдан, можна сказати що кожна з цих революцій призвела до змін у політичній структурі та спробі реформування економіки, бажання українців змінити свою політичну та культурну ідентичність, прагнення до зміни політичних лідерів та режимів.

Розглянемо вплив революцій в Україні на економічне та соціальне життя суспільства. Для цього проведемо графічно-статистичний аналіз відповідних показників (на прикладі динаміки ВВП, ІЛР та чисельності населення України).

У перші роки економічних трансформацій в Україні динаміка чисельності зайнятого населення чітко збігалася з динамікою виробництва: обидва показники демонстрували тенденції до зниження. Проте, починаючи з 2001 р., тенденція змінилася: коливання рівня зайнятості були слабко синхронізовані з коливаннями в обсягах виробництва товарів та послуг.

Таблиця 1

Революції в Україні з 1917-1921 рр. до Євромайдану (складено автором на основі [1,2])

Етапи української революції	Дати та події	Політика	Економіка	Суспільство
Українська революція 1917-1921рр.	<p>Березень 1917 – квітень 1918: Сталася революція в Росії, що спричинила утворення Української Центральної Ради. Видавалися Універсали із закликами до національної автономії та забезпечення прав українського народу.</p> <p>29 квітня - 14 грудня 1918: П. Скоропадським було утворено гетьманську владу в Україні.</p> <p>Грудень 1918 - листопад 1921 : Влада була встановлена Директорією УНР. Відбулася війна за незалежність, розгорнувся масштабний повстанський рух. Україна намагалася визволитися від влади більшовиків, але пізніше втратила частину своєї території.</p>	<p>У цей період була визнана незалежність УНР, але після багатьох війн та конфліктів з Радянською Росією та Польщею Україна втратила частину своєї території.</p>	<p>Внаслідок війни, голоду та революційних переворотів економіка України була важко пошкоджена, що призвело до глибокого кризового стану.</p>	<p>Революція супроводжувалася національним пробудженням та культурним розвитком, але також призвела до соціального напруги та голоду.</p>
Помаранчева революція 2004-2005 рр.	<p>2004-2005 рр. Помаранчева революція мала значний вплив на внутрішні процеси в Україні та імідж держави на міжнародній арені, в т. ч. збільшення прихильності з боку НАТО. Акції протесту українських громадян, викликані масовими фальсифікаціями президентських виборів 2004 р. на</p>	<p>Помаранчева революція призвела до зміни політичного устрою в Україні. Вона допомогла обрати В. Ющенка президентом та створити новий парламент, де опозиція мала більше можливостей для впливу. Це означало більшу політичну свободу</p>	<p>Внаслідок революції Україна спрямувала на шлях реформ і модернізації економіки. Реформи були спрямовані на створення сприятливого середовища для підприємництва, зменшення корупції та покращення умов для інвестицій</p>	<p>Розпочато дискусію про права людини, свободу слова та інші соціальні свободи. Це сприяло захисту громадянських прав і свобод та розвитку громадянського суспільства.</p>

	користь провладного кандидата В. Януковича. Революція отримала назву за кольором, який використовували прибічники кандидата в президенти В. Ющенко й опозиційної партії «Наша Україна». Під помаранчевими стягами гуртувалися громадяни, яким була небайдужа доля України.	й контроль громадян над владою.		
Революція гідності (Євромайдан)	2013-2014 рр. Революція була спрямована проти проросійського режиму В. Януковича та прагнула до підтримки європейських цінностей та незалежності України від Росії. Вона мала істотний політичний, соціальний та етнічний виміри.	Протест проти корупції та авторитаризму, що призвело до змін влади та вибору нового президента. Україна стала більш прозахідною у своїй політиці.	Відновлення та стабілізація економіки залишилися незавершеними. Україна стикалася з економічними викликами та початком війни на Донбасі.	Зростання громадської активності, впливу громадян на політичні рішення.

У загрозі високого рівня безробіття в Україні зазвичай вбачалася головна небезпека для соціальної й політичної стабільності країни. Виходячи з цього, економічна політика будувалася таким чином, щоб уникнути масових звільнень, у т. ч. шляхом підтримання неефективних робочих місць. Як наслідок, характер українського безробіття є нетиповим для країн з ринковою економікою. Траєкторія змін рівня безробіття є плавною, без різких стрибків, перекосів, пов'язаних з виходом на ринок праці великого числа безробітних. Так, значні масштаби економічного падіння не призвели й не призводять до стрімкого скорочення зайнятості [11, с. 21-22].

З наведених даних на рис.1 видно, що за період 2004–2017 рр. показник номінального ВВП України у 2009, 2014, 2015 р. різко спадав, як наслідок соціально-політичної нестабільності в суспільстві, що призвели до революцій.

За динамікою ІЛР (рис. 2) в цілому спостерігаємо поступове та стале зростання

із пришвидшенням у 2008, 2012 та 2016 рр., й сповільнення в деякі роки, що викликане у 2008 р. світовою фінансовою кризою; 2012 р. – відновленням після фінансової кризи 2008 р., зростання економічної активності; 2016 р. – світова економіка продовжувала певне відновлення.

Рис. 1. Графік зміни номінального ВВП України на душу населення з 2004 по 2017 р. (складено автором на основі [4])

Рис. 2. Графік ІЛР з 2004 по 2017 р. (складено автором на основі [5])

На зміну чисельності населення та народжуваності також впливає багато факторів, у тому числі й революції, як результат соціально-політичної нестабільності в суспільстві.

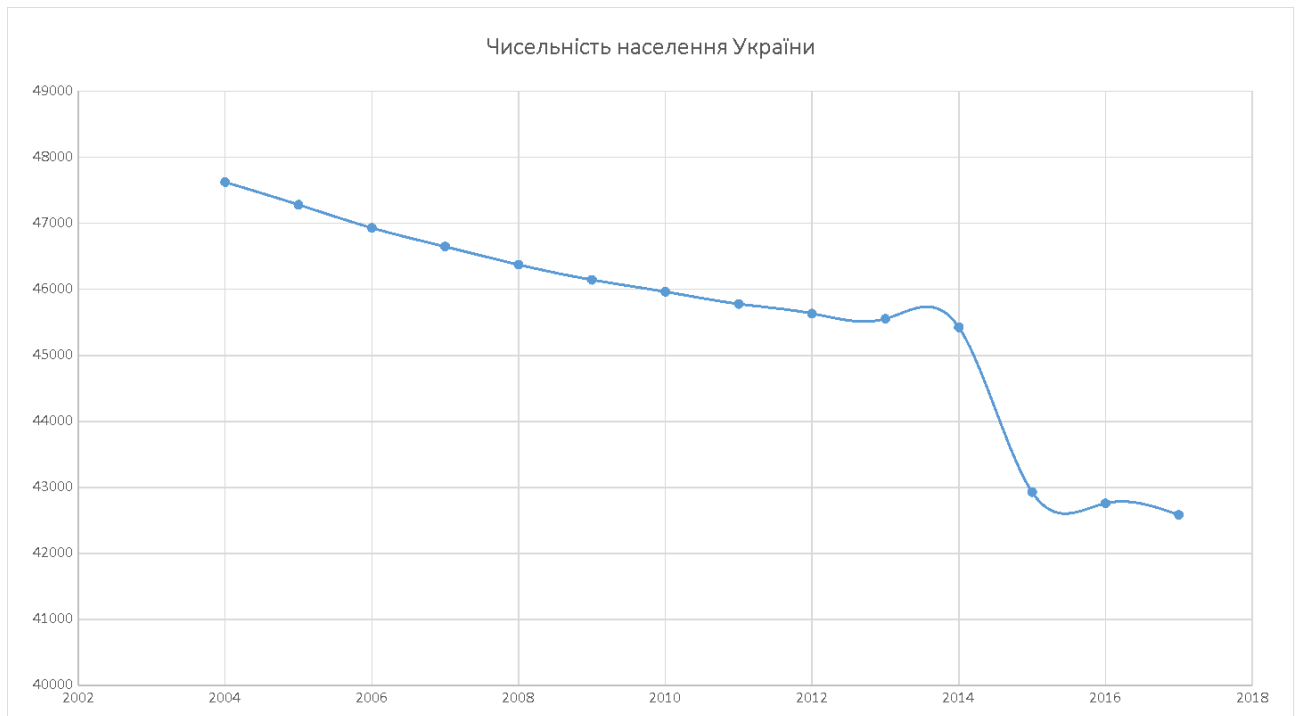

Рис. 3. Графік чисельності населення 2004 по 2017 рік
(складено автором на основі [6])

Починаючи з 1994 р. в Україні спостерігається стійка тенденція природного скорочення населення, яка з 2013 р. стрімко загострилася під впливом соціально-економічної кризи та військового конфлікту на Донбасі.

Динаміка зміни чисельності населення засвідчила, що у 2010-2012 рр. ситуація у порівнянні з іншими роками часів незалежності України дещо покращилася і рівень природного убутку населення скоротився до 142,4 тис. осіб або до 0,2 % від загальної чисельності населення. Проте у 2013 р. рівень природного убутку населення збільшився до 0,3%, проте у кількісному виразі був меншим ніж у 2011 р. Як наслідок, в Україні починаючи з 1991 р. спостерігається наявність природного убутку населення. Проте ця динаміка з 2001-го року не лише стабілізувалася, а й почала скорочуватися. Та не зважаючи на покращення тенденції у зміні чисельності населення України, рівень народжуваності ще з 1991 р. є меншим за рівень

смертності. Натомість у 2010-2013 рр. рівень смертності почав стабільно скорочуватися, але рівень народжуваності не в змозі його покрити оскільки немає стабільного тренду [4].

Основна причина процесу постійної депопуляції – скорочення народжуваності, яке в Україні спостерігається з середини ХХ ст. і, в цілому, збігається із загальноєвропейськими тенденціями [11, с. 34].

Рис. 4. Графік кількості народжених у 2004-2017рр.

(складено автором на основі [6])

Аналізуючи графік спостерігаємо поступове зниження народжуваності в період 2008-2012 рр. та 2012-2017 рр., і поступове збільшення у 2004-2008 роках

Після революцій змінюється суспільство у всіх сферах, і, відповідно, виникає необхідність змінювати закони – скасовувати застарілі й приймати нові. Закони та реформи, які впроваджувала Верховна Рада України для покращення життя населення:

- Конституція Української Народної Республіки (Закони про громадянство УНР від 2 березня 1918 р. та про реєстрацію громадянства УНР від 4 березня 1918 р., Закон про восьмигодинний робочий день від 25 січня 1918 р.) [8];
- Ухвалення Закону про урочисту обітницю урядовців і суддів та присягу військових на вірність Українській Державі (нині – присяга державного

службовця) 1918 р. [1];

- Закони про національну автономію [2];
- Затвердження Тризуба державним гербом Української Народної Республіки [2].

В основному напрямок законів та реформ був спрямований на національну автономію, національну ідентичність та економіку.

В аспектах соціуму грамотність та розвиток важливий, тому засновується всеукраїнська вчительська спілка, яку очолила С. Русова. Відбуваються вчительські з'їзди, які розробляють пропозиції щодо українізації освіти. До осені в Україні було відкрито 39 українських гімназій (25 з них діяли в селах), а до кінця року – ще 53. Крім того, протягом 1917 р. розпочали роботу 217 нових так званих «вищих» початкових шкіл (неповних середніх), які додалися до вже чиних 356 таких шкіл. Усі вони існували коштом громадських або приватних коштів. Також діяло понад 38 тис. «нижчих» початкових однокласних шкіл та 1373 двокласні школи. Друкуються українські підручники. Загальний тираж у 1917 р. становив 300 тис. примірників.

У вищій освіті починається створення кафедр українознавства, зокрема в Київському та Харківському університетах. Виникло чимало нових видавництв, які почали друкувати українські книжки: «Українська школа», «Вік», «Час», «Українське видавництво», «Добровільне товариство видання дешевих і корисних книжок», «Січ» тощо. Крім книжок, масовими тиражами друкувалася періодична преса.

Популярність серед читачів мала газета «Нова Рада» (орган УПСФ, з яким співпрацювали Є. Чикаленко, А. Ніковський, С. Єфремов, М. Грушевський та інші), «Робітничая газета» (орган УСДРП), «Народна воля» (орган «Селянської спілки»), «Боротьба».

У 1917 р. засновується український державний театр. У ньому грали спектаклі за творами І. Котляревського, І. Тобілевича, М. Кропивницького, М. Старицького, І. Франка, С. Васильченка та інших українських класиків, а також закордонних драматургів: Г. Ібсена, Ж.-Б. Мольєра, В. Сарду, В. Шекспіра, Ф. Шіллера [10, с. 3-

4].

Зросла актуальність у розвитку кіномистецтва: «Акт Злуки: відтворення історичної правди», «Апельсинова долька», «Герої України. Крути. Перша Незалежність», «Київ. Епоха переворотів», «Легіон. Хроніка Української Галицької Армії 1918–1919», «Непрощені. Симон Петлюра», «Обличчя купюри. Михайло Грушевський», «Перший день», «Terra Pictures», «Свято Злуки. Політика пам'яті», «Українська революція. Втрачена держава», «Українська революція. За спогадами Всеволода Петріва», «Холодний Яр. Воля України – або смерть!», «Не будь байдужим!», «Диваки продакшн», «Хроніки української революції» [6, с. 39].

Висновки.

Революційні процеси постійно завдавали впливу на розвиток України в різних аспектах, включаючи політику, економіку та національну ідентичність. Вони відображають багатоаспектну природу української історії та боротьбу за свободу та незалежність.

Таким чином можна визначити загальні тенденції українських революцій:

- всі вони мають спільну причину – спроби звільнитися з московської окупації, яка протягом століть, під виглядом російської імперії, СРСР, РФ, знищувала Україну;
- всі революції мають однакову мету – набуття незалежності України;
- важливу роль в українських революціях відіграє менталітет українського народу та пробудження національної самосвідомості в критичні часи;
- попри болючі втрати українців, як це видно з аналізу наслідків революцій в демографічному та економічному аспектах, революції неодмінно повторюються;
- остання революція мала надзвичайний успіх і остаточно вивела Україну з-під впливу «руського світу» і боротьба за незалежність вийшла на вирішальну стадію.

Список використаних джерел та літератури:

1. 100 років українській державній службі [Електронний ресурс]. URL: <https://ifocppk.jimdofree.com/100-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%96%D0%B2-%D0%B4%D1%81/>

2. Верховна Рада України [Електронний ресурс] URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. URL:
<https://ukrstat.gov.ua/>
4. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи.
[Електронний ресурс]. URL:
<https://www.nas.gov.ua/UA/Org/Pages/default.aspx?OrgID=0000254>
5. Інститут історії України Національна Академія наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://history.org.ua/uk>
6. Колекція пам'яток до пам'ятних дат української революції 1917–1921 років.
[Електронний ресурс]. URL:
<file:///C:/Users/%D0%BF%D0%BA/Downloads/q12tq161536972415RTx.pdf>
7. Номінальний ВВП України на душу населення, \$ [Електронний ресурс]. –
Режим доступу до ресурсу: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/>
8. Помаранчева революція. [Електронний ресурс]. URL:
<https://www.maidanmuseum.org/uk/storinka/pomarancheva-revolyuciya>
9. Регіональний людський розвиток.[Електронний ресурс]. URL:
file:///C:/Users/%D0%BF%D0%BA/Downloads/zb_rlr2017_pdf.pdf
10. Розвиток культури у 1914-1917 рр. та за доби Української Центральної Ради
[Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/mzcew>
11. Україна: 30 років на Європейському шляху [Електронний ресурс]. URL:
<https://razumkov.org.ua/uploads/2021-nezalezhnist-30.pdf>

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІЙНИ 1917-1919 РР. ТА 2014-2023 РР.: ІСТОРИЧНІ АНАЛОГІЇ, ВІДМІННОСТІ ТА УРОКИ

Протуренко В.О.,

Студент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Актуальність: У російській агресії, яка триває проти України з 2014 р. простежуються історичні паралелі із більшовицькою агресією проти УНР в 1917-1919 рр.. Тому важливо вивчити та засвоїти досвід попередників для успішного протистояння росії. Крім того, тема ще не досліджена тому вартує вивчення.

Мета: провести історичні аналогії між подіями російського-українського протистояння 1917-1919 рр. та 2014-2023 рр., виокремити подібні риси російської агресії та способи для їхнього протистояння.

Аналіз історіографії та джерельної бази дослідження

На сьогодні тема ще не є достатньо дослідженою. Важливим для вивчення є матеріали панельної дискусії «Війна Росії проти України 2014–2022 рр.: історична ретроспектива і спроби наукової рефлексії» [17, с. 4-54], яка відбулася 19–20 травня 2022 р. Ґрунтовним дослідженням є стаття В.Верстюка: «Російсько-українські війни 1917–1921 років: теперішнє в минулому» [5, с. 5-49]. Період новітньої російської агресії комплексно висвітлено у публікації В.Грицюка та О. Лисенка: «Війна Російської Федерації проти України: воєнний, міжнародно-правовий, геополітичний та економічний виміри» [7, с. 5–33].

Джерельна база складається з документів та розпоряджень УНР та РНК, спогадів діячів як української, так і більшовицької сторін. Стосовно сучасного періоду, то сюди варто віднести офіційні розпорядження органів влади, свідчення очевидців та публікації у ЗМІ.

Причини російської агресії. Після захоплення влади більшовиками у жовтні 1917 р., українські землі, опинилися в центрі їхньої уваги. Петрограду було вкрай

важливо утримати Україну, як з ідеологічної точки зору, так і економічної. Нова російська влада не вважала українців окремою нацією, а у документах використовувала дефініцію: «Братья украинцы!» [19, с. 139-140]. Більшовики ж розглядали українські землі як плацдарм для поширення своєї влади у Європі, тому в Україні мала бути встановлена лише соціалістична форма держави. Говорити, про будь-яке самовизначення не доводиться. Подібно апелювала й УЦР: «Неможливо одночасно визнавати право на самовизначення «аж до відокремлення» і водночас робити грубий замах на це право» [22, с. 512-514].

Важливу роль для радянської влади відіграло економічне значення України. Перед початком Першої світової війни українська промисловість становила 24,3% загальноімперської, даючи понад 70% продукції всієї видобувної промисловості імперії [10, с. 17-21]. Економічний потенціал українських земель був вкрай необхідний більшовикам, щоб завершити революцію і побудувати комуністичне суспільство. Історик Джеймс Мейс: «Здобути продовольство для Росії було одним із головних, якщо не найголовнішим, мотивом почати більшовицьке вторгнення в Україну» [15, с. 57]. Мотиви другої російської експансії в 1918-1919 рр. окреслив Л. Троцький: «Без українського вугілля, заліза, руди, хліба, солі, Чорного моря Росія існувати не може, вона задихнеться, а з нею і радянська влада» [21].

Агресія російської федерації, яка розпочалася проти України у 2014 р. має подібні причини. Як і більшовики в 1917 р., так і сучасні російські філософи твердять про братерство російського та українського народів. Олександр Солженіцин в 1990 р. писав, що окремого українського народу не існувало, а існував один народ, який охоплював росіян, українці та білорусів, ще з часів Київської Русі [20, с. 112-113]. Значення та вплив України на розвиток самої ж Російської держави важко переоцінити. Лілія Шевцова, російська політологиня цілком слушно зауважила, що коли Україна покидає Росію, то перетворює її у Московію [17, с. 12]. Тому Кремль намагався не допустити того, щоб Україна покинула політичну орбіту Москви. Не менш важливим чинником російської експансії стали реваншистські настрої та ідея відновлення російської величі, що уклалися в ідеї «русского міра» [7, с. 9].

Як і у XX ст., так і в період незалежності, Україна є економічно привабливою країною зі значними запасами корисних копалин. Тут знаходиться близько половини європейських покладів уранової й залізної руд, а за запасами титану і природного газу держава знаходиться на 2-ому місці серед країн Європи. Україна має розвинуту мережу атомної енергетики, яка складається з 4 чинних атомних електростанцій та однієї недіючої [9]. Крім того, держава є провідним виробником та експортером аграрної продукції [7, с. 21].

Таким чином Росія не допускає існування окремого українського народу та держави, а економічний потенціал та вдале вигідне географічне розташування – фактори без яких російським авторитарним режимам існувати вкрай важко.

Геополітичне становище України.

УНР, практично не мала міжнародного визнання, а разом з тим і військової підтримки. Підписання мирного договору із країнами Четверного союзу, у Бересті 9 лютого 1918 р., дало можливість вигнати більшовиків, проте поразка союзників у Першій світовій війні призвела до того, що українців вважали чи не зрадниками. Ж. Клемансо трактував Берестейський мир як «ворожий акт супроти Антанти і Франції» [2, с. 354]. Та варто зазначити, що новопостала Українська держава була цілком невідомою для Європи та сприймалася радше «поставщиком сирового продукту, людської сили» [6, с. 490].

З початком російської агресії у 2014 р. Україна отримує міжнародну підтримку. Реагуючи на окупацію Кримського півострова та незаконне включення до складу РФ, 27 березня 2014 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Резолюцію про територіальну цілісність України [23, с. 87-92]. Після 2014 р. розширилося військово-технічне співробітництво з Великою Британією, Туреччиною та низкою інших країн [11].

Від початку повномасштабної війни завдяки спільним діям Лондона та Вашингтон Україні розпочали постачати військову допомогу: засоби ППО, танки, далекобійну артилерію та бронемашин, а щоб скоординувати цю роботу 26 квітня 2022 р. розпочала свою діяльність контактна група «Рамштайн». [17, с. 26].

Важливим етапом військової підтримки стало постачання крилатих ракет Storm Shadow [14] та балістичних ракет АТАСМС [24].

Таким чином, під час Української революції 1917-1921 рр. Україна залишилася без міжнародної підтримки, ще частіше в ізоляції, що стало одним із чинників поразки. Натомість з 2014 р., Україна отримує дипломатичну, гуманітарну та військову допомогу.

Гібридна війна як спосіб протистояння з Україною.

Російські більшовики не наважилися проголосити війну УНР, а намагалися захопити владу використавши З'їзд селянських, робітничих і солдатських депутатів України 17 грудня 1917 р., проте як виявилось із 2 тисяч делегатів лише 150 були під впливом більшовиків [4, с. 161]. Після невдачі на з'їзді, РНК припинила надсилання готівкових коштів державному банку у Києві, щоб примусити УНР йти на поступки [5, с. 19]. Зрештою, 4 грудня 1917 р. РНК оприлюднила «Маніфест до українського народу», де в ультимативній формі вимагала від УЦР не пропускати військових частин, які прямували на Дон чи Урал, припинити роззброєння радянських полків та підтримати РНК у боротьбі з контрреволюційними повстаннями, у разі відмови оголошувалася війна [18, с. 19]. Варто зазначити, що військове зіткнення з УНР розпочалося ще з листопада 1917 р. [13, с. 126]. Зрештою росіяни вирішили створити свій уряд УНР, щоб зобразити війну як внутрішній конфлікт. Захопивши 11 грудня 1918 р. Харків, окупанти провели альтернативний з'їзд Рад, де проголосили утворення власного уряду УНР – Народного секретаріату [16, с. 224].

Подібним чином діяли росіяни й під час другої більшовицько-української війни. Не наважуючись відкрито вступити у війну із Директорією, 27 листопада 1918 р. у Курську ними був утворений маріонетковий орган – Тимчасовий робітничо-селянський уряд України [5, с. 32], крім того, ще з літа росіяни формували українську Червону гвардію [3, с. 22]. Директорія декілька разів надсилала телеграму у Москву, щоб отримати відповідь, чи дійсно російські війська ведуть війну проти України, на що Г. Чичерін відповідав: «військові

частини совітської Росії на Україну не просуваються» та заявляв, що війна ведеться між Директорією та військами України Радянського уряду [6, с. 226].

Російська агресія 2014 р. також відбувалася у гібридній спосіб. 20 лютого 2014 р. війська РФ розпочали анексію Кримського півострова [1, с. 12]. Проте офіційно РФ не визнавала факт окупації, російські військовослужбовці здійснювали операції із захоплення стратегічних об'єктів водностроях зеленого кольору, проте без шевронів та знаків розпізнавання, від цього отримали назву «зелених чоловічків». Путін подібно Г. Чичеріну в 1919 р. заявляв, що російських військ на півострові не має, натомість там діє «самооборона Криму» [12, с. 9]. Аналогічно діяли російські спецпризначенці й на Сході України: захоплення державних установ відбувалося під прикриттям місцевих протестувальників, після чого проголошувалися маріонеткові державні утворення. 7 квітня 2014 р. російські спецпризначенці та колаборанти проголосили створення так званих «ДНР» і «Харківської народної республіки», а в Луганську створили «штаб Південно-Східного спротиву» [1, с. 21] Зрештою відкрите вторгнення у 2022 р. російський диктатор так і не наважився назвати війною, а обрав зручну назву «спеціальна військова операція».

Отже, російська агресія 2014 р. відбувалася фактично за сценарієм російського вторгнення 1917 р. чи 1918 р. – це створення маріонеткових урядів, активне залучення місцевої «п'ятої колони», організація незаконних збройних формувань та заперечення власної причетності.

Список використаних джерел та літератури

1. Біла книга антитерористичної операції на Сході України (2014–2016) / за ред. І. С. Руснака. Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2017. 162 с.
2. Верига В. І. Визвольна боротьба в Україні 1914-1923 рр : у 2 т. Рівне : Рівненська друкарня, 2005. Т. 1. 472 с.
3. Верига В. І. Визвольна боротьба в Україні 1914-1923 рр : у 2 т. Рівне : Рівненська друкарня, 2005. Т. 2. 496 с.

4. Верстюк В. Ф. Революція 1917–1921 рр. у різних форматах (гортаючи числа «Українського історичного журналу»). *Український історичний журнал*. 2017. № 6. С. 105–122.
5. Верстюк В. Ф. Російсько-українські війни 1917–1921 років: теперішнє в минулому. Проблеми вивчення історії Української революції 1917 - 1921 рр.. 2022. № 17. С. 5–49.
6. Винниченко В. К. Відродження нації (історія української революції [марець 1917 р. – грудень 1919 р.]) : у 3 ч. Київ-Відень : Говерля, 1920. Ч. 1. 535 с.
7. Грицюк В., Лисенко О. Війна Російської Федерації проти України: воєнний, міжнародно-правовий, геополітичний та економічний виміри. *Український історичний журнал*. 2023. № 2. С. 5–33.
8. Грушевський М. С. По світу. З подорожних вражінь. *Літературно науковий Вістник*. 1908. Вип. XI. Т. XLIV С. 480–491.
9. Діюся АЕС. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.uatom.org/zagalni-vidomosti> (дата звернення: 02.11.2023).
10. Економічна історія України: у 2 т. / за ред. В. М. Литвин. Київ : Ніка-Центр, 2011. – Т. 2. 608 с.
11. Історія Збройних Сил України (з 1991 р.). [Електронний ресурс]. URL: <https://www.zsu.gov.ua/menu/5fe440852f429b1f88ce9cbc> (дата звернення: 02.11.2023).
12. Комарова О. Окупація Криму: без знаків, без імен, ховаючись за спинами цивільних : дослідження. Київ : Українська Гельсінська спілка з прав людини, 2019. 36 с. URL: https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2020/01/Web_Okupation_Crimea_ukr_A4.pdf (дата звернення: 02.11.2023).
13. Литвин С. Х. Симон Петлюра у боротьбі за Самостійну Україну. Київ : Смолоскип, 2018. 680 с.
14. Лондон офіційно підтвердив надання Україні далекобійних ракет Storm Shadow. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news->

london-storm-shadow-ukrajina-rakety/32407313.html

(дата звернення:

02.11.2023).

15. Мейс Дж. Комунізм та дилеми національного визволення. Національний комунізм у радянській Україні, 1918–1933 / пер. з англ. М. Яковлева Київ : КОМОРА, 2018. 496 с.
16. Нариси історії української революції 1917–1921 років : у 2 т. / за ред. В. А. Смолій. Київ : Наукова думка, 2011. Т.1. 390 с.
17. Панельна дискусія «Війна Росії проти України 2014–2022 рр.: історична ретроспектива і спроби наукової рефлексії» / уклали: О.Лисенко, О.Маєвський, В.Нахманович. *Український історичний журнал*. 2022. № 4. С. 4-54.
18. Романчук О. К. Ультиматум: хроніка одного конфлікту між Раднаркомом РРФСР і Центральною Радою. Київ : Знання, 1990. 64 с.
19. Собрание узаконений и распоряжений правительства за 1917-1918 гг. / Москва : Управление делами Совнаркома СССР, 1942. 1483 с.
20. Солженицын А. И. Как нам обустроить Россию?. Париж : Русская мысль, 1990. 544 с.
21. Троцький Л. Інструкція агітаторам-комуністам на Україні (укр., руск.). [Електронний ресурс]. URL: [https://hainyzhnyk.in.ua/doc2/1918\(12\)...Trotsky.php](https://hainyzhnyk.in.ua/doc2/1918(12)...Trotsky.php) (дата звернення: 02.11.2023).
22. Українська Центральна рада: Документи і матеріали : у 2 т. / гол. ред. В. Ф. Верстюк Київ : Наукова думка, 1996. Т. 1. 590 с.
23. Усатюк К. Р. Роль ООН у врегулюванні конфлікту між Україною та Росією. *Науковий альманах Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*. 2022. № 6. С. 87-92.
24. Ukraine Uses Powerful American-Supplied Missiles for First Time. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.nytimes.com/2023/10/17/world/europe/ukraine-atacms-attacks-russia.html> (дата звернення: 02.11.2023).

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ – ЦЕНТРАЛЬНА ПОСТАТЬ ПАНТЕОНУ ТВОРЦІВ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Слонська М.В.,

студентка,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Актуальність. Михайло Грушевський є однією з центральних постатей Української революції, ідеологом, політичним та громадським діячем, значення якого в історії України важко переоцінити. Нова реальність, що спіткала нашу націю на початку 2022 року, коли агресор поставив під сумнів право України на власну історію, ще раз довела, що потрібно звертатися до власних історичних витоків. Таке твердження можна підкреслити словами самого Грушевського «Завдяки історичній пам'яті людина стає особистістю, народ – нацією, країна – державою». Саме тому Михайло Сергійович є одним із діячів, діяльність якого потрібно вивчати, аби збагнути цілі та «історичну місію» УЦР, засвоїти важливі уроки та зробити правильні висновки з досвіду Української революції 1917–1921 рр.

Метою цього дослідження є висвітлення основних аспектів діяльності Михайла Грушевського як політика та ідеолога, центральної постаті Української революції.

Перш ніж перейти до огляду основного матеріалу, варто відзначити першоджерела та літературу, які стали ключовими в написанні цієї роботи. Досить змістовною роботою є стаття Федора Проданюка «Михайло Грушевський про національно-державне будівництво Центральної Ради та формування системи народоправства й демократії в УНР. Український парламентаризм: проблеми історії та сучасної політичної практики»[5]. Ще одна, безумовно варта уваги робота «Державницька концепція Михайла Грушевського та її реалізація в період Центральної Ради» [4], матеріал у якій коротко, але досить змістовно викладений

Парнетою О. Й. У ході підготовки тез, опрацьованими були ще дві не менш ґрунтовні роботи, авторства Верстюка В. «Михайло Грушевський – лідер та ідеолог Центральної Ради. Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років» та О.Й. Дем'янюка «Західноукраїнські землі у державотворчих планах голови Української Центральної Ради»[1;5].Неможливо було оминати й першоджерела, серед яких найбільш цікавим для мене виявилось ознайомлення із Промовою М. С. Грушевського від імені українських делегацій, проголошена 10 вересня [1917 р. на З'їзді народів у Києві] [2].

Події, що розгорнулися на теренах України періоду Української революції неодмінно асоціюються із її лідерами та установами, що мали державно-політичне значення. Михайло Грушевський є однією із ключових постатей Української революції. Ставши главою УЦР, йому вдалось досить яскраво «увірватись» у революційні події, майбутнє яких тепер опинилось у руках українського ідеолога. Грушевський, автор найвагоміших і, що важливо, вкрай популярних історичних праць свого часу, заклав нове для початку ХХ ст. розуміння української історії, з «тяглістю» української державності, з національними символами.

Роль Михайла Грушевського у творенні УЦР описувало безліч дослідників різних періодів. У цьому контексті варто згадати про думку В. Верстюка, котрий наполягав на значущості голови УЦР. Попри те, що на початковому етапі, ідеї Грушевського не мали значної підтримки серед широких мас, політичний діяч наполягав на автономії та федеративних засадах у стосунках з Росією[3, с. 164].

Така ідея мала б завершитися успішною реалізацією, проте сусідня держава, щойно розлучена зі своїм імперським минулим, не бажала йти на поступки, та швидко затиснула Центральну Раду у своїх діях. Розуміючи можливі наслідки, виданого Леніним «Маніфесту до українського народу з ультимативними вимогами до Центральної Ради», Грушевський робить ще один крок на зустріч самостійності України, окреслюючи свою ідеологію в напрямку незалежності та повноправності як політичного гравця [4, с. 252].

Не гаючи ні хвилини часу, голова УЦР працює над низкою статей та праць, котрі спрямовані на підняття національного духу та єдності українського народу,

аби сформувати засади для проголошення незалежності УНР. Українська революція виходить на новий рівень боротьби[1, с. 60]. Вже з огляду, на максимальні зусилля історика у прагненні втілити усі свої державотворчі ідеї, можна стверджувати, що Михайло Сергійович дійсно був центральною постаттю Української революції[4, с.252].

Працюючи над політичними аспектами державотворення, Грушевський не забуває і про важливість економічного фактора розвитку державного будівництва самостійної України. Його програма дійсно була створена для державного врегулювання економіки [5, с. 164]. Михайло Сергійович був компетентним у багатьох сферах, саме тому, його прагнення відновити незалежність Української держави було підкріплене юридичними наративами. УЦР навіть зібрала низку засідань аби обговорити численну кількість законів та передусім, прийняти Конституцію Української Народної республіки. Такі кроки були досить значущими, хоча і не отримали успішної реалізації у майбутньому [4, с. 252].

Вартим уваги є те, що Грушевський віддавав перевагу дипломатичним відносинам. Можливо, це було одним із прорахунків політика, адже не було створено жодного військового гарнізону, котрий міг би вчасно захистити терени української землі від загарбницьких планів більшовиків. Внаслідок чого, згодом доведеться звертатися за допомогою до німецького уряду. Результатом такого звернення стане втрата УЦР підтримки, опори та авторитетності серед народу [4, с. 252].

Проте, повертаючись до січневих подій 1918 року, Центральна Рада все ще є повновладною державною інституцією, котра зовсім скоро, завдяки плідній роботі Грушевського, зважиться на важливий крок в історії українського народу. Такою подією стане проголошення незалежності УНР IV Універсалом Центральної Ради. Те, над чим працював Михайло Сергійович, нарешті втілюється в життя, хоча поки лише на паперах [2, с.252]. Свої політичні погляди глава УЦР підкріплює низкою брошур, котрі додають віри в успіх Української революції. Найбільш значущими творами стають: «Хто такі українці та чого вони хочуть», «Вільна Україна», «Якої ми хочемо автономії і федерації» [6, с.200].

Грушевський заповідав українському народу позбутися усього московського та повернути своє обличчя до Заходу. Неможливо не згадати про те, що ця настанова не втрачає своєї актуальності і досі, адже 100 років тому наша нація так і не змогла вирватися із загарбницьких щупальців і змушена сьогодні відстоювати своє право на незалежність [3, с.2].

Окреслюючи основні аспекти діяльності голови Центральної Ради як одного із творців Української революції, варто було б згадати і про його плани щодо західноукраїнських земель. Михайло Сергійович приділяв західноукраїнським землям значну увагу, адже саме в цьому регіоні він вбачав усталене бачення української нації та перспективність державотворчої ідеї. Вперше за довгий час для українського народу постає примарна надія єдності не лише духовної, а й територіальної [3, с.75].

Волинь була для Михайла Сергійовича саме тією губернією, котра беззаперечно мала б ввійти до складу незалежної України. Водночас питання Галичини залишалось відкритим, до моменту оприлюднення позиції місцевого населення щодо державотворчого процесу. Наголошуючи на приналежності Галичини до етнічно-українських територій, голова УЦР підтримував як мінімум її автономність у складі Австро-Угорщини [3, с. 75].

29 квітня 1918 року діяльність Михайла Грушевського у рамках Центральної Ради припиниться назавжди, український революціонер «передасть» повноваження гетьманській диктаторській владі, що пануватиме на теренах УНР. Разом із крахом надій Грушевського, революція вступить у свій новий етап становлення порядку та розвитку українських земель під егідою Скоропадського. Такий розвиток подій більшість сучасників та дослідників еміграції визначають як особисту трагедію Михайла Сергійовича [7, с. 106].

Окресливши прагнення та досягнення Грушевського в рамках Української революції, можемо говорити про певну утопічність ідей голови УЦР, про що свідчить порівняння його мети та отриманих результатів. Гасло Михайла Сергійовича звучало перспективним: «Українці хочуть, щоб з українських земель

Російської держави.., була утворена одна область, одна національна територія. Сюди, значить, мусять увійти губернії цілком, або в переважній частині українські...». Реальна ситуація, що складеться, попри намагання Грушевського втілити свої мрії, висвітлить відсутність у голови УЦР політичного досвіду, адже революція вимагала рішучих та певною мірою радикальних дій, на кшталт формування власних збройних сил для належної оборони, натомість глава УЦР сподівався на встановлення міцних дипломатичних відносин [4, с. 252].

Підсумовуючи, варто сказати, що попри певні прорахунки голови УЦР, Грушевський і донині залишається одною із ключових фігур української революції. Михайло Сергійович поєднав у собі постать історика, ідеолога, політика, а також провідного діяча, рушійної сили революційних подій. Погляди ідеолога української державності були прогресивними та zarazом, відповідали духу часу, котрий вимагав від Грушевського рішучі кроки у творенні державотворчого процесу та прагнення незалежності. Свідченням революційних, масштабних дій Михайла Сергійовича стали Універсали, аналогів котрим знайти майже неможливо. Цими документами глава УЦР підтвердив прагнення українців, та їх право на власну суверенну державу, котра стане в один ряд із європейськими. Враховуючи вищесказане, Михайло Грушевський посідає чільне місце в українській історії, а його постать та діяльність, передусім у рамках Української революції, є невичерпним джерелом для нових, актуальних новому часу та виру подій досліджень.

Список використаних джерел та літератури

1. Верстюк В. Михайло Грушевський – лідер та ідеолог Центральної Ради. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років: Збірник наукових статей*. Вип. 12. Київ: Інститут історії України НАН України, 2017. С. 5–29.

2. Грушевський М. С. *Промова М. С. Грушевського від імені українських делегацій, проголошена 10 вересня [1917 р. на З'їзді народів у Києві]*. Львів: Видавництво "Світ". – 2007. Т. 4. Кн. 1. – С. 60 - 63.
3. Дем'янюк О.Й *Західноукраїнські землі у державотворчих планах голови Української Центральної Ради*. Луцький інститут розвитку людини університету "Україна", 2009. С.69-76.
4. Парнета О. Й. *Державницька концепція Михайла Грушевського та її реалізація в період Центральної Ради. Українська Центральна Рада - світоч національного державотворення : історико-правові уроки та сучасні реалії : матеріали круглого столу [м. Тернопіль, 10-11 берез. 2017 р.]*. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2017. С. 251–254.
5. Проданюк Ф. Н. *Михайло Грушевський про національно-державне будівництво Центральної Ради та формування системи народоправства й демократії в УНР. Український парламентаризм: проблеми історії та сучасної політичної практики (до 145-річчя від дня народження Михайла Грушевського)*. – Київ: Український інститут національної пам'яті, 2012. С. 162–173.
6. Рубан А. *Михайло Грушевський в роки Української революції (1917-1918рр.) Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Історичні науки. - 2013. - Вип. 21. - С. 199-203*
7. Тельвак В. *««Бої за Грушевського»: Доба української революції у дискусіях діаспорних інтелектуалів повенного двадцятиліття» Емінак: Науковий щоквартальник No1 - 2022 – Вип.37- С.100-109*

РОЛЬ ПРЕЗИДІЇ КИЇВМІСЬКРАДИ І (XXI) СКЛИКАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ВІДЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДНЯ СТУДЕНТІВ 17 ЛИСТОПАДА 1990 Р. У М. КИЄВІ

Сорокін А. А.,

Аспірант,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Актуальність теми доповіді полягає у необхідності поглиблення вивчення ролі президії Київміськради І (XXI) скликання як окремого органу [1, с. 118] в суспільно-політичних процесах поч. 1990-х рр. [20, с. 12] у контексті взаємодії з представниками молодіжного опозиційного руху [7, с. 103–107; 8, с. 40–43; 9, с. 167–168; 17], реалізації столичних функцій [19, с. 67–68] та відзначення пам'ятних дат [18].

В контексті історіографії слід виокремити дослідницький наголос на подіях Революції на граніті [3, с. 300–309; 7, с. 91–103; 9, с. 155–167; 13; 15, с. 68–69; 17] за слабшого висвітлення супутніх подій [7, с. 103–107; 9, с. 167–170], зокрема заходів із приводу відзначення студентського свята 17 листопада у 1990 році [7, с. 107].

Серед **джерел** про участь президії Київміськради І (XXI) скликання у підготовці до його проведення виділяються документи органів вказаної міськради [4; 5], матеріали періодичної преси [6] та мемуарна література [11].

Мета доповіді – розкрити специфіку участі президії Київміськради І (XXI) скликання в організації відзначення Міжнародного Дня студентів 17 листопада 1990 р. у м. Києві.

Відповідна проблематика порушувалася на пленарному засіданні II сесії Київміськради названого скликання від 15 листопада 1990 р. [5, арк. 75–78], впродовж якого виконуючий обов'язки голови Київміськради [12, с. 29] О. Мосіюк

повідомив депутатів про оголошення щодо проведення студентської акції: «Виконуючий обов'язки голови Київради Мосіюк О. М. зачитав заяву Спілки студентів про відзначення 17 листопада Дня студента та проведення маніфестації по вул. Хрещатик» [5, арк. 77]. Через відсутність кворуму поточне пленарне засідання було перервано із призначенням наступного на 10 годину ранку 19 листопада 1990 р. [5, арк. 78], що стимулювало до проведення засідання президії вже наступного дня – 16 листопада 1990 р. [4, арк. 13–15].

Питання «Про заяву Київської філії Української Студентської Спілки про проведення 17 листопада 1990 року в м. Києві свята на відзнаку Міжнародного Дня студентів та маніфестації на вулиці Хрещатик та проспекті Перемоги» розглядалося в якості 2-го [4, арк. 14] в порядку денному засідання президії Київміськради I (XXI) скликання 16 листопада 1990 р. [4, арк. 13–15]. У проведенні вказаного засідання, окрім виконуючого обов'язки голови Київміськради [12, с. 29] О. М. Мосіюка [4, арк. 13], 14 членів її президії [4, арк. 13], начальника виробничо-житлово-ремонтного об'єднання Київміськвиконкому М. Т. Петрошенка [4, арк. 13], 9 інших депутатів Київміськради I (XXI) скликання [4, арк. 13] включно із представником 162 виборчого округу [12, с. 38], завідувачем кафедри історії української літератури та журналістики Київського державного університету (КДУ) [10, с. 73–74] і координатором допомоги Київміськради учасникам Революції на граніті [10, с. 82] А. Погрібним [10, с. 81–82; 16, с. 86], брали участь безпосередньо причетні до питання організації проведення заходів 17 листопада особи: 2 вищі посадові особи правоохоронних органів м. Києва [4, арк. 13], представник центральних органів Народного Руху України (НРУ) [4, арк. 13] та 3 репрезентанти Української Студентської Спілки (УСС) [4, арк. 13] включно із 2-ма очільниками [4, арк. 13]. До перших належали начальник ДАІ м. Києва І. М. Стеценко [4, арк. 13] та заступник начальника УВС м. Києва В. І. Шапошник [4, арк. 13], до останніх – голова Київської філії УСС О. Доній [4, арк. 13; 9, с. 155], а також її члени Є. Ніколенко [4, арк. 13] та Р. Михеєнко [4, арк. 13]; керівництво ж НРУ було представлене головою його секретаріату В. М. Бурлаковим [3, с. 112; 4, арк. 13; 15, с. 72]. Загалом засідання відзначилося присутністю 31 особи [4, арк. 13].

В обговоренні порушеного питання взяло участь 14 осіб [4, арк. 14], зокрема О. М. Мосіюк [4, арк. 14], 10 присутніх членів президії Київміськради [4, арк. 14], депутат В. М. Мірошніченко [4, арк. 14], голова Київської міської філії УСС О. Доній [4, арк. 14] та заступник УВС м. Києва В. І. Шапошник [4, арк. 14]. Цікава черговість виголошених виступів: О. Доній виступав 6-м [4, арк. 14], а ближче до завершення виступили член президії та представник Української Гельсінської Спілки (УГС) [15, с. 31] Є. Пронюк [4, арк. 14] і заступник начальника УВС м. Києва В. І. Шапошник [4, арк. 14]. Завершальними були виступи депутата В. М. Мірошніченка [4, арк. 14] та О. М. Мосіюка [4, арк. 14], у зв'язку з чим необхідно згадати належність першого до викладацького складу Київської вищої школи МВС [14, с. 3], тісну взаємодію О. М. Мосіюка із керівництвом правоохоронних органів м. Києва та міліціонерами з-поміж депутатів Київміськради чинного на той час скликання [11, с. 162–164] і представництво промовцями демблоку останньої [11, с. 80, 82, 145].

Внаслідок обговорення було ухвалено протокольне рішення із протестом проти запланованих УСС заходів 17 листопада 1990 р.: «Члени президії Київради та представники правоохоронних органів Києва, різних політичних партій, Народного Руху України одноголосно висловились проти проведення маніфестації студентів 17 листопада 1990 року в м. Києві на вулиці Хрещатик та проспекті Перемоги» [4, арк. 14]. Рішення засвідчило збереження розбіжностей між підходами радикальніших представників УСС та їхніх поміркованіших старших колег з органів державної влади [3, с. 307–308; 9, с. 166–167]; втім, інтерв'ю О. Донія напередодні пам'ятної дати без згадки про оголошені заходи [6] свідчить про його можливу поступливість після ексцесів 7 листопада 1990 р. [3, с. 312–313; 7, с. 103–107; 9, с. 167–170].

Отже, президія Київміськради I (XXI) скликання, в умовах перерви між пленарними засіданнями сесії розглянувши питання про відзначення 17 листопада, сприяла обмеженню проведення в м. Києві Міжнародного Дня студентів шляхом застереження представників Української студентської спілки (УСС) від

проведення запланованих заходів, що засвідчило розбіжності в національно-демократичному русі на місцевому рівні між представниками регіонального осередку УСС як молодіжної організації та Київміськради як владного органу, а також могло бути наслідком інцидентів 7 листопада 1990 р. із тимчасовим переглядом керівництвом планування заходів. Перспективним є подальше дослідження взаємодії органів Київміськради I (XXI) скликання із громадськими та політичними організаціями м. Києва.

Список використаних джерел та літератури

1. Бобровнік Ю. В. Законодавче регулювання структури органів місцевого самоврядування в місті Києві в період 1990–2010 рр.: історичний аспект. *Гілея : науковий вісник*. 2015. Вип. 101. С. 117–120.
2. Бойко О. Д. *30 років незалежності України: у 2-х т. Т. 1. До 18 серпня 1991 року*. Харків : Фоліо, 2021. 446 с. : іл.
3. Гончарук Г. І. *Народний Рух України : Історія : 1989–1996 рр.* Вид. 2-ге, доп. Одеса : Астропринт, 2014. 336 с. : іл. URL: http://dspace.op.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1732/1/nru_kn-2.pdf (дата звернення: 11.11.2023).
4. Державний архів м. Києва (ДАК). Ф. 1697. Оп. 1. Спр. 8. 29 арк.
5. ДАК. Ф. 1697. Оп. 1. Спр. 5. 284 арк.
6. Доній О., Михайлик Т. Залежні – від брата-студента. *Молода гвардія : Громадсько-політичне видання Київських обкому і міськкому ЛКСМУ (МДС)*. 1990. № 221 (14754). 17 листоп. С. 2.
7. Доній О., Синельников О. *Історія УСС мовою документів і фактів (1989–1999)*. Київ : Смолоскип, 1999. 324 с.
8. Корнієвський О. А., Якушик В. М. *Молодіжний рух та політичні об'єднання в сучасній Україні*. Київ : Київське братство, 1997. 132 с.

9. Кулік В., Голобуцька Т., Голобуцький О. *Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива: Дослідження*. Київ : Центр дослідження проблем громадянського суспільства, 2000. 460 с.
10. Марченко Н. В. *Науково-педагогічна та громадська діяльність А. Г. Погрібного (1960–2007 рр.)* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 2016. 317 с.
URL:
https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.01/dis_Marzenko.pdf (дата звернення: 11.11.2023).
11. Мосіюк О. М. *День прапора*. Київ : «К.І.С.», 2018. 192 с. : іл.
12. Мужилко О. *Влада міста Києва (1990–2011 роки)*. Київ : Бужани, 2011. 146 с.
13. Островський І., Черненко С. *ВЕЛИКИЙ ЗЛАМ. Хроніка «революції на граніті» 2–17 жовтня 1990 року*. Київ : «Агентство «Україна», 2000. 124 с.
14. Повідомлення окружних виборчих комісій по виборах депутатів Київської міської Ради народних депутатів двадцять першого скликання. *Вечірній Київ : Газета Київського міського комітету Комуністичної партії України і Київської міської Ради народних депутатів*. 1990. № 67 (13882). 23 берез. С. 2–3.
15. Русначенко А. *Нариси новітньої історії України. Книга 5*. Київ : Видавець Олег Філюк, 2017. 621 с.
16. Сорокін А. А. Відображення діяльності Київської міської Ради народних депутатів I (XXI) скликання в епістолярній збірці Соломії Павличко «Листи з Києва». С. 85–93. *Сумські історико-краєзнавчі студії. Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (1 грудня 2022 р., Суми)*. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023. С. 85–93. URL:
https://history.sspu.edu.ua/images/2022/conferences/2022/e-books/zbirnik_konferenciyi_siks_2023_verstka_1d470.pdf (дата звернення: 11.11.2023).
17. Сорокін А. Документи фонду 1697 (Київська міська рада) Державного архіву міста Києва як джерело з історії Революції на граніті. *Шевченківська весна – 2018* :

історія : матеріали XVI Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених. Київ, 2018. С. 41–43.

18. Сорокін А. Участь Київміськради I (XXI) скликання у відзначенні Дня Незалежності України 16 липня 1991 р. у м. Києві. *Проблеми історичної регіоналістики та мікроісторії: Збірник тез Всеукраїнської наукової конференції з нагоди 175-ї річниці від дня народження Павла Рябкова та 65-ї річниці від дня народження Сергія Шевченка, м. Кропивницький, 18–19 жовтня 2023 року.* Кропивницький : РВВ ЦДУ ім. В. Винниченка, 2023. С. 87–89.

19. Хонда М. П. Конституційно-правовий статус столиці України – міста Києва : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2007. 214 с.

20. Шаповал В. В. *Молодіжна демократична ініціатива в контексті відродження національної свідомості та формування державницької ідеології в Україні (друга половина 1980-х–2000-ні рр.)* : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Черкаси, 2008. 20 с.

СТАНОВИЩЕ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ-УКРАЇНЦІВ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ АРМІЇ У 1917 РОЦІ

Хобта А.О.,

Студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Вступ: У роки Першої світової війни українські землі стали безпосереднім театром військових дій. Українці на той час знаходилися по різні сторони конфлікту. Західні регіони України, тобто Закарпаття, Буковина та Галичина входили до складу Австро-Угорщини, а Наддніпрянська Україна – до Російської імперії. Одним із наслідків війни є поява нової соціальної групи – військовополонені. Ця категорія населення налічувала мільйони людей. Найбільша кількість бранців припала на фронт Російської імперії та Центральних держав.

Актуальність теми: Українська революція 1917-1921 років визначається значущими політичними та соціальними змінами, а вивчення становища військовополонених-українців у цей час розкриває важливі аспекти їхнього життя, боротьби за національні інтереси та формування національної свідомості. Розкриття цієї теми сприяє глибшому розумінню впливу революційних подій на долю українських бранців.

Мета: дослідити становище військовополонених-українців австро-угорської армії під час революції в Україні.

Аналіз історіографії та джерельної бази дослідження: Окремі аспекти перебування полонених-українців у російському полоні під час революційних подій було висвітлено у низці наукових праць. Зокрема, Тарасов А. дослідив питання становища військовополонених австро-угорської армії в добу Української Центральної Ради. Створення та діяльність благодійних організацій з допомоги військовополоненим досліджували: Хома І. Я., Мінаєва Т. В., Клименко Т. А. Проблему залучення бранців до збройних формувань висвітлив у своєму доробку Карабін О. Ю. Окремо слід виділити роботу історика О. Рубльова про діяльність західноукраїнської інтелігенції на землях Наддніпрянщини, а також працю Г. Басара-Тилішак про галицький чинник у розвитку національної ідентичності.

Виклад основного матеріалу: Революційні події внесли суттєві зміни в становище військовополонених Центральних країн на території Російської імперії, зокрема відбулося пом'якшення умов їх утримання. Полонені не лише перетворилися в активних учасників національного руху, але також ініціювали формування власних організацій і приєднувалися до українських громад на місцях. Варто зауважити, що російський уряд проводив національну політику щодо бранців, поділяючи їх на благонадійних – слов'янські національності та неблагонадійних – німці, австрійці та угорці. Тим часом у полонених-українцях вони вбачали загрозу, тому ставили їх в тяжкі умови життя, навіть тяжчі ніж австрійців та німців. У той час як в Києві вільно пересувалися чехи, словаки та

поляки, а по всіх українських землях були розкидані німці та австрійці, українців відправляли до Туркестану, на Далекий Схід, в Сибір тощо [8].

Військовополонені отримували благодійну допомогу від національних, міжнародних та громадських організацій, товариств і комітетів. Уряд не мав ресурсів для забезпечення полонених всім необхідним, тому різноманітні благодійні організації, зокрема й Всеросійський союз міст та Всеросійський земський союз надавали їм свою допомогу [2, с. 16]. З часом створювалися місцеві відділи з допомоги бранцям. На початок 1917 року було створено близько 400 таких відділів. Згодом, Міський та Земський союз об'єдналися. Союз міст розгорнув свою діяльність переважно у великих містах імперії, а Земський – у повітових містечках. Для організації надання допомоги полоненим, в останніх, створювалися спеціальні відділи при земських комітетах на місцях [3, с. 62].

Поблизу Кривого Рогу на залізно-рудних копальнях перебували сотні полонених українців з Буковини та Галичини. У червні 1917 року вони об'єдналися в організаційний комітет українських військовополонених Криворіжжя під керівництвом О. Думіна. Організація мала на меті покращити умови праці та активізувати національне життя населення [8].

Ще в середині 1915 року галицький громадсько-політичний діяч С. Федак заснував «Товариство опіки та допомоги для українців Галичини». На час створення Української Центральної Ради товариство об'єднувало навколо себе військовополонених. 7 жовтня 1917 року комітет був перейменований на «Український Центральний Галицько-Буковинський комітет допомоги жертвам війни при Українській Центральній Раді». Комітет надавав правову, моральну та матеріальну допомогу полоненим, виселенцям та біженцям, проводив збір інформації про місця перебування бранців тощо. Організація співпрацювала з Головною радою галицьких, угорських та буковинських українців та з січовими стрільцями. У листопаді 1917 року в Києві комітет організував віче, на якому оголосив про наміри поляків приєднати частину Волині, Полісся та Холмщину, також було засуджено політику Австро-Угорщини, яка надала полякам право

автономії у Східній Галичині. Участь взяли близько 2,5 тисяч виселенців, біженців, полонених українців, членів уряду тощо [7, с. 53-55]. Що свідчить про активну позицію військовополонених-українців та їх безпосередню роль у розв'язанні важливих питань.

Після створення Української Центральної Ради, ставлення до них кардинально змінилося. 19 березня 1917 року під час першої української маніфестації, поміж інших учасників, була присутня велика кількість полонених українців австро-угорської армії, що символізувало єдність українців [4, с. 66].

Військовополонені надсилали до ради численні звернення про допомогу. У них бранці прохали про переведення на інші види робіт. Наприклад, полонений, що працював на Тарапаківському руднику, у квітні 1917 року надіслав до листа, в якому зазначав, що серед бранців є багато освічених людей, що тяжко працюють в рудниках. Були серед листів, й такі, що містили прохання про вступ до українських підрозділів.

Таким чином, Центральна Рада підготувала кілька документів для Тимчасового уряду, в яких містилися заяви про зміни умов утримання бранців, зокрема було запропоновано перевести їх з Сибіру та Туркестану на територію України. Також, вони опікувалися питанням становища полонених-офіцерів. Згадується про так звані штрафні табори на території імперії, куди відправляли офіцерів лише за їх проукраїнську позицію. Було запропоновано рішення, що полягало в їх звільненні, поверненні на українські землі та розширенні прав полонених-українців. Проте, Тимчасовий уряд відкидав ці звернення, опікуючись полоненими чехами, словаками та поляками [6, с. 66-68].

Ситуація змінилася восени 1917 року, коли полоненим-українцям було надано ті ж права, що були у поляків, словаків та чехів. Це сприяло покращенню їх взаємин з місцевим населенням і передбачало дозвіл на листування, спілкування між таборами, одруження з місцевими жінками тощо. Понад 10 тисяч полонених-українців було зареєстровано Центральною Радою. Завдяки заходам українських організацій, що брали на поруки бранців, деяку частину все ж вдалося перевести на

роботи в українські губернії, решта ж вдавалися до втечі з російського полону й приєднувалися до українського національно-визвольного руху [5, с. 60].

Під час Червневого наступу 1917 року в полон потрапило 457 легіонерів українських січових стрільців. Галицько-Буковинський комітет в липні 1917 року звернувся до Центральної Ради з пропозицією створити військову частину для повернення до України Галичини та Буковини. Та Центральна Рада не підтримала цю ідею. У листопаді 1917 року комітет організував в Києві збори, де відмітив необхідність створення формування, яке б воювало проти Австро-Угорщини за Галичину. Є. Коновалець переконав у цьому генеральних секретарів С. Петлюру та В. Винниченка. На наступний день після віче на шпальтах українських газет було опубліковано відозву під назвою «Тимчасової Головної Ради галицьких, буковинських та угорських українців». Відозва містила інформацію про те, що зазначений народ є одним цілим і має об'єднатися і виступити єдиною силою, яка допоможе закріпити все те, що було проголошено в III Універсалі. Нове військове утворення отримало назву Галицько-Буковинський курінь січових стрільців. Першою задачею була караульна служба в Київському гарнізоні. На кінець листопада 1917 року курінь налічував 317 стрільців, а в грудні вже біля 500. На початковому етапі формування, дисципліна всередині групи була на низькому рівні, були випадки дезертирства. У січні 1918 року на курінних зборах командиром загону було обрано Є. Коновальця, крім того, більшістю голосів стрільці перейшли в розпорядження Центральної ради. Назва куреня була змінена на «Перший курінь січових стрільців». Їх кількість почала рости внаслідок місцевих добровольців та добровольців за межами України. Перша і друга сотні склалися лише з галичан. До того ж у першій сотні, близько 66 % складу були колишніми військовополоненими, з яких 10 % - були легіонерами українських січових стрільців. Станом на 1918 рік батальйон не брав участі в бойових діях, а виконував лише функцію охорони органів влади України. Надалі вони були реформовані в полк січових стрільців, який мав два курені по чотири сотні людей. Загалом полк налічував близько 2,5 тисячі стрільців [1, с. 36-38].

Висновки: У зв'язку з революційними подіями, у середовищі військовополонених відбулася трансформація цінностей, поглядів, піднесення національної самосвідомості та зміна національної самоідентифікації. Разом з пом'якшенням умов перебування у полоні, вони отримали розширені права та виступили рушійною силою національно-визвольного руху українців.

Список використаних джерел та літератури

1. Карабин. А. Ю. Деятельность добровольческих подразделений военнопленных на просторах Российской империи в 1914–1919 гг. // Журнал Белорусского государственного университета. История. 2018 - С. 31-39.
2. Клименко Т. А. Черкащина в роки Першої світової війни / Т. А. Клименко // Архіви України. - 2014. - № 4-5. - С. 5-23.
3. Мінаєва Т. В. Діяльність благодійних організацій Російської імперії щодо військовополонених під час Першої світової війни. Історична панорама. 2011. Вип. 13. С. 49-67. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Istp_2011_13_5
4. Розвиток української національної ідентичності на Наддніпрянщині у 1917 — на початку 1919 рр.: галицький чинник / Г. Басара-Тилішак // Проблеми вивчення історії Української революції 1917-1921 років. — К.: Інститут історії України НАН України, 2010. — Вип. 5. — С. 61-82. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/28219>
5. Рубльов О. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939) / О. Рубльов. – К., 2004. – 648 с.
6. Тарасов А. Військовополонені-українці австро-угорської армії в добу Української Центральної Ради (березень 1917 р. – початок 1918 р.). *Військово-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал*. 2019. Вип. № 4 (26). С. 63–73. Режим доступу: https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/09.01.2020/pdf/full.pdf.
7. Хома І. Я. Галицько-Буковинський комітет допомоги жертвам Першої світової війни: створення та основні засади діяльності / І. Я. Хома // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Держава та армія. - 2014. -

8. Хома. І. «Євген Коновалець». 2016 р. – Частина 6.

ВІДРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ В УКРАЇНІ В 1917 Р. ТА РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ 2014 Р. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Худик А.В.,

Студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Мета: розглянути причини та наслідки революції 1917 року в Росії та Революції Гідності 2014 року в Україні, визначити вплив цих революцій на історію України та життя українців.

Актуальність: дана тема є досить актуальною, через нинішні події в Україні. Ознайомлюючись з історичними подіями ми можемо знати, яким чином історичне минуле українського народу впливає на сьогодення.

Бути українцем - це значить бути постійно в стані доказування свого права на існування (Володимир Винниченко).

Українці все своє свідоме існування боролися за свої права, культуру та етнічну ідентичність. Так вже склалося у нас історично - своє право на існування, свою свободу ми мусимо відстоювати у кровавій боротьбі. Навіть у ХХІ столітті українцям доводиться виборювати свої державні кордони та доводити всьому світу, що Україна - сильна та незалежна держава. На жаль, через це гинуть молоді юнаки, діти, весь цвіт нації.

Розглянемо період в історії України з 1917-1921 рр. Цей проміжок часу став одним із великих досягнень українського народу. За цей час Україна пережила різні форми національної державності: УНР, Українська держава, ЗУНР, Кубанська НР,

а також Кримська ДР. Українські етнічні території були розподілені між Українською СРР, Польською Республікою, Королівством Румунія та Чехословацькою Республікою.

Українська революція – велика кількість подій, пов'язаних з національно-визвольною боротьбою українського народу в 1917-1921. Термін «Українська Революція» ввели самі учасники тих подій. Це визначення було описане в роботах Володимира Винниченка, Михайла Грушевського, Дмитра Дорошенка, Симона Петлюри та інших діячів [3]. Початок Українській революції дала Лютнева революція на території Росії. В Україні утворилася керуюча влада – Українська Центральна Рада, яка представляла інтереси своєї держави та її громадян. Керівником УЦР обрали заочно Михайла Грушевського, який вже 12 березня 1917 року повернувся до Києва [2]. Після Всеукраїнського національного конгресу Українську Центральну Раду було перейменовано на загальноукраїнську.

У I Універсалі УЦР проголосила свою політичну мету - набуття автономії Україною у складі федеративної республіки Росія [7]. Для прийняття законів Україна мала право скликати Всеукраїнські Установчі збори. За цим універсалом можна побачити початок відродження України. Народ України намагався досягти того, щоб керували державою корінні українці. Наслідком цього універсалу був звіт делегації Тимчасового уряду, який посилив суперечки між членами уряду, чим поглибив державний злам в Росії.

II Універсалом Центральної Ради утворено найвищий орган крайового управління в Україні - Генеральний Секретаріат [4]. У багатьох містах колишньої імперії відбувався розквіт Української держави. Українці російської імперської армії та російського імперського флоту зійшлися на мітинги, щоб «українізуватись» і визнати УЦР. Проте II Універсал скасував автономію України й відклала її проголошення до Всеросійських Установчих зборів.

III Універсалом було проголошено автономію. Керівництво в Україні належить лише УЦР та Генеральному секретаріату. Юрисдикція УНР поширювалась на дев'ять губерній. Скасовувалось право приватної власності на землю поміщицьких та інших нетрудових виробництв [1]. Земля визнавалася

володінням всього працелюбного народу і повинна перейти до нього без відкупу. Універсал проголошував програму соціально-економічних реформ: 8-годинний робочий день; державний контроль за виробництвом та розподілом продукції; домагалися припинення війни, анулювання смертного покарання та оголошення амністії для політв'язнів, гарантування демократичних свобод. Передбачалося прийняти закон про національно-персональну автономію для національних меншин [5]. Наслідком стала утрата Центральною Радою слухного історичного моменту для проголошення й здобуття абсолютної незалежності України.

Через неприязну політику керівництва Росії щодо України, 9(22) січня 1918 року Центральна рада прийняла IV Універсал. Влада УНР належить лише народу України [6]. З усіма сусідніми державами Україна хоче жити у злагоді та приязні. Жодна сусідня держава не може втручатися у життя самостійної Української Народної Республіки. Було підтверджено усі демократичні права та свободи, проголошені в III Універсалі [5]. Генеральний секретаріат перейменували у Раду народних міністрів, котру очолив В.Голубович. Наслідком цього універсалу став початок наступу більшовицьких військ на Київ, окупація частини українських територій більшовиками та червоний терор.

Всі чотири універсали висвітлюють дух українського народу, їхнє прагнення жити та процвітати в незалежній та самостійній Україні. Про ті події можна говорити чимало, адже усе розвивалося надто динамічно - проголошення автономії, поступки Тимчасовому уряду Росії, проголошення незалежності тощо. Однак в Україні тоді було кілька суттєвих проблем, найбільша з них - відсутність єдності.

Провівши паралель між сьогоденням ми можемо сказати, що історія повторюється. Згадуючи Революцію Гідності 2014 року виникають ті ж самі думки, що і при революції 1917 року.

Революція гідності або Єврореволюція - політичні та суспільні зміни в Україні з 30 листопада 2013 року до лютого 2014 року, де українці почали протестувати діям чинної влади. Головною причиною протестів стали надмірне зосередження влади в руках Віктора Януковича, небажання народу України миритись із діями чинної влади, проведення розслідування злочинів поліції проти протестувальників

та впровадження реформ, спрямованих на покращення демократії, боротьбу з корупцією та зміцнення прав людини в Україні.

З початку президентства Віктора Януковича в Україні було розпочато значне русифікування людей. Виразно збільшився російський контент на українських платформах, культурних заходах, телебаченні та радіо. Наприклад, під час керівництва Януковича стало традицією показувати на телебаченні на свята російські святкові передачі. Також в Україні поширювалася російська символіка, не властива українській культурі. Загалом політика русифікації обурила українців, оскільки викорінювала українську культуру та розколювала єдність суспільства. В результаті всі події на політичному, соціальному, економічному та культурному фронті призвели до початку протестних дій, які вже наприкінці 2013 року переросли в страшну революційну ситуацію.

Перші протести розпочалися 21 листопада 2013 року як реакція на рішення Кабінету Міністрів України про сповільнення процесу підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом і більш розповсюдились після силового розгону демонстрантів у Києві вночі 30 листопада. Поширити інформацію та заохотити людей допомогли соціальні мережі. Twitter і Facebook швидко рознесли інформацію про громадські акції. Першими вийти на Майдан Незалежності запропонували журналісти «5 каналу» Інна Неродик і Ольга Сніцарчук, а також Мустафа Найєм.

Однак Майдан розвивався стрімко: після побиття студентів наприкінці листопада 2013 року з'явилися вимоги покарати винних і відправити у відставку міністра внутрішніх справ. Іншими словами, після другої фази демонстрації, нічного розгону, не було розуміння того, що Янукович має піти. Лише на третьому і четвертому етапах, після перших вбивств і масових розстрілів, з'явилося розуміння, що він є неприйнятною людиною, яка не може далі бути при владі. Найбільш відомим і трагічним епізодом є сутички на Майдані Незалежності 18-20 лютого 2014 року, під час яких загинули багато людей.

Результатом Євромайдану стали кілька важливих подій:

- Вимушена відставка Віктора Януковича: після спалаху насильства 21 лютого 2014 року, він утік з країни.

- Проведення президентських і парламентських виборів, президентом став Петро Порошенко.

- Україна змінила свою зовнішньополітичну орієнтацію: після Євромайдану Україна все більше наближалась до Європейського Союзу та НАТО. Було підписано Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Попри досягнуті результати, після Євромайдану Україна продовжує стикатися з багатьма викликами, такими як конфлікт на Сході країни з Росією і внутрішня політична нестабільність. Однак, Євромайдан вплинув на політичну свідомість українців та, створив потенціал для подальших реформ та розвитку країни.

Порівнюючи революцію 1917 та 2014 рр. можемо сказати, що є багато чого спільного. Особливо однаковими ми можемо відзначити дух українців. Революція 1917 року в Росії призвела до повалення царського режиму та встановлення Ради народних комісарів і пізніше Більшовицької диктатури під керівництвом Леніна. У 1917 р. громадяни боролися за незалежність та свою свободу. У 2014 українці боролися за свої права жити у вільній демократичній європейській державі і протестували проти свавілля та беззаконня. В цих революціях люди боролися за своє життя в мирній, усійній країні. Революція 1917 року мала вплив на багато країн світу та привела до становлення комуністичного руху. Революція гідності в Україні також залучила велику увагу міжнародної спільноти та вплинула на сусідні країни.

Проте є значні відмінності, у 2014 році українці були більш згуртовані та об'єднані, що і призвело до певного результату. Чого не скажеш про революцію 1917 року, де саме розбіжність поглядів завадила досягти якогось позитивного кінця. У революції 1917 року багато маси прихильники були селяни та робітники, які вимагали кінця війни, розподіл покращених умов праці і політичних прав. У Революції гідності в Україні головними учасниками були молодь, студенти та інтелектуали, які протестували проти корупції та авторитарного режиму. У цілому,

хоча Революція 1917 року в росії та Революція гідності в Україні різнилися часом і контекстом, обидві революції були важливими в історії цих країн та вплинули на подальший політичний розвиток.

Отже, ми можемо зробити висновок, що українці ніколи не здавалися в боротьбі за свою незалежну та самостійну Україну. Порівнюючи з сусідніми державами, які хотіли загарбати чинось територію, незважаючи ні на що, український народ відстоював лише свої кордони й не прагнув чужих територій. Так було, є і буде завжди!

Список використаних джерел та літератури

1. III Універсал Центральної Ради - Історія України: Матеріали до підручн. для 10-11 кл. *Політологія: Онлайн бібліотека - Книги, підручники, реферати, лекції*. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-10040.html>.
2. Власов В. Історія України (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Літера: ЛТД, 2018. 256 с.
3. Кубійович В. Енциклопедія Українознавства. Словникова частина. Париж : Наук. т-во ім. Шевченка., 1955. 400 с.
4. Універсал Української Центральної Ради (II) : Іст. док. Держ. утворень на території України (1917-1920) від 03.07.1917 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-17#Text>
5. Універсал Української Центральної Ради (III) : Іст. док. Держ. утворень на території України (1917-1920) від 07.11.1917 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005300-17#Text>
6. Універсал Української Центральної Ради (IV) : Іст. док. Держ. утворень на території України (1917-1920) від 09.01.1918 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001300-18#Text>.
7. Універсал Української Центральної Ради до українського народу, на Україні й по-за Україною суцього (I). *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001300-17#Text>.

РОЛЬ ХРИСТИЯНСЬКИХ КОНФЕСІЙ В ПОДІЯХ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ 2013-2014 РОКІВ

Шаленик К. В.,

Студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Події Євромайдану 2013-2014 року суттєво вплинули на подальшу новітню історію України, а також на різні сфери суспільно-політичного життя, зокрема релігії. Проблема ролі Церкви в цих подіях є досить актуальною темою, беручи до уваги, що Революція гідності сильно вплинула на позиції певних християнських конфесій, сприяла подальшій активізації питання стосовно створення єдиної та помісної Української Церкви, а також те, що певні відголоски цих подій ми можемо спостерігати в релігійній сфері зараз (порушення питання стосовно статусу Києво-Печерської Лаври та УПЦ (МП), розслідування антиукраїнської діяльності намісника Лаври Павла (Лебеда) і т.д.). Метою цього дослідження є проаналізувати роль Церкви в подіях 2013-2014 року, а також їхнє становище під час Євромайдану.

Варто також додати кілька слів про джерельну базу та історіографію. Більша частина матеріалів, яка пов'язана з тематикою Церкви часів Майдану – це аналітичні статті, котрі були написані під час цих подій. Яскравим тому прикладом є серія статей Ольги Недавньої під назвою «Церковно-релігійний фактор Євромайдану в оцінках його учасників та прихильників» або інших публіцистів (Анатолія Денисенка, Максима Віхрова, Богдани Костюк, Ганни Трегуб, Шебеліста, Єленського і т.д.) в таких медіаресурсах, як РІСУ (Релігійно-інформаційна служба України), «Радіо Свобода», «Zaxid.net», «Український тиждень» і т.д. Варта уваги також перша спроба українських науковців зібрати докупи основну інформацію про роль Церкви є книга «Майдан і Церква: хроніка подій та експертна думка», укладачами якої є Людмила Филипович та Оксана

Гаркуша. Для них, під терміном «Церква» розуміється не конкретна релігійна конфесія, а спільнота людей різних віросповідань, які об'єднані в цілісну духовно-релігійну систему, котру Филипович назвала «Громадянською Церквою України» [21]. Також тематика ролі Церкви в Євромайдані розкривається у статті Алли Киридон «Церква як складова громадянського суспільства (2013-2014)», Романа Бойко «Релігійний чинник у подіях Євромайдану (листопад 2013-лютий 2014 р.)», «Роль і місце православних церков на Майдані» Олега Кисельова і т.д.

Релігійні спільноти почали висловлювати свою позицію стосовно Євромайдану ще на його початку. 25 листопада 2013 року Патріарх Київський та всієї України-Руси Філарет (Денисенко) опублікував свою заяву, в якій настоятель УПЦ (КП) підтримав мирний протест та євроінтеграцію, як шлях збереження української державності від зазіхань зниклої імперії. Свою підтримку євромайданівцям оголосив також експлава УГКЦ Любомир (Гузар), його наступник Святослав (Шевчук), митрополит УАПЦ Макарій (Мелетич), а Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій закликала владу не перешкоджати учасникам Євромайдану [4, с. 9], [9] [10, с. 579].

І хоча на момент початку подій в Євромайдані, позиція Церкви серед суспільства була досить високою (близько 50% довіри за даними центру Разумкова та фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва»), проте ставлення самих майданівців до участі релігійних організацій на початковому етапі була неоднозначна. Частина активістів, особливо студентів, заперечувала доцільність присутності представників духовенства на акціях протесту, позаяк серед протестуючих були й невіруючі [16], [23].

Ситуація змінилась в ніч з 30 листопада 2013 року, коли правоохоронці намагалися розігнати Євромайдан. Першим, хто прихистив побитих та переслідуваних протестувальників був Михайлівський золотоверхий монастир. Керівництво монастиря пояснювало своє рішення тим, що церква була зобов'язана їм допомогти, і якщо вони би відреклись би від цих людей, то це не принесло в майбутньому користі ні церкві, ні для держави й суспільства. Коли 11 грудня бійці «Беркуту» намагалися розігнати Майдан, дзвонар Михайлівського монастиря Іван

Сидор почав бити набат, скликаючи жителів столиці до захисту Майдану. Саме територія Михайлівського монастиря надалі стане одним з центрів майданівського руху: тут буде знаходитися табір євромайданівців, інформаційний центр, пункт видачі всього необхідного, а під час кривавих подій 18-20 лютого 2014 року, тут буде розміщений польовий шпиталь для важкопоранених протестувальників. Двері протестувальникам також відкрила лютеранська кірха святої Катерини, римо-католицький костел святого Олександра та Патріарший Собор Воскресіння Христового на лівому березі [1, с. 25-26] [6], [13], [20].

Майже відразу після початку протистояння між владою та майданівцями, представники УГКЦ, РКЦ, УПЦ КП та УАПЦ засудили насильство та підтримали протестуючих. Активізувалася робота духовенства на території наметового містечка. Священники УПЦ КП, УГКЦ та інших конфесій організували наметові храми, де проводили богослужіння та пастирську роботу. Звичайним явищем для Євромайдану стали виступи духовенства на сцені, екуменічні молебні, а у своєрідну традицію перетворилася щогодинна нічна молитва. Але найбільше було оцінено служіння священників на барикадах, де ставали живим щитом між Беркутом й протестувальниками та намагалися достукатися до спецслужбовців словом й допомагали стримати їх наступ. Саме в цей час релігія стає невід'ємною частиною в житті Майдану, а діяльність православного, греко-католицького духовенства, а також протестантських пасторів і проповідників підтримувала морально-психологічний стан протестуючих [1, с. 26], [10, с. 579], [11], [16].

Під впливом подій, які відбувалися на Майдані, офіційна позиція Церков ставала все рішучішою. Під час круглого столу, яке відбулось 13 грудня, патріарх Філарет застерігав тодішній український уряд припинити застосування сили щодо протестуючих та відмовитися від угоди з Митним Союзом, бо в іншому випадку це призведе до громадянської війни. Пізніше він уже заявляв, що народ на Майдані прагне справедливості, а влада, яка карає добро, а зло захищає, не виконує своїх обов'язків. Схожу позицію мав єпископ РКЦ Станіслав Ширококордюк, який вважав обов'язком кожного християнина бути на Майдані та захищатися від такої влади. Водночас синод УГКЦ у своїй заяві також оголосив про підтримку та солідарність

з усіма, які на Майдані свідчать про гідність свою, своїх ближніх і свого народу, засудила дії, спрямовані на обмеження громадянських прав, а спільнота УКУ оголосила непокору президенту Януковичу та його уряду [2], [10, с. 580], [15], [16], [22].

Відкрита підтримка Євромайдану з боку УПЦ КП, УГКЦ, УАПЦ та інших конфесій сильно не подобалось тодішній владі, тому в січні 2014 року міністр культури Новохватко погрожував настоятелю УГКЦ Святославу (Шевчуку) ліквідацією Греко-католицької Церкви через ніби-то проведення богослужінь та обрядів без дозволу місцевої адміністрації. Спроба влади залякати УГКЦ викликали рішучий опір не тільки зі сторони УГКЦ, а й представників інших Церков, а також спричинив обурення серед багатьох українських політичних й громадських діячів. Влада намагалась переслідувати й окремих представників Церкви, як наприклад греко-католицького священника та учасника «Автомайдану» Михайла Демида. Також цікавий в цьому контексті є епізод зі спробою влади та «тітушок» завадити проведенню Форуму всіх Євромайданів України, який відбувся 11 січня на території харківського храму УАПЦ [1], [4], [7], [17].

Якщо позиція вищезгаданих та інших конфесій стосовно Євромайдану є зрозумілою, то неоднозначним було ставлення УПЦ (МП) до цих подій. З однієї сторони керівництво УПЦ (МП) в особі митрополита Володимира (Сабодана) формально підтримувала курс України на євроінтеграцію, засуджувала насильство, застерігала всіх політичних та державних діячів від розбрату в суспільства та хвалила молодь за те, що вона не стоїть осторонь та переживає за долю України. Мало того, частина духовенства була на Майдані, а 10 грудня було опубліковане звернення 25 священників, які виступили за інтеграцію з Європою та мирні способи боротьби [8], [11], [12].

Проте з іншої сторони, уряд Януковича весь період свого правління загравав з УПЦ (МП), надаючи їй преференції у наданні землі, виділенні коштів на будівництво храмів, а також публічно оголошуючи свою прихильність саме УПЦ (МП). Крім цього, значна частина духовенства та вірян дотримувалася проросійських поглядів та виступали проти євроінтеграції України. Тому деякі

священнослужителі УПЦ (МП) відкрито підтримували дії тодішньої влади, як, наприклад, одіозний митрополит Павло (Лебідь), котрий звинуватив молодих учасників Майдану в проплаченості, а Януковича порівнював з Симоном Киринейським, який допомагав нести Хрест Христу на Голгофу. Хоча варто зазначити, що певна частина кліру УПЦ (МП), особливо пресекретар Володимиро-Волинської єпархії Віктор Мартиненко, дуже негативно відреагувала на фразу намісника Лаври стосовно Януковича, а сам Мартиненко назвав Януковича та його прихильників «потворами» [14, с. 62] [20] [23].

Хоч більшість представників релігійних конфесій підтримали в тій чи іншій формі Євромайдан, але всі вони стояли на позиціях мирного врегулювання конфлікту. Закони, які прийняла Верховна Рада України 16 січня стали причиною загострення конфлікту між владою та протестувальниками, що призвело до перших смертей на Майдані. У цей час Церква спробувала використати свій потенціал для примирення сторін і 24 січня представники Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій зустрілися з Віктором Януковичем, а 25 січня провела переговори з опозицією, де вмовляла її сісти на переговори. Лідери опозиції не дуже бажали йти на це без дозволу самого Майдану, проте Церкви взяли на себе відповідальність поговорити з протестувальниками й завдяки зусиллям римо-католицького єпископа Станіслава Широкоградюка, представникам ВРЦіРО завоювати довіру в протестувальників та переконати їх у слушності вчиненого. Тим часом, релігійна громада Майдану почала збирати підписи на звернення до Настоятеля УПЦ (МП) Володимира (Сабодана), щоб той вплинув на владу, аби та припинила насилля та почала враховувати вимоги протестувальників [4, с. 26-27], [18].

Проте спроба Церкви вплинути на врегулювання конфлікту була марною, адже 18-20 лютого сутички між протестувальниками та «беркутівцями» переросли у масове кровопролиття, яке забрало життя сотні людей. Це призвело до того, що протестувальники перестали сприймати угодовство та засуджували тих, хто підтримував компроміс з владою. Вже 19 лютого, миряни-активісти ініціювали другу петицію до митрополита Володимира (Сабодана) з прямою вимогою

оголосити владі анафему. Тим часом 21 лютого лідери опозиції уклали домовленість з чинною владою, проте розлючені майданівці сприйняли це негативно й освистали не тільки, а й священнослужителів, які намагалися умиритворити протестувальників, а 22 лютого до стін Києво-Печерської Лаври підтяглися активісти Майдану, у яких виникла підозра щодо вивезення з її території історичних цінностей, через що Самооборона Майдану змушена була охороняти Лавру всю ніч [1, с. 28] [19].

Отже, християнські конфесії брали досить помітну участь в події Революції Гідності. З самого початку більшість Церков підтримували шлях України на інтеграцію з Європою, а коли правоохоронці почали застосовувати силу проти протестуючих, представники різних християнських конфесій засудили такі дії, а деякі конфесії (УПЦ КП, УГКЦ, УАПЦ, РКЦ і т.д.) розгорнули активну діяльність в самому Майдані, через що релігія займала важливе місце у повсякденному житті майданівців. Саме Майдан, за словами Кирила Говоруна, дав поштовх Церквам піднятися над тим статусом-кво, який панував у стосунках церкви й держави та змусила перейти від двовимірних стосунків «Церква-держава» до «Церкви-суспільство-держави», де держава відходила на третій план [5], [6].

Список використаних джерел та літератури

1. Бойко Р. Ю. Релігійний чинник в подіях Євромайдану (листопад 2013 р. – лютий 2014 р.). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Історичне релігієзнавство.* 2014. Вип. 10. С. 22-31
2. Віхров М. Євромайдан і церкви: стратегії, проблеми, перспективи. Zaxid.net. URL: https://zaxid.net/yevromaydan_i_tserkvi_strategiyi_problemi_perspektivi_n1300138
3. Влада не виконує свої обов'язки, захищаючи зло – Філарет. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/01/7/7009120/>

4. Ганущак Ю. Революція Гідності, як каталізатор екуменічного діалогу між Церквами Володимирового хрещення: магістерська робота / Ю. Ганущак. Львів, 2018. –107 с.
5. Говорун К. Український Майдан, який зібрався “заради Європи”, переріс саму Європу і її політиків. iPress. URL: https://ipress.ua/articles/ukrainskyy_maydan_yakyy_zibravsvya_zarady_yevropy_pereris_samu_yevropu_i_ii_politykiv_35553.html
6. Денисенко А. Майдан і Церква: досвід духовної взаємодії. Релігійно-інформаційна служба України. URL: https://risu.ua/maydan-i-cerkva-dosvid-duhovnoji-vzayemodiji_n77081
7. Заява Глави УГКЦ з приводу листа Міністерства культури України щодо підстав для припинення діяльності релігійних організацій УГКЦ. Релігійно-інформаційна служба України. URL: https://risu.ua/zayava-glavi-ugkc-z-privodu-lista-ministerstva-kulturi-ukrajini-shchodo-pidstav-dlya-pripinennya-diyalnosti-religiynih-organizacij-ugkc_n66653
8. Заява Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета «З приводу громадських виступів на підтримку європейської інтеграції України». Сайт Майдан. URL: <https://maidan.org.ua/es/2013/11/zayava-patriarha-kyjivskohe-i-vsijeji-rusy-ukrajiny-filareta-z-pryvodu-hromadskyh-vystupiv-na-pidtrymku-jevropejskoji-intehratsiji-ukrajiny/>
9. Заява Української Православної Церкви у зв’язку з останніми політичними подіями в країні. Українська Православна Церква. URL: <https://news.church.ua/2013/11/30/zayava-ukrajinskoji-pravoslavnoji-cerkvi-u-zvyazku-z-ostannimi-politichnimi-podiyami-v-krajini/#2023-11-15>
10. Киридон А. Церква як складова громадянського суспільства (2013–2014). *Історія релігій в Україні : науковий щорічник 2015 рік* / Упоряд. О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. Львів, 2015. Кн. 1. С. 576 – 593.
11. Кисельов О. Роль і місце православних церков на Майдані. Аргумент. URL: <https://argumentua.com/stati/rol-m-stse-pravoslavnikh-tserkov-na-maidan>

12. Коментар Предстоятеля Української Православної Церкви стосовно ситуації в країні. Українська Православна Церква. URL: <https://news.church.ua/2013/12/05/komentar-predstoyatelya-ukrajinskoji-pravoslavnoji-cerkvi-stosovno-situaciji-v-krajini/#2023-11-15>;
13. Костюк Б. Українська церква і Євромайдан. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25212453.html>
14. Лавриш Ю. Комунікаційний трикутник «Церква-суспільство-Євромайдан» як феномен соціальних комунікацій у нових медіях// Science and Education a New Dimension: Humanities and Social Sciences, 2015. III(10), Is. 64, p. 61-65
15. Мосюкова Н. Римо-католицька церква України під час революційних подій на Майдані та воєнних дій на сході України (2013—2016 рр.) / Наталія Мосюкова. Історія релігій в Україні. 2017. Вип. 27, ч. 2. С. 539—547. Бібліогр.: с. 546—547.;
16. Недавня О. Церковно-релігійний фактор Євромайдану в оцінках його учасників та прихильників. Релігійно-інформаційна служба України. URL: https://risu.ua/cerkovno-religiyniy-faktor-yevromaydanu-v-ocinkah-yogo-uchasnikiv-ta-prihilnikiv_n66738
17. Недавня О. Церковно-релігійний фактор Євромайдану в оцінках його учасників та прихильників (продовження). Релігійно-інформаційна служба України. URL: https://risu.ua/cerkovno-religiyniy-faktor-yevromaydanu-v-ocinkah-yogo-uchasnikiv-ta-prihilnikiv-prodovzhennya_n66774
18. Недавня О. Церковно-релігійний фактор Євромайдану в оцінках його учасників та прихильників (не закінчення). Релігійно-інформаційна служба України. URL: https://risu.ua/cerkovno-religiyniy-faktor-yevromaydanu-v-ocinkah-yogo-uchasnikiv-ta-prihilnikiv-ne-zakinchennya_n67105
19. Недавня О. Церковно-релігійний фактор Євромайдану в оцінках його учасників та прихильників (завершення). Релігійно-інформаційна служба України. URL: https://risu.ua/cerkovno-religiyniy-faktor-yevromaydanu-v-ocinkah-yogo-uchasnikiv-ta-prihilnikiv-zavershennya_n67644

- 20.Трегуб Г. На сторожі мирного протесту. Скільки релігій представлено на Майдані. Український тиждень. URL: <https://tyzhden.ua/na-storozhi-myrnoho-protestu-skilky-relihij-predstavleno-na-majdani/>
- 21.Филипович Л., Горкуша О. Церква – активний учасник утвердження громадянського суспільства (Майдан 2013-2014 рр.). *Актуальні релігієзнавчі проблеми сьогодення. Українське релігієзнавство*. № 77. К., 2016. С.91-109.;
- 22.Філарет - Януковичу: розженете Майдан, прийде новий. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2013/12/13/7006786/>
- 23.Шебеліст С. Церкви, Європа і Майдан. Zaxid.net. URL: https://zaxid.net/tserkvi_yevropa_i_maydan_n1299509

РОЛЬ ЖІНОК У ПОДІЯХ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Ющенко В. Р.

Студентка,

ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

Актуальність: Тема участі жінок у революційних подіях має важливе значення в ключових аспектах суспільного розвитку, гендерної рівності та демократичних перетворень. Дослідження ролі жінок у Революції гідності може сприяти покращенню розуміння сучасних гендерних стереотипів та сприяти їх подоланню. Питання гендерної рівності та участі жінок у громадських рухах мають значення для багатьох країн, і вони вивчають досвід України в цьому контексті. Аналіз ролі жінок у Революції Гідності допоможе розібратися в тому, як вони вплинули на сучасний політичний, соціокультурний і громадянський ландшафт України та як це можна вплинути на майбутнє не лише України, але й інших держав.

Мета доповіді полягає в тому, щоб висвітлити важливу роль жінок у Революції Гідності, підкреслити їх досягнення сприяння подальшому розвитку гендерної рівності та активної участі жінок у громадських та політичних подіях.

Аналіз історіографії: Основні теоретико-методологічні підходи до дослідження проблеми гендерного питання в ході Революції Гідності, стан і тенденції її реалізації знайшли відображення в працях Тамари Марценюк, Олеси Хромейчук, Сари Філіпс, Ольги Онух, Анастасії Мельниченко, Дарини Попової, Ганни Гриценко. Насправді публіцистичних матеріалів про жінок на Майдані чимало: «Женская половина Майдана» у Insider, «Не бутербродом єдиним, або навіщо Майдану “Жіноча сотня”» в «Українській правді», «Women Stand at the Frontlines of the Euromaidan Protest in Kiev» («Жінки стоять на передовій протестів Євромайдану у Києві») у модному журналі «Elle» тощо.

Джерельною базою дослідження слугувала велика кількість візуальних і текстуальних матеріалів про Майдан, розміщених у відкритому доступі. Безумовно, роль соціальних мереж (зокрема Фейсбуку) виявилася значущою і для мобілізації низового активізму (зокрема жіночих ініціатив). Висвітлюючи роль жінок на Євромайдані, слушно звернутися до численних світлин, відеоматеріалів, публічних виступів, інтерв'ю (оскільки практично всі вони є в Інтернеті, зокрема в онлайн-соціальних мережах, і це спрощує процес виконання так званої «польової роботи»). Рефлексії жінок в період Революції Гідності можна дізнатись в блогах Марії Дмитрієвої, Ольги Веснянки, Надії Парфан, Марії Маєрчик тощо

Виклад основного матеріалу: Євромайдан - це та подія, яка назавжди закарбується в українських підручниках історії та пам'яті громадян, як точка неповернення. Тисячі українців, та навіть іноземці, вийшли на протести, передусім проти корупції, свавілля правоохоронних органів та сил спецпризначення, а також на підтримку європейського вектора зовнішньої політики України. Серед протестувальників були люди різного віку, етнічного походження, віросповідання та статі, саме на гендерній стороні Революції гідності хочемо зупинитися.

«Нація існує, поки є чоловіки, готові за неї воювати», - подібні цитати із онлайн-постерів ілюструють патріархальний дискурс на Майдані[1, с. 4]. Він виключає із так званих «політик пам'яті» жінок, передбачаючи для них роль матерів та “окрас Майдану”, не зважаючи на те, що згідно з опитуванням Фонду «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва» спільно з *Київським міжнародним Інститутом соціології*, на початку протестів (у грудні 2013 року) жінки становили майже половину учасників (44 %), а коли Майдан перетворився на (напів)військове утворення, жінок (які б постійно перебували на Майдані) стало значно менше - лише 12 % [2]. Найімовірніше, таке суттєве скорочення жінок на Майдані пов'язане з «турботою» чоловіків. Останні взяли на себе відповідальність не пускати жінок на передову. Ця ситуація дуже маніпулятивна. З одного боку, чоловіки “підкувались” про жінок (буквально прикриваючи собою «найдорожче»), а з іншого, жінок не розглядали як виважених, відповідальних осіб. Тобто чоловік, навіть буди неповнолітнім, може прийняти рішення піти на поранення чи смерть заради Батьківщини. А жінка, вочевидь, в очах чоловіків є досить імпульсивною, аби приймати такі рішення самостійно. Очевидно, у чоловіків існує стереотип, що жінки фізично та психологічно не настільки зрілі як «сильна стать». Цей стереотип сприяв як фізичному зменшенні кількості жінок-учасників, так і їхньому обговоренню в риториці Майдану. Жіноцтво було штучно відділене від «справжніх» революціонерів. Їм прямо вказувалося чи не на єдине місце для можливого жіночої діяльності – кухню. Активістка Ніна Потарська обурюється: «...так принизливо було чути зі сцени щось на кшталт «жінки, зробіть приємне чоловікам, їм треба розслабитися...». Це більше схоже на ескорт-сервіс, а не подяку жінкам за те, що вони беруть участь у житті Майдану на рівні з чоловіками»[3].

Однак з плином часу, структура майдану розширювалася, і жінки змогли себе реалізувати у багатьох сферах. Майдан, окрім власне барикад, оборони та захисту, налічував велику кількість інших видів діяльності, до яких були активно залучені жінки: доглядова праця, інформаційна, логістична (гарячі лінії «Євромайдан SOS» та інші), юридична підтримка, медична та психологічна допомога, безпечне транспортування, робота зі ЗМІ, освітня робота («Відкритий університет»

Майдану, бібліотека Майдану), Автомайдан, Варта в лікарні, Варта швидкої допомоги, громадські варти, збір коштів для постраждалих і волонтерська підтримка - це не увесь перелік тієї роботи, яка виконувалася задля підтримки протесту. Але навіть тоді жіноча роль на Майдані в медійному вимірі була знижена, основний акцент ставився на силових подіях та вважалось, що вони важливіші, ніж інші аспекти. Проте зайве говорити, що без самовідданості жінок бійці дуже скоро опинилися б у скруті від голоду, холоду і хвороб. Але така жіноча робота в революційних подіях сприймається як належне, як те, що не треба помічати й відмічати окремо. На жаль, в приватному житті населення побутують схожі ситуації [4]. Аби надати жінкам голос та видимість, показати, що вони присутні в усіх сферах і вони мають бути представлені на рівних. Показати, що героїство – це не лише стояти на барикадах, а й висвітлювати події, захищати арештованих у судах, брати участь в Автомайдані, вести просвітницьку роботу було створено Жіночі Сотні.

Одного вечора, зібравшись у штабі Євромайдану-SOS, активістки напівсерйозно пожартували: а чи не організувати якусь «жіночу сотню»? І щоб дізнатися, чи є в тому необхідність, – про цю ідею написали у фейсбуці [3]. Уже на наступний день ініціаторки отримали близько двох десятків дзвінків із питанням, як і де записатися у «сотню». За три дні «Жіноча сотня» збрала вже близько дві сотні прихильниць. Ба більше, комендант Майдану Андрій Парубій підтримав сотню і заявив, що не проти зареєструвати таку ініціативу офіційно. «Жіноча сотня» набрала обертів. Виокремилися такі напрямки, як майстер-класи із самооборони для дівчат, дискусії, лекції, правова допомога, медична та багато іншого[5].

До чоловічих сотень жінки не звернулися з двох причин: по-перше, їх би туди ніхто не взяв, по-друге, активісткам не хотілося бути «обслуговуючим персоналом» для чоловіків. Жіночі Сотні висвітлювали важливість і ефективність праці жінок, проводились акції тощо. Наприклад, до 8 березня 2014 року Жіноча сотня організовувала на Майдані акцію солідарності із жінками Криму: всі жінки, що

підходили, могли написати листівку зі словами підтримки жінкам Криму, які потім були надіслані до Сімферополя активісткам. Також було записано відеозвернення жінок з Майдану до жінок з Криму[6], що підіймало бойовий дух громадян і символізувало об'єднання держави.

Висновок: Євромайдан - це подія, яка першочергово, мала на меті запровадження політичних змін, але в ході Революції яскраво висвітилися певні вади суспільства. А саме, Революція Гідності виявився хорошою нагодою для чоловіків відтворити нормативні уявлення про маскуліність – героїзм, патріотизм, мужність тощо. Жінкам, які виконували не менш важливу роль в управлінні багатьма процесами відводилось значно менше уваги. В даному контексті дуже доречно цитата східноєвропейської дослідниці Сари Філіпс: «Майдан був продуктивним простором для українських феміністок» і започаткував соціальні зміни [7, с.414]. Євромайдан сприяв новому баченню ролі жінки в українському суспільстві – у ролі лідерів.

Унаслідок цього більше жінок потрапили до Верховної Ради у 2014 році. Ба більше, жіноча активність також переросла в інституційні зміни і в Збройних силах України: у 2016 році українська армія зняла обмеження на службу жінок і дозволила жінкам служити на бойових посадах і отримувати платню й пенсії за службу.

Список використаних джерел та літератури

1. Виртосу І. Не бутербродом єдиним, або Навіщо Майдану „Жіноча сотня”. Українська правда. 2014. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2014/02/5/151445/>
2. Євромайдан SOS. URL: <https://www.facebook.com/EvromaidanSOS?ref=ts&fref=ts>
3. Жіноча Сотня. «Женщины Майдана – женщинам Крыма. Видеообращение». 10 березня 2014 року. URL: <https://youtu.be/PbfFR-hKnGk?si=wSUwKye3MwlMPdjN>

4. Майдан–2013: Хто стоїть, чому і за що? / Прес-реліз від 10.12.2013. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=216&page=7>
5. Марценюк Т. Гендер і нація в українському суспільстві: маскуліності та Євромайдан 2013-2014. Я : гендерний журнал. 2015 (37). № 1. С. 4-9.
6. Мельниченко А. Навіщо Україні Жіноча сотня? 25 березня 2014. URL: <https://ua.boell.org/uk/2014/03/25/navishcho-ukrayini-zhinocha-sotnya>
7. Phillips S. D. The Women's Squad in Ukraine's protests: Feminism, nationalism, and militarism on the Maidan. *American Ethnologist*. 2014. Vol. 41. № 3. P. 414-426.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
СЕКЦІЯ 1: КУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ	
ЗМІНИ У САМОСВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ - ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В МУЗИЦІ ПЕРІОДУ ПОСТРЕВОЛЮЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ ГУРТУ ТІНЬ СОНЦЯ)	
ВІТЮК Д. В.	6
ВІДОБРАЖЕННЯ ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВІ	
ГРОМ К. В.	9
РАДЯНСЬКА ПОПМУЗИКА НАПЕРЕДОДНІ ТА ПІД ЧАС СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПЕРТУРБАЦІЙ (1970 – 1980-ТІ РР.)	
ЗАЛУЖНИЙ М. С.	14
ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ	
ЗЕМЛЯНА Є. В.	19
РОЛЬ КІНОІНДУСТРІЇ У ВИСВІТЛЕННІ ПОДІЙ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ	
МАЛІНОВСЬКИЙ Р. М.	22
УЧАСТЬ КОРОСТИШІВСЬКИХ СЕМІНАРИСТІВ У БОРОТЬБІ 1917-1921 РР	
НІКУЛІН А. О.	29
УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА НА МАЙДАНІ В ЛУГАНСЬКУ	
НОВОСЕЛ Н. С.	34

**ЄВРОМАЙДАН: РОЛЬ МЕДІА В ПОШИРЕННІ ІНФОРМАЦІЇ ТА
МОБІЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА**

САНДОЯН К. А.....38

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ЧАСТИНА КУЛЬТУРНОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ**

ФАРАОНОВ Г. Є.44

**ВІДОБРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ З УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ НА
ВИБРАНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ У ВЛАСНИХ КРАЇНАХ (ЗА
МАТЕРІАЛАМИ ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ, ПРОВЕДЕНОГО 27 ЛЮТОГО – 7
БЕРЕЗНЯ 2023 Р.)**

ФІЛПЧУК М. М.49

**СЕКЦІЯ 2: РЕВОЛЮЦІЇ В УКРАЇНІ: СВІТОВИЙ КОНТЕКСТ ТА ДОСВІД
ІНШИХ КРАЇН**

**ВПЛИВ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1789 Р.) НА УКРАЇНСЬКІ
РЕВОЛЮЦІЇ**

ДЕЙНЕКА М. О.59

**ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ РЕАКЦІЇ НА ПОДІЇ ПОМАРАНЧЕВОЇ
РЕВОЛЮЦІЇ**

КУДАСЮК М. І.62

**ПЕРЕУСВІДОМЛЕННЯ ПОДІЙ ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
АМЕРИКАНСЬКИМИ ДОСЛІДНИКАМИ**

КУЗЬМЕНКО Е. К.67

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ ТА ВЕСНА НАРОДІВ: СПІЛЬНЕ, ВІДМІННЕ

ЛОГВИНОВСЬКА М. О.71

ПОЛІТИЧНА КРИЗА У ВЕНЕСУЕЛІ ТА ПРОТЕСТНИЙ РУХ В СУСПІЛЬСТВІ (2014-2023 РР.)

ФЕЧКО І. І.76

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ 2013-2014 РР: ПІДТРИМКА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

ЯЛОВА М. О. 81

СЕКЦІЯ 3: УКРАЇНСЬКІ РЕВОЛЮЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ, СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ТА ЕТНІЧНОМУ ВИМІРАХ

АКТ ЗЛУКИ - ЯК ОДИН ІЗ ПРИКЛАДІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Білоус Є.В.88

ДОСЯГНЕННЯ ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ ПОЛІ

БРИЛЕНКО В. О. 94

ЕЛІТИ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ 2013-2014 РОКІВ

ГАЙДАНКА С. А. 100

СОЦІАЛЬНО – ПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 2004 РОКУ

ЗВЯГІНЦЕВ Є.В. 106

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1917-1921 РОКІВ - РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ 2013-2014 РОКІВ – 5 ЕТАПІВ 100 РОКІВ БОРОТЬБИ ЗА УКРАЇНУ

КАРІМОВ Н.В. 114

УКРАЇНСЬКІ РЕВОЛЮЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ, СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ТА ЕТНІЧНОМУ ВИМІРАХ

КОЗАКОВА С. Я.....	120
ПОЛІТИКА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН	
КОНЯЄВА К.І.	126
УКРАЇНСЬКІ РЕВОЛЮЦІЇ В СОЦІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ, СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ТА ЕТНІЧНОМУ ВИМІРАХ. УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ В ЖИТТІ ВАСИЛЯ ЛИПКІВСЬКОГО	
ЛУК'ЯНИЦЯ В. В.	132
УКРАЇНСЬКІ РЕВОЛЮЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ВИМІРІ НЕТЕСА М.В.....	137
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІЙНИ 1917-1919 РР. ТА 2014-2023 РР.: ІСТОРИЧНІ АНАЛОГІЇ, ВІДМІННОСТІ ТА УРОКИ	
ПРОТУРЕНКО В.О.	147
МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ – ЦЕНТРАЛЬНА ПОСТАТЬ ПАНТЕОНУ ТВОРЦІВ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ	
СЛОНСЬКА М.В.	154
РОЛЬ ПРЕЗИДІЇ КИЇВМІСЬКРАДИ І (XXI) СКЛИКАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ВІДЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДНЯ СТУДЕНТІВ 17 ЛИСТОПАДА 1990 Р. У М. КИСВІ	
СОРОКІН А. А.-.....	160
СТАНОВИЩЕ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ-УКРАЇНЦІВ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ У 1917 РОЦІ	
ХОБТА А.О.....	165
ВІДРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ В УКРАЇНІ В 1917 Р. ТА РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ 2014 Р. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	
ХУДИК А.В.	171

**РОЛЬ ХРИСТІЯНСЬКИХ КОНФЕСІЙ В ПОДІЯХ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ
2013-2014 РОКІВ**

ШАЛЕНИК К. В. 177

РОЛЬ ЖІНОК У ПОДІЯХ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

ЮЩЕНКО В. Р. 185